

**MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

**“TÜRKİYE’DEKİ PSİKOLOJİK ÇALIŞMALARDA
KULLANILAN TESTLERİN PSİKOMETRİK
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ: KÜLTÜREL
AÇIDAN TEST UYARLAMA ÇALIŞMALARI ”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Emel Medine DOĞAN**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Cem Şafak ÇUKUR**

**HAZİRAN, 2009
MUĞLA**

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

**“TÜRKİYE’DEKİ PSİKOLOJİK ÇALIŞMALARDA
KULLANILAN TESTLERİN PSİKOMETRİK
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ: KÜLTÜREL
AÇIDAN TEST UYARLAMA ÇALIŞMALARI ”**

HAZIRLAYAN
Emel Medine DOĞAN

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 14.07.2009
Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 15.06.2009

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cem Şafak ÇUKUR

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Tefik ALICI

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Hacer HARLAK

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Nurgün OKTİK

HAZİRAN, 2009
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün **27/05/2009** Tarih ve **452/9** sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim- Öğretim Yönetmeliği'nin **25/4** maddesine göre, Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Emel Medine Doğan'ın "Türkiye'deki Psikolojik Çalışmalarda Kullanılan Testlerin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi: Kültürel Açıdan Test Uyarlama Çalışmaları" adlı tezini incelemiş ve aday **15/06/ 2009** tarihinde saat **14:00'**da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **70** dakikalık süre içerisinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** olduğuna **oybirliği** ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Cem Şafak ÇUKUR

Üye

Doç. Dr. Tefik ALICI

Üye

Doç. Dr. Hacer HARLAK

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum; “Türkiye’deki Psikolojik Çalışmalarda Kullanılan Testlerin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi: Kültürel Açıdan Test Uyarlama Çalışmaları” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14/07/2009
Emel Medine DOĞAN

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : DOĞAN

Adı : Emel Medine

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Türkiye’deki Psikolojik Çalışmalarda Kullanılan Testlerin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi: Kültürel Açıdan Test Uyarlama Çalışmaları

Y. Dil : Examining Psychometric Properties of Psychological Tests used in Turkish Psychological Studies: The Cultural Aspects of Test Adaptation Studies

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

x

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte : Fen – Edebiyat Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : ÇUKUR, Cem Şafak

Ünvanı : Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI:213

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Test ve Ölçekler
2. Psikolojik Test ve Ölçeklerin Uyarlanması
3. Kültürel Açıdan Test Uyarlama Çalışmaları

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :

1. Psikolojik Test ve Ölçekler
2. Geçerlik
3. Güvenirlik
4. Kültürel Uyarlama

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstrakt ve thesaurus’ları kullanınız.

1. Psychological Testing
2. Validity
3. Reliability
4. Cultural Adaptation

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezin tamamının fotokopisi alınabilir X

Yazarın İmzası :

Tarih : 14/07/2009

ÖZET

Türkiye’de çoğunlukla Batı ülkelerinde geliştirilen test ve ölçeklerin uyarlama çalışmaları yapılarak psikolojik temelli çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı Türkiye’deki psikolojik çalışmalarda kullanılan psikolojik test ve ölçeklerin ve ilgili uyarlama ve geliştirme çalışmalarının niceliğini ve niteliğini sistematik bir şekilde ortaya koymaktır. Bunun için alanda önemli yer tutan dergiler olan Türk Psikoloji Yazıları (1998-2007), Türk Psikoloji Dergisi (1990-2007) ve Türk Psikiyatri Dergisinde (1990-2007) belirtilen yıllar arasında yayınlanan tüm makaleler bu çalışma içerisinde geliştirilen ölçütler bağlamında taranmış ve ilgili betimsel istatistikler rapor edilmiştir. Tarama sürecinde kullanılan ölçütler üç ana kısımdan oluşmaktadır. İlk aşamada, yayınlanan tüm çalışmalarda kullanılan test veya ölçekler ile genel bilgiler sunulmuştur. İkinci aşamada çalışmalarda kullanılan ölçek veya testler ile ilgili psikometrik özellikler verilmiştir. Son aşamada ise; ölçek uyarlama ve çeviri sürecinde izlenen adımlarda hangi ölçüde dilsel veya kültürel denklik konusuna önem verildiği araştırılmıştır. Son adımdaki ölçütler temel olarak Uluslar-arası Test Komisyonu tarafından test uyarlama sürecinde önerilen standartlar temel alınarak geliştirilmiştir.

İlgili üç dergide taranan toplam makale sayısı 958’dir. Bu makalelerin % 57.8’si görgül nitelikli olup, görgül çalışmalar içinde en çok %74’lük oranla ölçek çalışmaları yer almaktadır. Bu ölçek çalışmalarının içinde kullanılan toplam ölçek sayısına baktığımızda 3 dergideki tüm ölçekler birleştirildiğinde 389 farklı ölçeğin kullanıldığı karşımıza çıkmaktadır. Bu ölçeklerin %75’i uyarlama, %13’ü telif ve %12’si çeviri ölçeklerden oluşmaktadır. Uyarlama çalışmalarının ağırlıklı bir şekilde

dilsel veya kültürel denklik konusuyla ilgili ölçütleri sağlamadıkları görülmüştür. Araştırmada ortaya çıkan bu veriler özellikle ölçeklerin psikometrik özellikleri ve uyarlamanın kültürel bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Test Uyarlama, Test ve Ölçeklerin Psikometrik Özellikleri, Kültürel Uyarlama

ABSTRACT

Most of the psychological tests or scales used in Turkish psychological studies are originally developed in the Western cultures. In this context, the main purpose of the current study is to determine the basic properties and the quality of psychological tests and scales used in Turkish studies, related scale development and test adaptation studies. For this purpose, all the studies published in the given period at Turkish Psychological Review (1998-2007), Turkish Journal of Psychology (1990-2007) and Turkish Journal of Psychiatry (1990-2007), which are well-known journals in Turkish psychology, were scanned through the criteria developed for this study and related descriptive statistics were reported. Three basic criteria were used to collect and classify the studies. Firstly, general properties of the tests or scales used in all studies were given. Secondly, the basic psychometric properties of all scales or tests used in these studies were reported. Lastly, how much information and importance given about the cultural and linguistic equivalence in the process of test adaptation or translation were searched. The basic criteria in the last steps were developed according to the suggestion of International Test Commission for test adaptation.

A total of 958 studies were surveyed from these journals. The empiric studies are consistent of 57.8 % of all studies. Of these studies, 74% is based on the psychological tests or scales. A total of 389 different scales or tests are used in these empirical studies. Most of these scales are adaptations (75%) or translations (12%). The percentage of the original developments in Turkish is only 13% . Most of the adaption studies failed to follow basic steps to make sure the linguistic or cultural

equivalence of the tests or scales. The findings of the current study are especially discussed in terms of psychometric properties and cultural context during test adaptation.

Key Words: Test Adaptation, Psychometrics properties Of Test and scales, Cultural adaptation

İÇİNDEKİLER

ÖZET

ABSTRACT

İÇİNDEKİLER.....	I.
TABLolar	V.
SEMBOLLER VE KISALTMALAR.....	IX.
ÖNSÖZ	X.
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

PSİKOLOJİK TESTLER

1.1. Psikolojik Testlerin Tanımı.....	2
1.2. Psikolojik Testlerin Tarihçesi.....	3
1.3. Psikolojik Testlerin İşlevleri.....	4
1.4. Psikolojik Testlerin Sınıflandırılması.....	5
1.5. Psikolojik Testlerin Psikometrik Özellikleri.....	6
1.5.1. Standardizasyon.....	6
1.5.2. Normlar.....	7
1.5.3. Güvenirlik.....	9
1.5.3.1. Test-Tekrar Test Güvenirliği.....	11
1.5.3.2. Paralel Formlar Güvenirliği.....	12
1.5.3.3. İki Yarım Test Güvenirliği	12
1.5.3.4. Kuder Richardson 20 Güvenirliği ve Cronbach Alfa Katsayısı.....	13
1.5.3.5 Puanlayıcılar Arası Güvenirlik.....	14
1.5.3.6. Madde-Toplam Puan Korelasyonları.....	14
1.5.3.7. Ölçmenin Standart Hatası.....	15
1.5.4. Geçerlik.....	15
1.5.4.1. Kapsam Geçerliği.....	16
1.5.4.2. Ölçüt-Bağımlı Geçerlik.....	17
1.5.4.2.1. Hemzaman/Eşzaman Geçerliği.....	17

1.5.4.2.2. Yordam/Önkestirim Geçerliği.....	17
1.5.4.3. Yapı (Kuram, Kavram, Hipotez) Geçerliği.....	18
1.5.4.3.1. Hipotez Sınanması.....	19
1.5.4.3.2. İçtutarlılık.....	19
1.5.4.3.3. Faktör Analizi.....	19
1.5.4.3.4. Bilinen grupla Karşılaştırma.....	20
1.5.4.4. Birleşen ve Ayırdeden Geçerlik.....	20
1.5.4.5. Sağlama Geçerliği/ Geçerlik Sağlaması.....	20
1.5.4.6. Görünüm Geçerliği.....	21
1.6. Psikolojik Testlerin Geliştirilmesi.....	21

II. BÖLÜM

PSİKOLOJİK TEST VE ÖLÇEKLERİN UYARLANMASI

2.1. Ölçek Uyarlama Nedir.....	24
2.2. Ölçek Uyarlamanın Aşamaları.....	25
2.2.1. Psikolinguistik Özelliklerin İncelenmesi.....	28
2.2.1.1.Çevirmenlerin Seçimi.....	28
2.2.1.2. Ölçek Uygulama Yönergesi ve Formatı.....	29
2.2.1.3. Çeviri Teknikleri.....	30
2.2.1.4. Dilsel Eşdeğerlik Çalışması.....	31
2.3. Uluslararası Test Komisyonu ve Test Uyarlama Rehberi	32

III. BÖLÜM

KÜLTÜREL AÇIDAN TEST UYARLAMA ÇALIŞMALARI

3.1. Kültürün Tanımı ve Bileşenleri.....	38
3.2. Kültürün Psikolojik Testlerle İlişkisi	38
3.3. Kültür, Emik Ve Etik Yaklaşım	40
3.3.1. Test Geliştirmede ve Kullanmada Emik Yaklaşım.....	41
3.3.2. Test Geliştirmede ve Kullanmada Etik Yaklaşım.....	42
3.4. Ölçme Araçları ve Yöntemlerinin Kültürel Denkliği.....	42
3.5. Türkiye’de Test Kullanımı Temel Kültürel Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	44
3.6. Şimdiki Çalışma	47

IV. BÖLÜM

YÖNTEM

4-1- Örneklem.....	49
4.2. Verilerin Analiz Edilme Süreci	50
4.3. Verilerin Sınıflandırılması.....	52
4.3.1. Taranan Tüm Makalelerle İlgili Betimsel Analiz.....	52
4.3.2. Ölçek Çalışmaları İle İlgili Betimsel Analiz.....	52
4.3.3. Telif, Uyarlama Ve Çeviri Çalışmalarının Niteliğiyle İlgili İstatistikler	54

V. BÖLÜM

BULGULAR

5.1. Dergilere Göre Makalelerin Betimsel Analizi.....	55
5.1.1. Türk Psikoloji Yazıları.....	55
5.1.2. Türk Psikoloji Dergisi	57
5.1.3. Türk Psikiyatri Dergisi.....	59
5.1.4. Taranan Makalelerle İlgili Toplam Betimsel Analiz.....	60
5.2. Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Temel Betimsel Analizler	62
5.2.1 Türk Psikoloji Yazılarında Kullanılan Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Temel Betimsel Analizler.....	63
5.2.2 Türk Psikoloji Dergisinde Kullanılan Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Temel Betimsel Analizler.....	65
5.2.3 Türk Psikiyatri Dergisinde Kullanılan Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Temel Betimsel Analizler.....	74
5.2.4 Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Toplam Temel Betimsel Analizler.....	85
5.3. Uyarlama Ve Telif Çalışmalarının Niteliğiyle İlgili İstatistikler.....	90
5.3.1. Türk Psikoloji Yazıları Uyarlama Çalışmalarının Niteliğiyle İlgili İstatistikler.....	90
5.3.1.1. Ölçeğin Çeviri Süreci.....	90
5.3.1.2. Ölçekle İlgili Psikometrik Özellikler	97
5.3.1.3. Ölçekle İlgili Kültürel Uyarlama.....	106
5.3.2. Türk Psikoloji Dergisi Telif ve Uyarlama Çalışmalarının	

Niteliğiyle İlgili İstatistikler.....	109
5.3.2.1. Türk Psikoloji Dergisi Telif Çalışmaların Niteliği İle İlgili İstatistikler.....	109
5.3.2.2. Türk Psikoloji Dergisi Uyarlama Çalışmaların Niteliği İle İlgili İstatistikler.....	114
5.3.2.2.1. Ölçeğin Çeviri Süreci.....	114
5.3.2.2.2. Türk Psikoloji Dergisi Ölçekle İlgili Psikometrik Özellikler.....	125
5.3.2.2.3. Türk Psikoloji Dergisi Ölçekle İlgili Kültürel Uyarlama.....	142
5.3.3. Türk Psikiyatri Dergisi Telif ve Uyarlama Çalışmalarının Niteliğiyle İlgili İstatistikler.....	149
5.3.3.1. Türk Psikiyatri Dergisi Telif Çalışmaların Niteliği İle İlgili İstatistikler.....	149
5.3.3.2. Türk Psikiyatri Dergisi Uyarlama Çalışmaların Niteliği İle İlgili İstatistikler.....	154
5.3.3.2.1. Ölçeğin Çeviri Süreci	154
5.3.3.2.2. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçekle İlgili Psikometrik Özellikler.....	169
5.3.3.2.3. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçekle İlgili Kültürel Uyarlama.....	195

BÖLÜM VI

TARTIŞMA VE SONUÇ.....	206
-------------------------------	------------

KAYNAKLAR	214
------------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ

TABLolar

- Tablo 1.1. Türk Psikoloji Yazıları Makale Dağılımı
- Tablo 1.2. Türk Psikoloji Yazıları Görgül Çalışmalara Göre Dağılım
- Tablo 1.3. Türk Psikoloji Yazıları Ölçek Çalışmalarına Göre Dağılım
- Tablo 1.4. Türk Psikoloji Dergisi Makale Dağılımı
- Tablo 1.5. Türk Psikoloji Dergisi Görgül Çalışmalara Göre Dağılım
- Tablo 1.6. Türk Psikoloji Dergisi Ölçek Çalışmalarına Göre Dağılım
- Tablo 1.7. Türk Psikoloji Dergisi Ölçek Çalışmalarının Psikolojinin Alt Alanlarına Göre Dağılımı
- Tablo 1.8. Türk Psikiyatri Dergisi Makale Dağılımı
- Tablo 1.9. Türk Psikiyatri Dergisi Görgül Çalışmalara Göre Dağılım
- Tablo 1.10. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Çalışmalarına Göre Dağılım
- Tablo 1.11. Türk Psikoloji Yazıları-Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergilerinin Toplam Makale Dağılımı
- Tablo 1.12. Türk Psikoloji Yazıları-Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergilerinin Görgül Çalışmalara Göre Dağılım
- Tablo 1.13. Türk Psikoloji Yazıları-Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Çalışmalarına Göre Dağılım

Tablo 2.1. Türk Psikoloji Yazıları Ayrık Uyarlama Çalışmaları

Tablo 2.2. Türk Psikoloji Yazıları ayrık uyarlama çalışmalarında geçerlik türlerini Sınamak için kullanılan ölçekler

Tablo 2.3. Türk Psikoloji Yazıları Psikolojik Ölçek Temelli Çalışmalarda kullanılan ölçekler

Tablo 2.4. Türk Psikoloji Dergisinde Yayımlanan Telif ve Ayrık Uyarlama Çalışmaları Yapılan Ölçeklerin Listesi

Tablo 2.5. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Telif (Özgün) Ve Uyarlama Çalışmalarında Geçerlik Türlerini Sınamak İçin Kullanılan Ölçeklerin İsim Listesi

Tablo 2.6. Türk Psikoloji Dergisi Psikolojik Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren Çalışmalarda Kullanılan ölçekler

Tablo 2.7. Türk Psikiyatri Dergisinde Yayımlanan Ayrık Telif Ve Uyarlama Test Ve Ölçeklerin İsim Listesi

Tablo 2.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarında Geçerlik Türlerini Sınamak İçin Kullanılan Ölçekler

Tablo 2.9. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Temelli Ve Ölçek İçeren Çalışmalarda Kullanılan Ölçekler

Tablo 2.10. Ölçeklerle İlgili Temel Betimsel Analiz

Tablo 2.11. Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi Telif Uyarlama ve Çeviri Testlerin Sayısı

Tablo 2.12. Ayrık Uyarlama ve Telif çalışmalarının diğer ölçek çalışmalarında kullanılma sıklığı

Tablo 2.13 Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisinde kullanılan en sık 20 ölçek

Tablo 3.1. Türk Psikoloji Yazıları-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I

Tablo 3.2. Türk Psikoloji Yazıları-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II

Tablo 3.3. Türk Psikoloji Yazıları Ayrık Uyarlama İlk Analizler

Tablo 3.4. Türk Psikoloji Yazıları Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Güvenirlik Analizleri

Tablo 3.5. Türk Psikoloji Yazıları Geçerlik Analizi

Tablo 3.6. Türk Psikoloji Yazıları Kültürel Analiz

Tablo 4.1. Türk Psikoloji Dergisi Özgün (telif) Ölçek Geliştirme Aşaması

Tablo 4.2. Türk Psikoloji Dergisi Özgün Ölçek Çalışmaları Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

Tablo 4.3. Türk Psikoloji Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I

Tablo 4.4. Türk Psikoloji Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II

Tablo 4.5. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama İlk Analizler

Tablo 4.6. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Güvenirlik Analizleri

Tablo 4.7. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Güvenirlik Analizleri

Tablo 4.8. Türk Psikoloji Dergisi Kültürel Analiz

Tablo 5.1. Türk Psikiyatri Dergisi Özgün (telif) Ölçek Geliştirme Süreci

Tablo 5.2. Türk Psikiyatri Dergisi Özgün Ölçek Çalışmaları Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

Tablo 5.3 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I

Tablo 5.4 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II

Tablo 5.5. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama İlk Analizler

Tablo 5.6. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Güvenirlik Analizleri

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Geçerlik Analizleri

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Kültürel Analiz

SEMBOLLER VE KISALTMALAR

ABD	:Ana Bilim Dalı
APA	:American Psychological Association
Ark.	:Arkadaşları
Akt.	:Aktaran
Bkz.	:Bakınız
Çev.	:Çeviren
Ed.	:Editör
Eds.	:Editörler
ITC	: Uluslararası Test Komisyonu
WHO	:Dünya Sağlık Örgütü

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgisini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım, sayın hocam Doç. Dr. Cem Şafak ÇUKUR'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Yardımlarını ve desteklerini her zaman hissettiğim Hatice ve Mevlüt AKBAL'a ayrıca tüm yaşamım boyunca bana güç veren canım aileme teşekkür ederim.

Tezimi hazırlama sürecinde bana gösterdiği sevgisi ve sabrını asla unutmayacağım sevgili eşim Mehmet Murat DOĞAN'a ve küçük dokunuşlarıyla, çalışmamın her anında bulunan en büyük destekçim, gizli kahramanım, minik kızıma kucak dolusu sevgiler..

GİRİŞ

Psikolojik çalışmalarda ölçeklerin kullanımı bilimsel araştırmalarda bireyler hakkında önemli kararlar almakta sıklıkla başvurulan araçlar haline gelmektedir. Hem ülkemizde hem de diğer ülkelerdeki psikolojik temelli çalışmalarda test ve ölçek kullanımı oldukça yaygındır. Son zamanlarda ölçekler farklı kültürlerdeki bireyleri karşılaştırmak için de sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Hem bilimsel çalışmalarda hem de uygulamada kullanılan ölçeklerin niteliği ve psikometrik özellikleri yapılan bilimsel çalışmaların ve bilimsel çalışmalara dayanan psikolojik uygulamaların içeriğini ve niteliğini belirleyen temel faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmaları oldukça önem kazanmaktadır. Ülkemizde geliştirilen veya uyarlanan ölçeklerin psikometrik özellikleri konusunda inceleme veya kuramsal tartışmalar oldukça kısıtlıdır. Şimdiki tez çalışmasında test uyarlama konusundaki son zamanlarda ortaya konulan yöntem, teknik ve istatistiksel analizleri kapsayacak şekilde genel standartlar belirlenecek; Türkiye'deki test uyarlama ve uygulamalarının şimdiki durumu incelenecektir.

Bu tezde ülkemizde psikolojik test ve ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmalarının en çok yayınlandığı 3 derginin 1990-2007 yılları arasındaki sayılarını kapsayan (Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi) çalışmalarda kullanılan ölçekler bazı temel ölçütler kullanılarak incelenecektir. Bu amaçla dergiler temelinde yapılacak sınıflandırma 3 temel kısımdan oluşmaktadır. İlk olarak dergilerdeki taranan tüm makalelerle ilgili betimsel analizler belirlenecek, ikinci aşamada ölçek çalışmaları ile ilgili betimsel analizler belirlendikten sonra uyarlama, çeviri ve özgün ölçek çalışmalarının niteliği ile ilgili istatistikler çeşitli alt gruplara ayrılarak ayrıntılı olarak ortaya konulacaktır.

I. BÖLÜM

1.1. Psikolojik Testlerin Tanımı

Literatürde psikolojik testlerin tanımına bakıldığında pek çok farklı tanım görülmektedir. Ayrıca psikolojik test ve ölçek kavramların kimi zaman birlikte kullanıldığı kimi zaman ise ayrı kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ortaya çıkabilecek kavram kargaşalarını engellemek için öncelikle bu iki kelime arasındaki anlam farkını ortaya koymak önemlidir.

İngilizce'den aynen alınan "test" (test) kavramı Budak'a (2000) göre "performans, beceri, bilgi düzeyini, ilgi alanlarını, kişilik özelliklerini, vb. ölçmek ve değerlendirmek için kullanılan standartlaştırılmış, sistematik, formel bir araç veya teknik" olarak tanımlanırken, aynı kaynaktan "ölçek" (scale) kavramı ise "bireylerin davranış, kişilik veya ruhsal özelliklerini ölçmeye yönelik standartlaştırılmış bir test" olarak tanımlanmıştır. İki kavramında birbirine çok yakın olduğu ancak test kavramının daha geniş bir alanı kapsadığı görülmektedir. Test, ölçek, envanter ve anket terimlerinin de sıkça birbirine karıştırıldığını belirten Erkuş (2000a) özellikle Türkçe'de "sormaca" karşılığını alabilecek olan "anket (questionnaire)" in üzerinde önemle durulması gerektiğini belirtmektedir. Anketlerle bireyler hakkında pek çok bilgi edinilebilir. Örneğin demografik bilgiler, görüşler ve beklentiler gibi. Genellikle katagorik (sınıflama düzeyinde) düzeyde bilgi toplanır ve anketlerde madde toplamı bir şey ifade etmez, psikolojik yapıyı ölçen bir ölçme aracı ise genelde alt ölçekleri ile birlikte aynı değişkeni ölçen maddelerden oluşur ve toplam puan elde etmeye uygun bir yapıdadır. Çalışmamızda test ve ölçek kavramları genel kavram kargaşasını ortadan kaldırmak amacıyla genellikle birlikte kullanılmıştır.

Anastasi (1988) psikolojik testleri, davranışları ölçen standart ve nesnel ölçme araçları olarak tanımlamaktadır. Cansever (1982) ise psikolojik testleri sonuçları genellikle sayı ve katagorilerle belirlenen, standart koşullar altında kişilerin davranışlarını gözlemlemek ve tanımlamak amacıyla kullanılan sistematik bir yöntem olarak tanımlamıştır.

Öner (2006), psikolojik testlerin, davranış örneklemelerini ölçme ve değerlendirme yoluyla gelecekteki davranışları yordama amacını taşıyan araçlar olarak tanımlamaktadır. Cronbach'ın (1990) tanımına göre ise iki veya daha fazla bireyin davranışını sistematik olarak karşılaştırma olarak tanımlamaktadır.

Yukarıdaki tanımlara genel olarak baktığımızda bir psikolojik test veya ölçek bir davranış örneklemini ölçmek üzere yapılandırıldığına göre bu ölçmenin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için belirli standartlara göre geliştirilmesi ve uygulanıyor olması gerekmektedir.

1.2. Psikolojik Testlerin Tarihçesi

Psikolojik testlerin kısa tarihçesine bakıldığında dünyada psikolojik testlerin kullanımının Antik Çin (M.Ö. 2200) ve Klasik Yunan medeniyetlerine kadar dayandığı görülmekte ve 3 önemli gelişmenin psikolojik testlerin başlangıcını belirlediği görülmektedir (Öner, 2006). Bunlar: (a) Çin'de ve sonrasında Yunanistan'da devlet hizmetlerinde çalıştırılacak orduya alınacak kamu görevlileri ve askerler için kullanılan seçme sınavları; (b) okul ve üniversitelerde başarı değerlendirilmesi için geliştirilmiş ölçme araçları ve (c) Avrupa ile Amerika Birleşik Devletlerinde 19. yüzyılda davranış bilimcilerin başlattığı ölçme değerlendirme çalışmalarıdır. Öner (2006) özellikle 19 yüzyılın ortalarından sonra psikologların deneysel nitelikli çalışmalarının bilimsel ölçmenin temelini atmış olduğunu, yirminci yüzyılın ilk yarısında (1931-1954) ölçmenin bireysel sanat olmaktan çıkarak psikometri adıyla teknolojik bir nitelik kazandığını belirtmiştir.

Dünya'da yetenek testleri üzerindeki ilk çalışmalar M.C Cattell tarafından 1890'lı yıllarda başlatılmıştır. Fransız Psikolog A. Binet (1857-1911) ve yardımcısı Dr. Th. Simon (1870-1961) ilk bireysel zeka testini geliştirmiştir. Cebiroğlu (1982) Binet'in ilk çalışmasının 1905 yılında yayınlanmasının ardından, bu çalışmanın Goddard tarafından daha sonra ABD'de yayınlanması ve Stanford Üniversitesinden

Levis M. Terman tarafından ABD kültürüne adapte edilip standardizasyonu yapıldığını ifade etmektedir. 1944 yılında Türkiye’de bu testin adaptasyonu Antel tarafından gerçekleştirilmiş olup Şemin ise İstanbulda yaşayan çocuklar için standardizasyonunu yapmıştır (Akt. Kutlu, 1987).

Dünya’da yetenek testleri geliştirme yolundaki ilk çalışmalar 1890 yıllarına kadar inebilirken, Türkiye’deki bu alandaki çalışmaların oldukça sınırlı olduğu 1944’lü yıllarda bu çalışmalara başlatılmış olması, bu tür çalışmaların Türkiye’de çok yavaş izlenmekte olduğunu göstermektedir (Kutlu, 1987).

1.3. Psikolojik Testlerin İşlevleri

Cansever (1982)’e göre bilimsel araştırmalarda psikolojik testlerin kullanılma amaçları bilimsel kavramların ve varsayımların gerçek veriler ve olgular kullanılarak geçerlilik derecesinin saptanmasında önemlidir. Testlerin kullanılma amaçları dört grupta toplanabilir (Cronbach, 1970). Bunlardan 1) bireylerin seçimi 2) bireylerin sınıflandırılmaları 3) uygulanan yöntemlerin değerlendirilmesi 4) araştırmalarda bilimsel varsayımların kontrol edilmesidir.

Anastasi (1988) ise davranışların ölçülmesini ve değerlendirilmesini kuramsal ve pratik nedenlerden oluşan iki genel nedene bağlamaktadır; kuramsal açıdan kişiye özel niteliklerin saptanmasının bireylerin davranışlarını belirlemede ve yordamada önemli rol oynamaktadır. Pratik açıdan psikolojik testlerin işlevleri ise kişilerin yakın ve uzak gelecekteki yaşamlarını etkileyecek tercihlerde bulunurken örneğin meslek seçimi veya işe yerleşme gibi kararlarda yardımcı olmak amacıyla verimli sonuçlar almada psikolojik testler kullanılmaktadır. Psikolojik testlerin bir temel işlevi de tanı veya sınıflama, prognoz ya da yordama araştırmalarda, nesnel veri toplamak olarak sayılabilir (Cronbach, 1970)

1.4. Psikolojik Testlerin Sınıflandırılması

Psikolojik testler pek çok şekilde sınıflandırılabilir. Ancak en yaygın olarak kabul edilen sınıflama 1)Genel zeka, 2) Yetenek-beceri, 3)Kişilik testleri sınıflamasıdır (Anastasi, 1988). Bu sınıflandırmaya göre Genel zeka testleri; bireysel zeka testleri, grup zeka testleri ve gelişim ölçekleri olarak, Yetenek –beceri testleri; özel yetenek testleri, eğitim testleri, mesleki testler, psikomotor ve klinik testler olarak 4 bölüme ayrılırken Kişilik Testleri sınıflaması ise; kişilik test ve envanterleri, projektif testler, ilgi ve tutum envanterleri olarak 3 grupta toplanır.

Psikolojik testlerin sınıflandırılmasının amacı testlerin tanıtımı ve uygulama kolaylığının sağlanmasıdır. Testler ölçülen niteliğe göre sınıflandırıldıklarında a) “Güç” (power) testleri ve b) Tipik davranış testleri olarak ikiye ayrılır. Akademik başarı, zeka, yetenek gibi bilişsel davranışların ölçüldüğü testler güç testleri olarak bilinmektedir. Kişilik, ilgi, tutum vb. özelliklerin ölçülmesini temel alan testler ise tipik davranış testleri olarak sınıflandırılır (Öner, 2006).

Veri Toplama Tekniği başka bir sınıflandırma ölçütüdür. Bu ölçütte testin bireysel olarak mı yoksa grup olarak mı verildiği; soru ve yanıtların kağıt kalem kullanılarak mı, okuyup yazarak mı ya da başka hangi yollarla elde edildiğine bakılmaktadır. Zaman ve emek kazanımı açısından grup uygulamalarının ve kağıt kalem testleri en sık kullanılan testlerdir (Öner, 2006). Bir test pek çok özelliğe sahip olabilmektedir. Örneğin Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri baktığımızda bireyin tipik davranışlarını ölçmeyi hedefleyen, grup olarak uygulanabilen, soruların yazılı olarak verildiği, yanıtların ise bir form üzerine işaretlendiği kağıt-kalem testidir.

Testlerin sınıflandırılması yoluyla testi uygulayacak olan kişiler (psikolog, eğitimci, klinik uygulamacı, araştırmacı) amaçlarına en uygun testi seçerken testlerin niteliklerini göz önünde bulundururlar. Bazı testler uygulama, puanlama ve yorumlama kolaylığından dolayı özel bir eğitim gerektirmezken, Wechsler zeka testi gibi standardize edilmiş, puanlama ve yorumlama işlemleri özel eğitim gerektiren

testlerde vardır. Bu nedenle test seçiminde bu noktalara dikkat edilmeli ayrıca harcanacak zaman, emek ve masrafta göz önünde bulundurulmalıdır. Test nitelikleri test puanlarının geçerliğini etkileyebileceğinden, uygulamacı tarafından seçilen testin kullanılmasıyla nelerin elde edileceğinin ya da elde edilemeyeceğinin değerlendirilmesi yapılmalıdır (Öner, 2006).

1.5. Psikolojik Testlerin Psikometrik Özellikleri

Psikolojik testler veya ölçekler bir davranış örneklemini ölçmek için yapılandırıldığına göre, bu ölçmenin sağlıklı bir biçimde yapılabildiğinin kanıtlanması gerekmektedir. Özgün olarak geliştirilen psikolojik ölçme aracı sayısının çok az olduğu ülkemizde, kullanılan ölçeklerin çoğu başka kültürlerden kendi kültürümüze uyarlaması yapılan ölçeklerdir. Özgün olarak ölçek geliştirmede olduğu gibi, ölçeklerin uyarlanmasında da ciddi özen ve çaba gerektirmektedir (Savaşır, 1994). Hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde yaygın olarak kullanılan psikolojik test ve ölçeklerin niteliği ve psikometrik özellikleri bilimsel çalışmaları ve bilimsel çalışmalara dayanan psikolojik uygulamaların içeriğini ve niteliğini belirleyen temel faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik test ve ölçeklerin, standardizasyon, normlar, güvenilirlik ve geçerlilik kavramları altında psikometrik özellikleri incelenmektedir (Anastasi ve Urbina, 1997; Gülgöz, 1994; Savaşır, 1997).

1.5.1. Standardizasyon

Standardizasyon, testi yanıtlayan herkes ve testi uygulayan her uzman için testin uygulanmasının ve puanlanmasının daha önceden standart (sabit) işlem ve ölçütlere bağlanması; testin bu koşulları sağlaması ise standart veya standardize bir test olarak adlandırılır (Dağ, 2005). Kişilerin test sonuçlarına göre birbirleriyle (ya da norm grubuyla) karşılaştırılması durumunda elde edilen farkın koşullardan değil de kişilerden kaynaklandığından emin olmak için ölçümlerin sabit bir işlemle ve aynı koşullar altında yapılması gerekmektedir. Bu nedenle test geliştiricileri testin kullanıcılarına yönelik ayrıntılı bir yönerge oluşturur ve tüm kullanıcılar bu yönergelerdeki standart koşullara uymayı, maddelerin ve uyarıların sunumunun

her seferinde aynı olmasını sağlayarak testi standart bir biçimde kullanmış olurlar (Dağ, 2005).

Gülgöz (1994)'e göre standardizasyon sürecinde kullanılan örneklem grubuna çok dikkat edilmelidir. Bu örneklem grubunun sayısal büyüklüğü önemlidir ve örneklem grubu testin uygulanacağı kitleyi temsil etmesini sağlayacak bir yöntemle oluşturulmalı ve bu yöntemin ayrıntıları testin el kitabında yer almalıdır. Standardizasyon çalışmasında oluşturulan test kılavuzu genel normların dışında çeşitli özelliklere göre bölünmüş (örneğin yaş, cinsiyet, eğitim, meslek vb.) alt grup normlarını da içermelidir. Öner (2006) de ölçmenin yapılacağı bireyleri en iyi temsil edecek olan örneklemin seçkisiz (random) örnekleme yoluyla elde edilebileceğini vurgular. Seçkisiz örneklemede evrendeki (population) her birey eşit seçilme şansına sahiptir. Başka bir örnekleme yöntemi olan katlamalı (stratified) örneklemede evreni oluşturan bireyler bazı değişkenlere göre (yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, vb.) sınıflandırıldıktan sonra bireyler her sınıfı eşit düzeyde temsil edecek olan seçkisiz örnekleme ile belirlenir.

1.5.2. Normlar

Testin önemli özelliklerinden birisi olan standardizasyon, teste ilişkin normların oluşmasını sağlar. Örneklem grubu norm oluşturulmakta kullanılır ve testin hedeflediği kitleyi tam olarak temsil etmesi oldukça önemlidir. Temsil etmediği takdirde testin değerlendirilmesi olanaksızlaşır (Gülgöz, 1994).

Savaşır (1997), standardizasyon çalışmalarının önemli bir parçası olarak karşılaştırma temeline dayanan testlerde normların oluşturulması gerektirdiğini belirtmektedir. Test normları, psikolojik testle ölçmeyi amaçladığımız özelliğin temsili bir örneklemede nasıl bir dağılım gösterdiğiyle ilgili bilgileri içerir. Böylece o özellik bakımından ortalama (averaj) ya da normal performansın ne olduğunu bilmemizi ve uygulamalarımızda elde ettiğimiz sonuçla kıyaslamamızı sağlar.

Norm çalışması testin kullanılacağı kesimi yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, vb yönlerden çok iyi temsil eden örneklem üzerinde yapılır. İlgili popülasyon

özelliklerini tümüyle yansıtacak şekilde örneklem seçkisiz (random) yolla, gerektiğinde katmanlaştırılmış biçimde oluşturulur. Seçilen örnekleme norm grubu denmekte ve bu gruptan elde edilen ham puanların standardize edilmiş ortalama ve standart sapma değerleri, testin daha sonraki tüm uygulamaları için ölçüt oluşturur (Dağ, 2005). Normlar standardizasyon aşamasındaki örneklemelerin puan dağılımlarını belirlerler ve nasıl değerlendirilecekleri konusunda bilgi sunarlar. Ayrıca bu ham puanlar matematiksel yolla yüzdeler, sıralama, Z puanları, T puanları gibi standart puanlara dönüştürülerek tablolar halinde gösterilir. Normların zaman ve mekan açısından göreceli olmaları önemli bir özellikleridir. Bu nedenle kalıcı olarak değerlendirilmemeli zaman içerisinde değişebileceği göz önünde tutulmalıdır. Norm türlerine bakıldığında göreceli oldukları daha kolay anlaşılabilir (Öner, 2006). Bunlar;

- **Ulusal veya Yerel Normlar:** Ulusal normlar bir ülkeyi temsil eden örneklem grubundan oluşur. Yerel normlar ise coğrafi bölgeler, kentler, okul, hastane ve işyeri gibi değişik kurumlardan seçilmiş örneklemelerden oluşur.
- **Yaş ve Sınıf Normları:** Belirli takvim yaşlarındaki çocukların test puanlarından elde edilen ortalama puanlar yaş normlarını belirler. Sınıf normları ise belirli sınıf düzeylerindeki öğrenci örneklem gruplarından elde edilmiş ortalama test puanlarıdır.
- **Zeka Yaşı Normları:** Zeka yaşı normları standardizasyon grubundaki bireylerin takvim yaşına göre ayrılarak her yaş için hesaplanan ortalama test puanının, o takvim yaşındakilerin normal zeka yaşını belirlemesidir.
- **Yüzdeler Normları:** Yüzdeler norm, bir dağılımın belirli bir yüzdesini altında bırakan nokta olarak tanımlanır. Yüzdeler değerler, belirli bir puanın ham puan dağılımında, standardizasyon grubundaki bireylerin yüzde kaçının o puanın altına düştüğünü ifade eder. Yüzdeler puanla, bireyin norm grubundaki yeri göreceli olarak belirlenir. Derece sıralaması (rank order) puanında ise puan dağılımı yukarıdan aşağıya doğru değerlendirilerek en üstteki puana 1. sıra, ondan sonrakine 2. sıra verilerek bu böylece devam eder

- **Standart Puanlar:** Standart puanlar “dönüştürülmüş” (transformed veya derived) puanlardır. Bireyin standardizasyon grubuna göre ham puan dağılımındaki yeri ortalama ve standart sapma değerlerine göre belirlenir. Z ve T puanları standart puanlara örnektir.

Psikolojik test normlarının zamanla değişime açık olduğu görülmekte olup bu nedenle zaman içerisinde eskimeye başlayan ölçme araçlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle ülkemizde yurtdışından uyarlanan ölçeklerin çok sayıda olduğu dikkat edilirse meydana gelen değişimi testlerin takip edememesi yanlış değerlendirmeler yapılmasına neden olabilir. Bu nedenle norm çalışmaları aralıklı olarak yenilenme, test maddelerinde gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

1.5.3. Güvenirlilik

Ölçme araçları her zaman belirli bir amaç için, belirli koşullar altında ve belirli bir gruba uygulanmak üzere geliştirilir (Arıcı, 1994). Bu nedenle ölçme aracı geliştirildiği amaca hizmet etmelidir. Doğru ölçümlerin yapılmadığı ya da ölçümün doğru yapıp kullanım amacına hizmet etmediği bir ölçme aracı kullanılması uygun değildir bu nedenle psikolojik ölçme araçlarının birlikte kullanılması gerektiği iki psikometrik özelliği güvenirlilik (reliability) ve geçerlilik (validity) tir (Erkuş, 2003).

Anastasi (1982) güvenirliliği, aynı testin farklı zamanlarda aynı kişilere uygulandığında alınan puanların tutarlılığı olarak değerlendirirken, Erkuş (2000b) bir ölçme aracının seçkisiz hatalardan arındırılarak ölçme yapabilme yeterliği ve derecesi olarak tanımlamıştır. Genel olarak bakıldığında güvenirlilik kavramının iki şekilde açıklanmakta olduğunu görmekteyiz (Şeker ve Gençdoğan, 2006). Bunlar;

- a) Hatasızlık
- b) Tutarlılık

Hatasızlık anlamında güvenirlilik, Kişinin gerçekte olan durumu ile (sosyal bilimlerle ilgili çalışmalarda bunu hiçbir zaman bilemeyiz) ölçülen durum arasındaki fark hata terimi olarak açıklanır.

Tutarlılık anlamında güvenilirlik ise kararlı ve tutarlı ölçümler ölçmenin güvenilir olduğunu gösterir. Tutarlılık günlük yaşamda da aranan özelliklerden birisidir. Örneğin eşimize veya arkadaşlarımıza tutarlılıkları oranında güveniz.

Öner (2006)'e göre, güvenilirlik test puanlarının değişimindeki (varyansındaki) hata oranını belirler. r değeri güvenilirlik katsayısı olarak kabul edilir, test puanlarındaki bireysel farklılıkların hangi oranda **gerçek** farklara, hangi oranda ise **şans** ya da **hata** faktörüne bağlı olduğunu gösterir. Güvenirlik katsayısı .78 olan bir testten elde edilen puanlar, %78 oranında gerçek farkları, %22 oranında da hatayı yansıtmaktadır. Güvenirlik katsayısının yükselmesi, testte ölçülen farkların gerçek farkları yansıttığını göstermektedir. Güvenirlik katsayısının yüksek olması hata oranını düşürür ve güvenilirlik ve hata kavramları arasında ters yönde bir ilişkinin varlığını ortaya koyar. Test güvenilirliğini olumsuz yönde etkileyen faktörleri dört maddede toparlayabiliriz (Öner, 2006). Bunlar; 1) Test maddelerinin hatalı, çok zor ya da çok kolay olması, madde sayısının yetersizliği ve homojen (benzeşik) olmaması; 2) Ölçümün yapıldığı kişiden kaynaklanan nedenler; 3) Test uygulamasındaki hatalar; 4) Test puanlamasındaki hatalardır.

Vockell (1983) güvenilirlik düzeyinin yükseltilmesi için bazı önerilerde bulunmuştur.

- Test maddeleri açık şekilde belirtilmeli ve teknik yönden geçerli olmalıdır
- Uygulama ve puanlama standart koşullarda yapılmalıdır.
- Test maddelerini yanıtlayan bireylerin gösterdiği tutarsızlıklara ve düzensizliklere duyarlılık
- Test maddelerinin sayısının çoğaltılması
- Güçlük derecesi orta düzeyde olan test maddelerinin geliştirilmesi
- İçerik yönünden homojen maddelerin oluşturulması (Akt. Öner, 2006)

Bir test puanının “durağanlığı” (stabilitesi), tutarlılığı ve dayanılabilirliği ile ilgili bilgi veren bazı temel istatistiksel güvenilirlik katsayısı bulma yöntemleri vardır (Anastasi, 1982; Cronbach, 1990; Öner, 2006; Özgüven, 1994; Şeker ve Gençdoğan,

2006). Bunlar “test-tekrar test güvenilirliği”, “paralel formlar güvenilirliği”, “iki-yarım test güvenilirliği” “Kuder Richardson 20 güvenilirliği ve Cronbach alfa katsayısı”, “puanlayıcılar arası güvenilirliktir”, “madde-toplam puan korelasyonları” ve “ölçmenin standart hatası”dır.

1.5.3.1. Test-Tekrar Test Güvenirliği

Bir testin aynı örnekleme belirli zaman aralıklarıyla iki kez uygulanması ve elde edilen puanların Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı yöntemiyle hesaplanmasına dayanır (Karasar, 1998; Öner, 1987; Öner, 2006) Elde edilen katsayı test puanının değişmezlik (stabilite) göstergesi olarak kabul edilir. Katsayının artması testin güvenilir olduğunu göster. Ölçümler arasındaki zaman aralığının ne olacağı, ölçülen özelliğın ne kadar kalıcı olduğu konusundaki kavramsallaştırmalara dayanmalıdır (Öner, 2006). Test tekrar test güvenirlilik yöntemi kullanılmışsa mutlaka uygulamalar arasındaki zaman aralığı belirtilmelidir ve bu zaman aralığı dikkatle seçilmelidir (Karasar, 1998; Özgüven, 2004; Fraenkel ve Wallen, 1993; Akt, Şeker ve Gençdoğan, 2006). Zamanın kısa olması bireyin ilk uygulamada hatırladığı bazı bilgileri ikinci uygulamada kullanabileceği bu da güvenilirlik düzeyinin yüksek çıkmasına; zamanın uzun olması ise bireyin testin içeriği ile ilgili olarak başka kaynaklardan öğrendiklerinin ikinci uygulamadaki puanı etkilemesi sonucu iki ölçme için aynı koşulların sağlanması olanaksızlaşacağından güvenilirlik ölçütünün yorumunun güçlenmesine neden olur (Karasar, 1998; Özgüven, 2004).

Bu yöntem iki uygulama arasında davranışta önemli değişmeler meydana gelmeyecekse kullanılmalıdır. Örneğın depresyon gibi duygu durum özellikleri bireyin gün içinde yaşayacağı pek çok olaydan etkilenebileceği için zaman içinde değişim gösterebilir. Bu yüzden kısa süreli değişimlere duyarlı olan duygu durum özelliklerini ölçmeyi hedefleyen ölçme araçlarında test tekrar test güvenilirliği yöntemi oldukça hatalı sonuçlar verebilir (Şeker ve Gençdoğan, 2006). Oysa genel bilişsel yetenekler ve kişilik gibi zaman içinde çok hızlı değişiklik göstermeyen nitelikleri ölçen testler için daha uygundur (Özgüven, 2004). İyi bir test-tekrar test katsayısı Kline (2000)’a göre .80’in üzerinde olması gerekirken, Schmitt (1996) pek

çok araştırmacının .70 değerini test-tekrar test için yeterli gördüğünü belirtmektedir (akt. Sakallı-Uğurlu, 2002)

1.5.3.2. Paralel Formlar Güvenirliği

Bir testin eşdeğer nitelikte oluşturulan iki formunun aynı gruba bir ya da iki oturumda uygulanmasıyla elde edilen puanlar arası korelasyonların Pearson Momentler arpımı formülü ile hesaplanmasıdır. Katsayı arttıkça testin uyaranlarına verilen tepkilerin tutarlı olduğu, yani testin güvenilir olduğu anlaşılır. Eşdeğer formların geliştirilmesinin oldukça zor olması ve eşdeğer olabilecek testin bulunamamasından kaynaklı olarak paralel form güvenirliği diğer güvenirlik tekniklerinin arasında en az kullanılan tekniktir (Karasar, 1998; Öner, 2006; Özgüven; 2006). Gözüm ve Aksayan'a göre (2003) bu yöntem ölçek uyarlamalarında ancak daha önce aynı amaçlar için geliştirilmiş bir ölçeğin (referans test) var olduğu durumlarda kullanılabilir ve bu iki ölçek arasındaki korelasyon düzeyine bakılır. Bu güvenirlik katsayısı aynı zamanda psikolojik test ya da ölçeğin eşzaman (concurrent) geçerliğine yönelik veri de sağlar.

1.5.3.3. İki Yarım Test Güvenirliği

Bir testin maddeleri üzerinde belli bir sistematike göre (tek-çift numaralı test maddelerine, ilk yarım, son yarım test maddelerine, vb.) karşılaştırılabilir iki yarım oluşturarak , testin iki yarısının ayrı test kabul edilerek bu iki yarımdan alınan toplam test puanları arasında Spearman-Brown Formülüyle hesaplanan güvenirlik türüdür (Öner, 2006; Özgüven, 2004, Karasar, 1998). Bu tekniğin temel sayıtlısı (assumption) iki yarımdan oluşan her bir testin içeriğinin eşit olduğudur. Böyle bir sayıtlı geçerli değilse, bu teknik uygulanamaz. Tek oturumda maddelerin hepsinin cevaplanmış olmasından dolayı iki yarım test güvenirliği, maddeler arası tutarlılık ya da testin iç tutarlılığı hakkında bilgi verir (Öner, 2006). İki yarım test güvenirliği yönteminde Spearman-Brown Düzeltme Formülü ile elde edilen güvenirlik katsayısı olduğundan biraz daha yüksek değerler vermektedir. Bu özelliği nedeniyle bazı

durumlarda Spearman-Brown eşitliğini kullanmak tavsiye edilmemektedir (Özgüven, 2004).

1.5.3.4. Kuder Richardson 20 Güvenirliği ve Cronbach Alfa Katsayısı

Bir tek uygulama ile homojen bir yapıyı ölçtüğü varsayılan ve benzer maddelerden oluşan ölçme araçlarının güvenilirliğinin belirlenmesi, o ölçme aracının iç tutarlılığı hakkında bilgi verir. Bir tek uygulamayla güvenilirlik belirleme yollarından en çok kullanılanları Kuder Richardson 20 (KR-20) ve Cronbach Coefficient Alfa teknikleridir. Her iki güvenilirlik katsayısı da kuramsal olarak aynı bağlamda bilgiyi verir. Ancak hangisinin kullanılacağı madde puanlarının ölçeklenme biçimine bağlıdır. Madde puanları süreksiz ise (evet-hayır, 1-0, doğru-yanlış vb.) KR-20; sürekli ise (Likert tipi) Cronbach Alfa hesaplanmalıdır. Kuder-Richardson 21 (KR-21) eşitliği ise sorular eşit güçlükte olduğu varsayımında kullanılır. Uygulamada bu varsayım nadiren gerçekleştiği için KR-21 çok fazla kullanılmaz (Erkuş, 1999; Öner, 2006; Özgüven, 2000; Tazbaşaran, 1997).

Öner (2006)'e göre Kuder-Richardson(KR-20) tekniği ikiden çok seçeneği olan kişilik envanterleri için de geçerlidir. Tezbaşaran (1997) likert tiği bir ölçeğin maddelerine verilen cevapları ikili bir dağılıma (binary) çevrilip KR-20 hesaplamasının mümkün olduğunu ancak hem ek bir külfet hem de madde puanlarında bilgi kaybına yol açacağını belirtmektedir.

Cronbach alfa katsayısı ile tüm maddeler arasındaki tutarlılık hesaplanır. Değerler 0.00 ile 1.00 arındadır ve 1'e yakın değerler güvenilirliğin yüksek olduğunu gösterir. Yapılan ölçmenin amacına göre değişmekle birlikte önerilen en küçük değer 0.70 Cronbach Alfadır. Cronbach Alfa değeri ölçek içerisindeki maddelere bağlı olduğundan ölçekteki madde sayısı 10 dan az olursa Cronbach Alfa katsayısı düşük bir değer alır (Şeker ve Gençdoğan, 2006). Özgüven'e göre (2000) Alfa katsayısı güvenilirlik katsayısını vermez, sadece güvenilirliğin bundan çok daha yüksek olacağını işaret eder, ölçeğin güvenilirlik katsayısı alfa katsayısından daha yüksektir.

1.5.3.5 Puanlayıcılar Arası Güvenirlik

Birden çok gözlemcinin, birbirinden bağımsız olarak, aynı durumu, aynı zamanda aynı ölçüm aracı ile ölçmeye çalıştıkları durumlarda uygulanır. Öteki güvenirlilik ölçütlerinin pratik olmadığı durumlarda ölçmenin güvenirliliğini kestirmeye yarayan en iyi ölçüt olarak bilinir. Bu tür ölçmelerde gözlemcilerin ayrı ayrı yaptıkları ölçümlerin ortalaması alınarak her bir durum için ayrı bir değer elde edilir. Ayrı ayrı gözlem sonuçları birbirine ne kadar yakınsa sonuçta elde edilen ortalama değerlerin güvenirliliği de o kadar yükselir olur (Karasar, 1998). Bağımsız gözlemciler arası uyumu hesaplamak için korelasyon ya da ikiden fazla gözlemcinin olduğu durumlarda özel varyans çözümlenmeleri ve Cronbach Alfa katsayısı kullanılır (Karasar, 1998; Özgüven, 2004). Peirce'e (1995) göre gözlemciler içi uyum hesaplaması ise iki ya da daha fazla gözlemin aynı gözlemci tarafından puanlanmasıdır. Burada da ölçümler arası tutarlılığın yüzdesi güvenirlilik sınaması için en çok kullanılan istatistik yöntemidir. Yine iki ya da daha fazla ölçümün kendi içlerindeki uyumu göstermek için Cronbach Alfa ve şansa bağlı tutarlılığın etkisini azaltmak için ise Kappa istatistiği kullanılabilir (Akt. Gözüm ve Aksayan, 2003)

1.5.3.6. Madde-Toplam Puan Korelasyonları

Tezbaşaran (1997)' a göre madde-toplam korelasyonu, bir maddenin testin tümünün ölçtüğü özelliği ölçüp ölçmediğinin bir göstergesidir. Bu analiz ile, bir maddeye ait puanlar ile ölçek puanları arasındaki korelasyon bulunur. Maddelerin ölçek puanıyla yüksek korelasyona sahip olması aynı boyutta ölçme yaptıklarını göstermektedir. Öner (2006) Pearson Momentler Çarpımı korelasyonunun düzeltilmiş (corrected) formülü ile hesaplanan madde toplam puan korelasyonlarının bu düzeltme tekniğinde madde çıkartma (item-remainder) korelasyonu olarak da gerçekleştirilebileceğini, eğer test yanıtları katagorik (evet-hayır, doğru-yanlış vb.) ise hesaplama çift-seri (bi-serial), seçenekler derecelendirmeli (kesintisiz ve eşit aralıklı) ise nokta çift-seri (point bi-serial) tekniklerinin uygulandığını vurgulamaktadır.

Madde toplam puan korelasyon katsayısının hangi ölçütün altına düşünce güvenilirliğinin yetersiz sayılacağı konusunda belirli bir standart olamamakla birlikte Karasar (1998)'a göre 0.50'den küçük katsayısı olan maddelerin güvenilirliğinden kuşku duyulmalı iken Öner (1987)'e göre bu katsayı 0.30'un üzerinde olmalıdır.

1.5.3.7. Ölçmenin Standart Hatası

Testin hata payına bakılarak da testin güvenilirliği hakkında bilgi edinilir. Ölçmenin standart hatası bireysel puanların değerlendirilmesinde kullanılır. Testin güvenilirlik katsayısı ve standart sapması kullanılarak ölçmenin standart hatası hesaplanır. Standart hata puanının küçük olması, test güvenilirliğinin yüksek olduğu anlamına gelir. Testin standart hatası küçük ise elde edilmiş olan test puanı gerçek ölçüme yakındır diye düşünülür (Öner, 2006).

1.5.4. Geçerlik (Validity)

Geçerlik çalışmalarından elde edilen sonuçlar, testin kullanılabilir bir test olup olmadığını göstermektedir. Bu nedenle bir testi kullanmadan önce ona ilişkin geçerlik çalışmalarını incelemekte fayda vardır (Gülgöz, 1994).

Bir testin geçerliği, bu testin neyi ölçtüğü ve bu işi ne dereceye kadar doğru yaptığını ifade eder (Anastasi, 1982). Erkuş (2003)'a göre geçerlik "ölçme aracının geliştirildiği amaca hizmet derecesi" olarak belirtilmektedir. Ayrıca bir ölçme aracının güvenilirliği ile geçerliği etle tırnak gibi birbirinden ayrılmaz iki niteliktir; ancak, güvenilir bir ölçme aracı geçerli olmayabilirken, geçerli olan bir ölçme aracı ise doğası gereği güvenilir olmak durumundadır (Erkuş, 2000b).

Micheels ve Karnes (1968)'e göre bir ölçme aracı "belli bir amaç ve belli koşullar" için geçerlidir. Geçerlik evrensel değildir. Bir amaç için geçerli olan bir ölçme aracı başka bir amaç için geçerli olamaz. Örneğin bir grup öğrenciye

uygulandığında geçerli olan bir test başka öğrenci grubuna uygulandığında geçerli olmayabilir (akt. Karasar, 1998).

Vockell (1983) geçerlik çalışması yapılırken dikkat edilmesi gereken noktaları: a) Testle ele alınan davranışın işe vuruk (operasyonel) tanımının mantığa uygun olması; b) Testin talep ettiği iş ile işe vuruk tanım arasında bir paralelliğin olması; c) Testin güvenilir olması gibi üç madde toplamıştır (Akt. Öner, 2006).

Geçerlik çalışması yapılırken test performansını yansıtan puan ile ölçtüğü davranış hakkında bir ölçüt ele alınarak bu ikisi karşılaştırılır. Pearson Momentler Çarpımı formülü ile hesaplanır (Öner, 2006). Bir ölçme aracının geçerliğini sınamaya yönelik ölçütler genel olarak üç başlık altında toplanmaktadır (Anastasi, 1982; Karasar, 1998; Özgüven, 2000; Tezbaşaran, 1997). Bunlar: “Kapsam geçerliği” (content validity), “ölçüt bağımlı geçerlik” (criterion-related validity), “yapı geçerliği” (construct validity). Bunların dışında “birleşen” (convergent) ve “ayrt eden” (discriminant) geçerlik, “sağlama geçerliği” (cross validation), “görünüm geçerliği” (face validity) gibi çeşitli geçerlik teknikleri de vardır (Öner, 2006).

1.5.4.1.Kapsam Geçerliği (Content Validity)

Öner (2006)’e göre kapsam geçerliği testteki maddelerin ölçülmek istenen davranış (nitelik) alanını yeterli düzeyde kapsayıp kapsamadığıdır. Kapsam geçerliği, açıkça belirlenmiş konuları ve kapsamaları olduğundan dolayı en çok başarı ve öğrenme testleri için uygundur. Zeka, kişilik, yetenek, kaygı vb. soyut kavramlarla ilgili testlerde kapsam geçerliğinin sınanması çok güçtür, çünkü bu kavramlarla simgelenen davranışların içeriği kolaylıkla ve açıklıkla belirlenemez. Özüm ve Aksayan (2003)’a göre kapsam geçerliği bir ölçeğin bütünü ve alt boyutlarının ölçülmek istenen alanı ölçüp ölçmediğini ve ölçülecek alan dışında farklı kavramları içerip içermediğini değerlendirmek amacıyla yapılır. Tezbaşaran (1997), ölçeğin kapsayıcılığını sınamak için genellikle ölçeğin konusu ile ilgili uzmanların görüşlerinden faydalandığı ayrıca bu konuda yapılmış kuramsal ve görgül çalışmalardan faydalandığını ifade etmiştir. Ölçekle elde edilen puanların tutum

boyutunun hangi bölgesinde ve ne kadar genişlikte (ranj) puanlar verdiği de kapsam geçerliği için bir ipucu olabilmektedir.

1.5.4.2. Ölçüt-Bağımlı Geçerlik (Criterion-related Validity)

Ölçüt-bağımlı geçerlik; eşzaman (hemzaman ve zamandaş) (concurrent) ve yordam (kestirim) (predictive) geçerliği olarak iki yaklaşımla değerlendirilmektedir. Her ikisi için de bir dış ölçütle test puanları karşılaştırılır ve aralarındaki ilişki düzeyine bakılır (Dağ, 2005; Öner, 2006; Özgüven, 2004; Tezbaşaran, 1997). Öner'e (2006) göre ölçüt-bağımlı geçerlik türleri arasındaki fark hem zaman boyutuyla hem de mantıki yaklaşımla açıklanabilir. Ölçüt olarak başvurulmuş davranışların testle aynı zamanda mı yoksa daha sonra mı gözlemlendiği kadar, testin ne amaçla kullanılmak istendiği (mantık boyutu) önem taşımaktadır.

Kağıtçıbaşı (2005)'na göre ölçüt alınacak ölçeğin seçiminde çok titiz davranılması gerekir. Çünkü tutumlar öğrenilmiş davranış eğilimleridir ve tutumların ortaya çıkış biçimleri tamamen kültüre özgüdür.

1.5.4.2.1. Hemzaman/Eşzaman Geçerliği (Concurrent Validity)

Ölçek puanları ölçüm anında var olan bir ölçütle karşılaştırılır. Benzer ölçek geçerliği olarak da bilinen bu yöntemde, daha önceden geçerliği saptanmış bir ölçeğe gereksinim vardır. Yeni uyarlanan ölçeğin geçerliğini bulmak için yeni test ve geçerliği yüksek olduğu bilinen önceki test aynı gruba uygulanır, yeni ve eski testten alınan puanlar arasındaki korelasyon hesaplanır ve bu korelasyon katsayısının yüksek olması beklenir (Özgüven, 2004). Öner (2006)'e göre testin amacı tanı koymaksa eşzaman geçerliğine başvurulur.

1.5.4.2.2. Yordam/Önkestirim Geçerliği (Predictive Validity)

Uygulanan testten alınan puanların, bu testin ölçtüğü değişkenle doğrudan ilgili olduğu kavramsallaştırılan bir başka değişkeni yordayabilmesi önemlidir. Yordam geçerliği olarak adlandırılan bu ölçüt bağımlı geçerlik türünde yeni test

puanları, bireyler üzerinde daha önceden yapılmış sınıflamaya tutarlı bir sonuç gösterir (Dağ, 2005). Örneğin üniversite giriş sınavından alınan puanların birkaç yıl sonra bu öğrencilerin okul başarı ortalama puanlarını anlamlı korelasyon göstererek yordaması beklenir. Tezbaşaran (1997)'a göre yordam geçerliğindeki temel sorun, gelecekteki performansın ne ölçüde kestirilebildiğidir. Öner' (2006) göre test uygulaması ile ölçütün elde edilmesi arasında bir zaman süresi girer. Test puanı ile bir süre sonra gözlenen performans arasındaki ilişki yükseğe testin yordam geçerliği sınanmış olur.

1.5.4.3. Yapı (Kuram, Kavram, Hipotez) Geçerliği (Construct/ Conceptual/ Theoretical Validity)

Öner'e göre yapı geçerliği testin soyut bir olguyu (kavramı veya boyutu) ne derece doğru ölçebildiğini gösterir. Örneğin zeka, saldırganlık, depresyon gibi soyut kavramlar doğrudan gözlemlenmesi ve ölçülmesi zor davranışlardır. Bu tür kavramlar hakkından zaman içinde değişik kaynaklardan bilgi toplamak gerekir. Tezbaşaran (1997)'a göre psikolojik ölçekler için yapı geçerliği birinci derecede önem taşımaktadır.

Yapısal geçerlik tam olarak kavramsal yapının ortaya çıkarılması ile ilgilidir ve diğer geçerlik türlerine göre daha geniş kapsamlıdır. Yapısal geçerliği analiz etmek için kuramsal bir çerçeveye ihtiyaç vardır. Araştırmacının tek bir yapıyı diğer yapılardan ayırarak ele alıp incelemesi doğru olmaz (Şencan, 2005). Yapı geçerliğinin incelenme süreci bir test veya ölçekten elde edilen puanın gerçekte ne anlama geldiği olarak ele alınır, bu süreçte test veya ölçeğin ölçtüğü faktörleri incelemek veya geçerliği araştırılan testin diğer bir test veya ölçülerle olan ilişkisi araştırılmalıdır. Böylece her seferinde testle ilgili yeni bilgiler elde edilerek yığılmalı şekilde testin yapısı ve puanın anlamı hakkında bilgiler elde edilir (Özgüven 2004). Çeşitli yapı geçerliği teknikleri vardır. Bunlar hipotez (deneysel değişkenlerin) sınanması, içtutarlılık, faktör analizi (Öner, 2006) ve bilinen grupla karşılaştırma (Karasar, 1998) vb. teknikler şeklinde sıralanabilir.

1.5.4.3.1. Hipotez Sınanması

Yapı geçerliğinde çok sık kullanılan bir tekniktir. Testten çıkacak sonuçlara yönelik hipotezler geliştirilir ve bu hipotezler araştırma sonuçları ile desteklendiği zaman testin yapı geçerliği hakkında bilgi edinilmiş olur. Hipotezler, test puanını etkileyen deneysel ya da gelişimsel değişkenler ve diğer testlerle olan olumlu ya da olumsuz ilişkiler hakkında olabilir (Öner, 2006). Korelasyon analiziyle değerlendirilerek test edilir (Pierce, 1995; Akt, Gözüm ve Aksayan, 2003).

1.5.4.3.2. İçtutarlılık

İçtutarlılık yöntemi ile testin güvenilirliğine ek olarak yapı geçerliğine ilişkin de bilgi sağlanır. Ölçeğin içtutarlılığının ölçüsü, bileşik de olsa belirli bir yapıya ait ölçme yapma derecesini göstermektedir ve yapı geçerliği ile ilgili ipucu verir. Yalnız ölçeğin alt boyutlarının sayısı hakkında bilgi vermez ve ölçülmek istenen yapının kaç boyutlu olduğunun ayrıca araştırılması gerekir (Tezbaşaran, 1997). Ölçülen yapının homojen olduğu düşünülüyorsa bu yöntem ile geçerlik saptanabilir. Testin toplam puanından başka ölçüt yoktur. Ya uçlardaki (alt-üst) bireyler karşılaştırma grubu olarak kullanılarak (t-test tekniği) ya da madde test korelasyonlarına bakılarak (çift serili korelasyon) anlamlı olan maddeler bırakılır, yeterince ayırt edici olmayan maddeler atılır. Böyle bir testin içtutarlığa sahip olduğu söylenir (Erkuş, 2003).

1.5.4.3.3. Faktör Analizi

Test maddelerinin ya da bir çok değişik testin arasındaki ilişkilerden çıkartılan ortak boyutların saptanması işlemidir. Aralarında yüksek ilişki gösteren maddelerin öbekleşmesi ile toplam test puanını etkileyen temel boyutlar ortaya çıkar. Bu şekilde testte örneklenen davranış birkaç ortak faktöre indirgenerek bu davranışın içeriği hakkında bilgi edinilir (Öner, 2006).

Türkiye'deki faktör analizi çalışmaları yeni hipotezler elde etmek ve çalışmaların daha nitelikli hale gelmesini sağlamada özellikle faktör benzerliğinin

incelenmesi ve araştırmadaki faktör güvenilirliği-faktör geçerliliği ölçütlerinin daha iyi bilinmesi ile sağlanabilir (Şahin, 1994).

Yapı geçerliliğini incelemede amaç ölçeğin faktör yapısını ortaya çıkarmak ise “açımlayıcı faktör analizi”, daha önce belirlenen ölçek faktör yapısının doğrulanması ise “doğrulamalı faktör analizi” teknikleri kullanılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Kültürlerarası karşılaştırmalarda “doğrulamalı” (confirmatory) faktör analizinin kullanılması ölçek uyarlaması sırasında orijinal yapının korunup korunmadığının test edilmesinde çok önemlidir (Şahin, 1994). Bir ölçeğin başka bir dile uyarlanması sonucunda o ölçeğin faktör yapısında değişme olmaması beklenir (Öner, 1987).

1.5.4.3.4. Bilinen grupla Karşılaştırma

Bu yöntemle ölçme aracı iki ayrı gruba uygulanır. Bunlardan birisi ölçülmek istenen faktör açısından özellikleri bilinen bir gruptur. Ölçme işlemi sonunda özelliği bilinen grup beklenen yönde bir performans gösterirse ölçme aracının seçme özelliğinin olduğu yani ölçülmek istenen faktör ölçülüyor demektir (Karasar, 1998).

1.5.4.4. Birleşen (Convergent) ve Ayırdeden (Discriminant) Geçerlik

Test ya da ölçeğin kendine benzeyen değişkenlerle kuramsal olarak yüksek korelatif ilişki, kendinden farklı değişkenlerle sıfır veya anlamsız ilişki göstermesi beklenmektedir. Yani eldeki test puanları benzer değişkenlerle ya da ölçümlerde yüksek korelasyon veriyorsa birleşen geçerlik, benzer olmayan değişkenlerle ya da ölçümlerle düşük ya da anlamsız korelasyon verdiğinde ayırdeden geçerlik saptanmış olur (Öner, 2006).

1.5.4.5. Sağlama Geçerliği/ Geçerlik Sağlaması (Cross Validation)

Geçerlik sağlama standardizasyon grupları üzerinde denenmiş ve geçerliği saptanmış bir testin yeni örneklem gruplarına uygulandıktan sonra geçerliğine tekrar

bakılması işlemidir. Böylece testin genellenebilirliği hakkında bilgi edinilir (Öner, 2006).

1.5.4.6. Görünüm Geçerliği (Face Validity)

Testin adı, maddelerin türü ve ifade şeklinin uygulanan bireylere anlamlı mı yoksa anlamsız mı geldiği testin geçerliği hakkında bir görüş belirleyebilir. Bu durum bireyin teste karşı alacağı tavrı, tutumu ve dolaylı olarak yanıtların güvenilirliğini etkilemektedir. Ancak görünüm geçerliği diğer geçerlik türleri kadar önem arz etmemektedir (Öner, 2006).

1.6. Psikolojik Testlerin Geliştirilmesi

Psikolojik ölçme araçları günlük çalışmalarımızda ve araştırmalarımızda önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizde kullanılan testlerin yaklaşık üçte ikisi uyarlama ve çeviri testlerden oluşmaktadır. Özgün olarak geliştirilen testlerin sayısı azınlıktadır. Psikolojik testlerin kültürden bağımsız olduğu kanıtlanmadığı sürece özgün olarak geliştirilmeleri gerekmektedir (Tezbaşaran, 1996)

Bir test geliştirme süreci pek çok aşamaya sahiptir. Özgün bir test geliştirme süreci yurtdışında geliştirilmiş bir testin Türkçe'ye uyarlanma aşamalarına göre daha fazla zorlukları vardır. Bunlardan en önemlisi ölçülmesi düşünülen özelliğin teorik yapısına uygun madde yazılması sürecidir. Çünkü o özelliğin teorik yapısının çok iyi incelenmesi ve boyutlarının anlaşılması gerekmektedir. Test geliştirilmesi düşünülen özelliğin teorik yapısının oluşturulması gerekmektedir. Psikolojik test ve ölçeklerde teorik yapının incelenmesi o özellikle ilgili yayınların taranması ile belirlenebilir (Şeker ve Gençdoğan, 2006). Testin hazırlanması aşamasında test geliştirme konusunda temel bilgilerin bilinmesi gerekmektedir. Testin ilk aşamasında testin niçin geliştirildiği ve neyi ölçeceği sorularına yanıt sağlayacak bir planın geliştirilmesi gerekmektedir (Öner, 2006; Özçelik, 1981).

Psikolojik test ve ölçeklerin geliştirilmesinde test maddelerinin yazılması ikinci aşamadır. Testin ölçmeyi amaçladığı boyuta uygun maddeler hazırlanır. Test için hedeflenen madde sayısının iki ya da üç katı madde hazırlanmalıdır. Çünkü

gerekli çalışmalar sonunda testin en son formunda yeterli miktarda madde kalabilsin (Öner, 2006; Şeker ve Gençdoğan, 2006). Şeker ve Gençdoğan'a (2006) göre maddeler yazılırken dikkat edilmesi gereken bazı özellikler vardır. Bunlar:

- Test maddelerindeki ifadeler ölçülmek istenen belirtiyeye yönelik olmalıdır
- Bir madde ile birden fazla özellik ölçülmemelidir.
- Madde açık ve anlaşılır olmalıdır
- Maddeler mümkün olduğunca az kelime ile anlaşılır şekilde yazılmalıdır.
- Test maddelerinde kullanılma yoğunluğu düşük olan kelimeler veya yabancı kelimeler kullanılmamalıdır.
- Maddeler Türkçe yazım kurallarına, dilbilgisi kurallarına uygun olarak yazılmalıdır.
- Maddeler yazılırken noktalama ve yazım yanlışları yapılmamalıdır
- Maddeler soru cümlesi yerine düz cümle olarak yazılmalıdır
- Bir testteki toplam maddelerin yarısı olumlu diğer yarısı olumsuz olacak şekilde madde yazılmaktan kaçınılmalıdır.
- Seçenek sayısı ve seçeneklerin ifadeleri önemlidir. Türkçe anlam açısından en fazla 5 seçeneğe kadar anlaşılabilir seçenekler yazılabilir. Seçenek sayısı arttıkça Türkçe anlam açısından pek farklı olmayan seçenekler ortaya çıkmaktadır. Örneğin, “bazen”, “ara sıra”, “seyrek”, “nadiren”, “çok az” gibi seçenekleri birbirinden ayırt etmek güçtür.
- Ölçekte ifade edilen ve olması gereken “derece”nin madde içinde yer almaması gerekir.

Test maddelerinin yazılması aşamasından sonra maddelerin seçilmesi aşamasına geçilir. Madde analizini oluşturan bu aşama test geliştirme sürecinin önemli bir kısmını oluşturur ve profesyonel bir işlem yolu izlenerek yapılır (Özgüven, 2004). Madde analizinde seçilen maddelerin özellikle başarı, yetenek, zeka testleri için “zor”luk (güçlük) ve “ayırddedicilik” nitelikleri sınıranır. Madde zorluğu, test verilen gruptaki bireylerin maddeyi doğru yanıtladığıma yüzdesidir. Doğru cevap verenlerin yüzdesi yükseldikçe sorunun kolay, düştükçe de zor olduğu anlaşılır. Yüzde 100 ya da 0 gibi uç oranlara yaklaşan madde değerleri ölçülen davranışla ilgili olarak hiç bilgi vermediği anlamı taşır ve bireyler arası farklılıkları

yansıtmaz. Madde zorluğu (güçlüğü) değeri 0 ile 1 arasında değerler alır Zorluk düzeyi .50 civarında olan maddeler ayırt etme işlevine en çok katkıda bulunan maddelerdir (Öner, 2006; Özgüven, 2004). Öner (2006) en iyi ayırım yapan maddelerin zorluk düzeyi orta değerlerde (.20 ile .70) dağılım gösterenler maddeler olduğunu belirtmektedir.

Madde ayırdediciliği madde zorluğu ile yakından ilişkilidir. Maddelerin toplam test puanına olan olumlu katkısını gösterir ve yüksek ve düşük puanları ayırt etme gücüdür. Örneğin zor maddeler yüksek puan alan denekler tarafından doğru, düşük puan alan denekler tarafından yanlış olarak cevaplandırılmışsa bu maddelerin ayırdetme gücü yüksektir. En yüksek ayırt etme göstergesi 1.00'dir. Büyüköztürk ve ark. (2008) madde ayırdediciliği genelde üç yöntem kullanılarak hesaplanmaktadır. Bunlar a) korelasyona dayalı madde analizi, b) alt-üst %27 grup ortalamaları farkına dayalı madde analizi, c) basit doğrusal regresyon tekniği ile madde analizi.

Test maddelerinin oluşturulması sonrasında yapılan pilot uygulama ve istatistiksel analizler sonucunda testin psikometrik nitelikleri belirlenir. Yeterli geçerlik ve güvenilirlik düzeyine ulaşan testin standardizasyon ve norm çalışmaları yapılır. Tüm işlemler tamamlandıktan sonra ise testin el kitabı hazırlanır ve bu el kitabı test materyali ile birlikte yayınlanır (Öner, 2006)

Amerikan Eğitim Araştırmaları Birliği (AERA), Amerikan Psikoloji Birliği (APA) ve Eğitim Ölçümleri Uluslararası Konseyi'nin (NCME) (1998) test geliştirme sürecinde birincil standardı "Testler ve ölçme programları, bilimsel temeller üzerine geliştirilmelidir. Test geliştirenler, testin yayınlanması ya da dağıtımından önce hangi bilgilere gereksinim olduğuna, hangi bilgilerin daha sonra sağlanabileceğine ve hangi bilgiler için araştırma yapılması gerektiğine karar vermeli ve teste ilişkin bütün kanıtları hazırlamalıdır" şeklindedir.

Görüldüğü gibi psikolojik test ve ölçek geliştirme pek çok aşamadan oluşan ve yoğun bir çaba gerektiren süreçtir. Bu nedenle ülkemizde daha çok başka kültürlerde geliştirilmiş ölçeklerin kendi kültürümüze uyarlandığı gözlenmektedir. Ancak son yıllarda özgün ölçek geliştirme sürecinin giderek arttığı görülmektedir.

II. BÖLÜM

PSİKOLOJİK TEST VE ÖLÇEKLERİN UYARLANMASI

2.1. Ölçek Uyarlama Nedir?

Belirli bir kültürde ve dilde geliştirilen bir ölçek o kültüre özgü kavramlaştırma ve örnekleme özellikleri taşır. Aynı ölçeğin diğer kültür ya da dillerde uygulanabilir olması için yapılan sistematik hazırlık çalışmaları “ölçek uyarlaması” olarak adlandırılır (Öner, 1987).

Hambleton ve Patsula (1999) “Neden ölçek geliştirmek yerine uyarlama yapmak?” sorusuna verilen literatürdeki cevapları özetleyerek şu maddelerde toplamıştır:

- Çoğunlukla bir test uyarlamak ikinci bir kültürde yeni bir test geliştirmekten daha ucuz ve daha hızlıdır.
- Yapılacak testin amacı kültürel ya da ulusal değerlendirme yapmak olduğunda, uyarlanmış bir test, ikinci kültürde denk bir test geliştirmenin en etkili yoludur.
- İkinci bir kültürde test geliştirmek için uzmanlık bilgisi yetersiz olabilir.
- Asıl test iyi bilinen bir test olduğunda, o testin uyarlamasının vereceği güven duygusu yeni geliştirilecek olan bir teste duyulacak güvenden daha fazla olacaktır.
- Bir testin çok kültürlü sürümlerinden çıkarılan sonuçlar testi alan adaylar için çoğunlukla doğru olacaktır.

Şahin’e (1994) göre ölçek uyarlama birkaç aşamadan geçen ve uzun süren bir süreçtir. Ölçek uyarlamak, ölçeği ilk kez geliştiren araştırmacının yaptığı araştırma ve analizlerin bir çoğunu tekrar yapmayı gerektirir. Hatta bazen orijinal ölçekte yapılandan daha fazlasının yapılması gerekebilir. Uyarlama aşaması ölçeklerdeki ifadelerin eş anlama gelip gelmediğinin kontrolünden başlayarak ölçeğin psikometrik özelliklerinde değişmeler olup olmadığının ortaya konmasına kadar giden bir dizi semantik, kültürel ve istatistik kontrolü kapsamaktadır. Şahin (1994) ölçek uyarlama

çalışmalarının uyarlamayı yapan araştırmacıya sağladığı kazançlar kadar ülke açısından da teknik bilgilerin yaygınlaşması, uluslar arası ortak araştırma ilkelerinin kurulması, çeşitli bilgi alışverişinin sağlanması vb. yararlar sağladığını belirtmektedir.

Öner (1987) ölçek uyarlama çalışmalarını üç ana başlık altında toplamıştır. Bunlar 1) Psiko-dilbilimsel özelliklerin incelenmesi, 2) Psikometrik özelliklerin incelenmesi, 3) Kültürlerarası özelliklerin karşılaştırılmasıdır.

Bu bölümde psiko-dilbilimsel özelliklerin incelenmesi yani psikolojik test ya da ölçeğin çeviri aşamasında hangi yolların takip edilmesi gerektiği üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır. Ayrıca Uluslararası Test Komisyonu (ITC) ve Test Uyarlama Rehberinden bahsedilecektir. Psikometrik özelliklerin incelenmesi birinci bölümde ele alındığından bu bölümde ayrıntılı olarak bahsedilmeyecektir. Kültürlerarası özelliklerin incelenmesi ise ayrıca ele alınıp üçüncü bölümde kültürlerarası ölçme ve ölçek uyarlama başlığı altında incelenecektir.

2.2. Ölçek Uyarlamanın Aşamaları

Hambleton ve Patsula (1999) Uluslararası Test Komisyonu (International Test Commission-ITC)'nin hazırladığı rehberden yola çıkarak test ve ölçek uyarlama aşamalarını maddeler halinde belirtmektedir.

1. **Ölçme aracının uyarlanacağı kültürde ve dilde, ölçülecek olan özelliğe ait yapının varlığı ve eşitliği sağlanmalıdır.** Ölçülmesi amaçlanan kavramın aracın geliştirildiği kültürdeki anlamıyla uyarlamanın yapılacağı kültürdeki anlamının aynı olup olmadığı araştırılmalıdır.
2. **Yeni bir testin mi geliştirileceği yoksa varolan testin mi uyarlanacağına karar verilmelidir.** Yeni bir ölçek geliştirmek ya da ölçek uyarlamanın avantajları ve dezavantajları değerlendirilip, ölçek uyarlama çalışmasının ölçek geliştirmekten daha uygun olup olmadığına karar verilir.

3. **Uyarlama çalışmasına karar verildiğinde yapılacak olan ilk iş izin almaktır** (Deniz, 2007). İzin almadan yapılacak olan çalışma etik olmayacaktır.
4. **İyi çevirmenler seçilmelidir.** Her iki dili de akıcı bir şekilde konuşan bu kültürlere aşina, test yapısı hakkında bilgisi olan çevirmenlerin oluşturduğu bir grup seçilir. Bazı araştırmacılar çevirmenleri panel ya da komite şeklinde toplayarak çeviriler yapmaktadırlar, bu çevirilerde ayrı ayrı yapılan çevirilerden daha iyi sonuç alınmaktadır.
5. **Test çevrilip uyarlamaya geçilmelidir.** İki farklı teknik vardır. Testin bir dilden diğer dile çevrilmesi (forward translation) ya da geri çeviri (back translation) testin bir dilden diğer dile çevirisi yapıldıktan sonra tekrar asıl diline çevrilmesidir.
6. **Tersin uyarlanmış versiyonu gözden geçirilmeli ve gerekiyorsa değişiklikler yapılmalıdır.** Çevirmenler ölçeğin orijinal hali ve çeviri yapılmış hali arasında anlam farkı olup olmadığına bakmalı ve yapılması gereken değişiklikleri yapmalıdırlar. Geisinger (1994) çevirmenlerin bireysel ya da grup şeklinde çalışabileceklerini önermektedir (akt. Hambleton ve Patsula,1999)
7. **Uyarlaması yapılan test küçük bir gruba uygulanmalıdır.** Ölçeğin uygulanacağı grubun özelliklerini taşıyan pilot bir gruba uygulama yapılır. Daha sonra ölçekte düzeltmelerin yapılıp yapılmayacağına bakılır. Ölçeğin psikometrik özelliklerine bakılmadan önce bu pilot grup üzerinde uygulama yapılır ve daha sonra asıl gruptaki sonuçlarla bu sonuçlar karşılaştırılır.

8. **Test daha büyük bir gruba uygulanmalıdır.** Test uyarlama sürecinin önemli aşamalarından birisidir. Güvenirlik ve geçerlik analizleri için hedef evreni temsil edecek kadar büyük bir örnekleme ölçek uygulanmalıdır. Ayrıca faktör analizi ile yapı kontrol edilmelidir.
9. **Testin anadildeki ve uyarlamanın yapıldığı dildeki test puanlarının karşılaştırılması için uygun istatistik yöntem seçilmelidir.** Bu aşama eğer kültürler arası karşılaştırma yapılacaksa ya da ölçeğin kaynak kültürde norm puanları varsa yapılır.
10. **Kültürler arası karşılaştırma yapılacaksa testin dilsel eşdeğerliğinden emin olunmalıdır.**
11. **Uygun bir yöntemle geçerlik çalışması yapılmalıdır.** Karşılaştırılacak gruplar ne olursa olsun uyarlanan teste geçerlik güvenirlik çalışması yapılmalıdır.
12. **Uyarlaması yapılan testin kullanıcıları için bir el kitabı hazırlanmalıdır.** El kitabında testin uygulanması ve sonuçların yorumlanması ile ilgili bilgiler bulunmalıdır.
13. **Kullanıcılar eğitilmelidir.** Testi uygulayacak ya da kullanacak bireylere eğitim verilmelidir.
14. **Uyarlanan test takip edilmelidir.** Bazı ölçekler bir kere kullanım için uyarlanırken bazı ölçekler (zeka, kişilik ve yetenek testleri gibi) sürekli kullanım için de uyarlanmış olabilir. Bu yüzden uyarlama yapan araştırmacılar ölçeği takip etmeli gerektiğinde yeniden geçerlik güvenirlik çalışmaları yapmalı.

Hambleton ve Patsula (1999) hazırlamış oldukları rehberde uyarlaması yapılacak olan çalışmanın niteliğine ve amacına bağlı olarak adımlardan bazılarının

süreçten çıkarılabileceğini gerekiyorsa çalışmayı güçlendirecek eklemelerin de yapılacağını belirtmişlerdir.

2.2.1. Psiko-dilbilimsel Özelliklerin İncelenmesi

Psiko-dilbilimsel özelliklerin incelenmesi testin çeviri aşamasını içermektedir. Psikolojik test veya ölçek çevirisi ölçek uyarlama çalışmasının ilk adımını oluşturmaktadır. Corlson (2000) çeviri bölümünde oldukça dikkatli olunması gerektiğini ve gereken önemin verilmesini vurgulamaktadır. Zaman alan ve karmaşık olan bu sürece gerektiği kadar özen gösterilmezse, uyarlamanın psikometrik özelliklerin incelendiği bölümde ölçeğin güvenilirliği ve geçerliği düşük çıkabilir.

Test çevirisi ölçek uyarlamanın ilk adımı olmakla birlikte bazen bu terimler birbirleriyle eş anlamlı kullanılmakta, ölçek uyarlama çalışmaları yalnızca çeviri ile sınırlı kalabilmektedir. Genellikle uyarlama çalışmalarının aktarıldığı makalelerde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ayrıntıları ile yazılmakta ancak çeviri ile ilgili çok az bilgi verilmektedir. Ülkemizde çeviriye verilen önemi daha yakından incelemek amacıyla bir tarama çalışması yapılmıştır. Bu taramada 1976-1994 arasında yayınlanan Psikoloji Dergisi'nin ve 1990-1994 yılları arasında yayınlanan Türk Psikiyatri Dergisi'nin tüm sayıları incelenmiş ve test uyarlama ile ilgili 33 makale bulunmuştur. Bunların %43'ünde çeviri ile ilgili hiçbir bilgi verilmemiş, %57'sinde ise genellikle çok kısa olmakla birlikte çevirinin kim/kimler tarafından yapıldığı, nasıl denetlendiği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir (Savaşır, 1994).

2.2.1.1.Çevirmenlerin Seçimi

Ölçek uyarlamanın önemli sorunlarından birisi çevirmenlerin seçimidir. Yalnızca her iki dili iyi bilen kişilerin bulunması yeterli değildir, çevirinin kaliteli olması için aynı zamanda bu kişilerin ölçekle ilgili konuyu bilmeleri ve her iki dilde ve kültürde deneyim sahibi olması önemlidir (Savaşır, 1994). Spielberger ve Sharma (1976) çevirinin önce bir psikolog veya psikiyatrist tarafından yapılmasını önermektedir. İdeal olarak çevirmenlerin psikometri ve test kuramını bilmelerinin

faydalı olacağı vurgulanmaktadır (akt. Savaşır, 1994). Çevirinin bir ya da birkaç grup çevirmen tarafından yapıp denetlenmesi üzerinde önemle durulmaktadır. Ancak ideal olan bu durumu gerçekleştirmek her zaman mümkün olmayabilir (Savaşır,1994).

Çevirmenlerin seçimi oldukça önemlidir. Genellikle araştırmalara bakıldığında çeviri sürecinin tek bir çevirmenle yapıldığı bunun nedeninin ise ekonomik sebepler, tanıdık çevirmen, o anda uygun olan çevirmen gibi nedenlere bağlı olduğu görülmektedir. Bu durumda yeterli ve uygun çeviri yapılamamaktadır (Hambleton, 2005). Bir çevirmende çevirinin yapılacağı dile alışık olması ve bu konuda yeterli olmasından fazlası beklenmelidir. Bu kişiler kültürü, özellikle hedef kültürü çok iyi bilmelidirler. Bu bilgi etkin bir uyarlama için genellikle gereklidir. Yine uyarlama için konu bilgisi de büyük ölçüde önemlidir. Konuya aşina olmayan bir çevirmen konuyla ilgili ince ayrıntıları kaçırabilir. Teknik bilgisi yetersiz olan çevirmen çok sık olarak kelimesi kelimesine çeviri yaptıkları için bu çeviriler hedef dildeki katılımcılar için problem oluşturur ve test güvenilirliğini tehdit ederler (Hambleton, 2005).

2.2.1.2. Ölçek Uygulama Yönergesi ve Formatı

Yapılan ön çalışmalarda ölçek uygulama yönergesinin ve testin cevaplandırma şeklinin hedef popülasyon için uygun olup olmadığı incelenmelidir. Ölçek maddelerinin çevrilmesi aşamasında gösterilen titizlik uygulama koşulları, yönerge ve format için de gösterilmelidir. Bazı cevaplandırma formatlarının toplumumuz veya toplumun bir bölümü için uygun olmadığı görülmektedir. Örneğin çoktan seçmeli cevaplandırma şekli üniversite öğrencileri için kolayca anlaşılırken, bu forma alışık olmayan kesimce cevaplandırmada zorluk çekilebilir. Genel olarak derecelendirilmiş ölçeklerin kullanımında sorunlar olduğu söylenebilir. Basamakların isimlendirilmesinde de önemle durulmalıdır (Savaşır, 1994). Örneğin “not at all”, “pretty much” , “hiçbir zaman” ve “çoğunlukla” olarak değil de “hiçbir zaman doğru değil” ve “ çoğunlukla doğru” şeklinde yazıldığında çok daha kolay anlaşılacağı görülmüştür.

2.2.1.3. Çeviri Teknikleri

Orijinal dildeki bir ölçeği hedef dile çevirirken kullanılan üç yaklaşım vardır (Aksayan ve Gözüm, 2002). Bunlar; “Tek yönlü çeviri”, “grup çevirisi” ve “geri çeviri” yöntemleridir.

Tek yönlü çeviri tekniği ülkemizde en sık kullanılan yöntemlerden birisi olarak görülmektedir. “Çevirinin başka çevirmenlerce değerlendirilmesi” ve “çeviri sonrası sorgulama” şeklinde iki çeşidi vardır. Çevirinin başka çevirmenlerce denetiminde; bir kişi ya da tercihen bir grup çevirmen testi kaynak dilden hedef dile çevirir. Daha sonra bu çeviri testi çevirenlerin dışında farklı bir çevirmen grubu tarafından incelenir, kaynak dille karşılaştırılır ve değerlendirilir. Bu grup tarafından sorunlar üzerinden geçilir ve gerekli değişiklikler yapılır (Savaşır, 1994). Çeviri sonrası sorgulama tekniğinde ise ilk çeviri bittikten sonra test uygulanacağı evrenden seçilen ufak bir örnekleme uygulanır. Deneklere her maddeden ne anladıkları sorulur. Bu şekilde hedef grubun yorumlarının kaynak gruba benzer olup olmadığı görülür ayrıca madde eş değeri ile ilgili bilgi toplanır. Bu yöntemin kısıtlılığı kaynak dildeki yorumların her zaman bilinmemesidir ve farklı kültürdeki örneklemeden veri toplamanın güçlükleri vardır. Oldukça zaman alan zahmetli bir yoldur (Savaşır, 1994).

Grup çevirisinde ise Şeker ve Gençdoğan (2006)’a göre öncelikle testi uygulayacak kişinin yapacağı çeviri sonrası hem testin yazıldığı dili çok iyi bilen hem de Türkçe’yi çok iyi bilen dil uzmanlarının tercih edilebileceği 3-5 kişilik birbirinden bağımsız kişilerce çeviriler yapılır. Yapılan çeviriler incelenir ve karşılaştırma yapıldıktan sonra maddeler üzerinde anlaşma yapılır ve çevirinin bu aşaması tamamlanmış olur. Aksayan ve Gözüm (2002) her iki dili bilen iki ya da daha fazla kişi orijinal ölçeği birlikte ya da ayrı ayrı çevirir. Bu teknikte iki şekilde anlaşmaya varılır. Ya çevrilen versiyonda grup üyelerince bir anlaşmaya varılır ya da bağımsız bir gözlemci en uygun versiyonu seçer. Bu çeviri tekniğinde grup üyelerinin birbirlerinden etkilenmesi ve bir anlaşmaya varma baskısı yaşayabilmeleri nedeniyle tek başına yeterli bir teknik değildir.

Gerı çeviri tekniğinde ise hedef dile çevrilmiş olan test, orijinal testin geliştirildiği dili çok iyi bilen, özellikle o dilin uzmanı bir gruba (3-5 kişilik ve birbirinden bağımsız) verilerek tekrar o dile çevirmeleri istenir. Gerı çeviri yöntemi sonucu ortaya çıkan test ile orijinal ölçekteki maddeler tek tek karşılaştırılır. Hedef dilden orijinal dile çevrilen test ile orijinal testteki maddelerin birbirine uyması gerekmektedir. Eğer uymayan madde varsa hedef dildeki çeviri tekrar gözden geçirilmelidir (Şeker ve Gençdoğan, 2006). Bu teknik zaman alıcı olmasına karşın çeviriyi denetleme ve kültürel eşitliği sağlamak için en çok kullanılan yöntemdir (Aksayan ve Gözüm, 2002; Savaşır, 1994). Bu tekniğin önemli bir eksikliği testin uygulanacağı grupla hiçbir ilgisinin olmamasıdır. Testin Türkçe formu bir Türk örnekleminde denenmemekte onların karşılaşılabileceği güçlükler ortaya çıkarılamamaktadır. Ayrıca değerlendirmeyi yapan çevirmenlerin büyük bir olasılıkla testi alacaklardan farklı bir bilişsel düzeyde olmaları bazı hataların farkına varılmasını güçleştirebilir (Savaşır, 1994).

Orijinal teste ilişkin çeviri süreci tamamlandıktan sonra dilsel eşdeğerliğin (dil geçerliğinin) incelenmesi gerekmektedir.

2.2.1.4. Dilsel Eşdeğerlik Çalışması

Dilsel eşdeğerliğin incelenmesi için testin uygulanması gerekmektedir. Hedef dile çevrilmiş test orijinal testin formatına göre biçimlendirilir. Yönergelerin yeri ve biçimi, soruların ve işaretlemenin yapılacağı ölçek kısmının yeri ve biçimi orijinal teste uygun bir şekilde hazırlanır. Orijinal ve çeviri testin birlikte kullanılmasındaki amaç dilsel eşdeğerlik için korelasyon analizinin yapılabilmesidir. Sadece ölçek sorularının değil, ölçeklendirmenin de tutarlı olması amacıyla format uygunluğunun aranması gerekmektedir (Şeker ve Gençdoğan, 2006). Dilsel geçerlik analizleri öncesi her iki dili de yani hem testin geliştirilmiş olduğu hem de hedef dili çok iyi bilen en az 30 kişilik bir gruba önce orijinal dildeki test sonrada hedef dile çevrilmiş test uygulanır. Testin dilsel eşdeğerlik çalışmasında elde edilen verilerin incelenip değerlendirilmesinde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi ve t Testi

olmak üzere iki farklı analiz uygulanabilir. Elde edilen korelasyon değerinin anlamlı olması orijinal test ile çeviri testin dilsel eşdeğerliğinin uygun olduğu yani aynı şeyi ölçtükleri anlamına gelir. Anlamlı değilse çevirilerin tekrar kontrolü ve yeniden çevrilmesi gerekir (Şeker ve Gençdoğan, 2006).

Maddelerin okuyana anlamlı gelip gelmediğini yani görünüm geçerliğini (face validity) incelemek amacıyla dilsel eşdeğerliğin dışında uzman görüşüne de başvurulur. Burada çevirinin dil uygunluğu ve açıklığı uzmanlar tarafından değerlendirilir (Öner, 1987).

2.3. Uluslararası Test Komisyonu (International Test Commission (ITC)) ve Test Uyarılama Rehberi

Uluslararası Test Komisyonu Jean Cardinet tarafından 1960'ların ortalarında kurulmasına yönelik yapılan çalışmalarla başlamıştır. Resmi olarak 1976'da Uluslararası Psikoloji Bilimler Kongresi (the Congress of the International Union of Psychological Sciences (IUPsyS)) sırasında kurulmuştur. Temmuz 2000 tarihiyle 27 tam üye (ulusal profesyonel psikoloji kurumları) ve 58 ITC'ye bağlı kurumu vardır. Mevcut üyeleri, Doğu ve Batı Avrupa ülkeleri, Kuzey Amerika, Orta ve Uzak Doğu'daki bazı ülkeler, Güney Amerika ve Afrika ülkeleridir (Oakland, Portinga, Schlegel ve Hambleton, 2001).

ITC, 1992 yılında başlatmış olduğu proje kapsamında testlerin ve psikolojik araçların çevirisi ve uyarılması ile farklı dil ve/veya kültürlerdeki puanların karşılaştırılabilirliğini sağlamak için bir rehber hazırlama projesi başlatmıştır. Bu kapsamda pek çok kurum ITC'nin projesine destek olmuştur. Bu kurumlar:

- the European Association of Psychological Assessment,
- the European Test Publishers Group,
- the International Association for Cross-Cultural Psychology,
- the International Association for the Evaluation of Educational Achievement,
- the International Language Testing Association,
- the International Union of Psychological Science.

Bu kurumlardan seçilen temsilciler 22 maddelik bir rehber oluşturmuşlardır. Bu maddeler alanda test edildikten sonra rehberin ulusal psikoloji topluluklarına, test basan kurumlara ve araştırmacılara dağıtılması için ITC tarafından onaylanmıştır (Oakland, Poortinga, Schlegel ve Hambleton, 2001)

ITC'nin Test Uyarlama Rehberi

Toplam 22 maddeden oluşan rehber içerik durumu, test geliştirme ve uyarlama, uygulama-raporlaştırma ve puan yorumları olmak üzere 4 ana başlık altında incelenmektedir (Hambleton, 2005).

1. İçerik Durumu

İ.D. 1. Çalışmanın ana amaçları dikkate alındığında önemli olmayan kültürel farklılıkların etkileri olabildiğince azaltılmalıdır.

Açıklama : Test geliştirme, adaptasyonu veya puanların değerlendirilmesi açısından kültürler/diller arası karşılaştırmayı etkileyen faktörler önemlidir. Bu faktörleri tek başına değerlendirmek yerine bu faktörlerin istenmeyen sonuçlarını en aza indirmek için kültürler veya diller arası karşılaştırma çalışmalarında daha kolay yöntemler kullanılmaktadır.

İ.D. 2. Çalışma yapılan popülasyondaki test veya ölçekler tarafından ölçülen yapının örtüşme miktarı belirlenmemiştir.

Açıklama : Farklı kültürler veya diller arasındaki farklılıklar yalnızca geleneklere normlara veya değerlere bağlı olmayıp aynı zamanda dünya görüşü ve yorumlara da bağlıdır. Böylelikle aynı yapı iki kültürde tamamen farklı şekilde değerlendirilebilir.

2. Test Geliştirme ve Uyarlama

G.U. 1. Test Geliştiren veya yayımlayanlar araştırma yapılan popülasyonda uyarlama sürecindeki bütün dilsel ve kültürel farklılıkları göz önünde bulundurmalıdırlar.

G.U. 2. Test Geliştiren veya yayınlayanlar testin uygulanacağı popülasyonda kültürel ve dil yapısına uygun test yönergeleri, test puanları ve test maddeleri oluşturmalıdır.

G.U. 3. Test Geliştiren veya yayınlayanlar test tekniklerinin seçimi, madde formatı, test düzeni ve diğer yapılması gereken işlemleri araştırmanın yapılacağı popülasyona uygun olmasını sağlamalıdır.

Açıklama: Özel formatlar(çoktan seçmeli, 5’li likert tipi gibi) gibi belirli prosedürler tüm popülasyona tanıdık gelmeyebilir. Testte kullanılan dil, grafik kullanımı, sunum şekli (kağıt, kalem veya bilgisayarla sunum vb.) gibi nedenlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Testlerde tarafsızlığı sağlamak için format, kavram ve prosedürlerin tüm popülasyonlara aynı ölçüde uygun olması gerekmektedir.

G.U. 4. Test geliştiren ve yayınlayanlar madde içeriği ve uyarıcı materyalleri seçerken tüm popülasyona uygun olmasına dikkat etmelidir.

Açıklama: Özel içeriğinden dolayı kolay veya daha zor olan uyarlanmış testler ek bir yanlılık kaynağı teşkil etmektedirler. Dünyanın bazı yerlerinde ağırlık, uzunluk, para gibi kavramlar için farklı ölçütler kullanılmaktadır. Test uyarlamasında bu ölçütler hedef popülasyona uygun değilse zorluğa neden olmaktadır. Bazı uyarıcı materyaller (diyagram, tablo, şekil vb.) tüm popülasyonlar için aynı ölçüde tanıdık değildir.

G.U. 5. Test geliştiren veya yayınlayanlar uyarlama sürecinin doğru işleme ve bütün diller için eşitlik sağlamak amacıyla hem dilsel hem de psikolojik yönden sistematik bir yol izlemelidirler.

G.U. 6. Test geliştiren veya yayınlayanlar testin farklı dillerdeki versiyonlarında, uygun istatistiksel tekniklerin kullanımına izin verir şekilde veri toplanmasını sağlamalıdır.

G.U. 7. Test geliştiren veya yayınlayanlar uygun istatistiksel teknikleri testin farklı dillerdeki versiyonlarında eşitliği sağlamak için ve daha fazla popülasyonda testin yetersiz olabileceği durumları tanımlamak için uygulamalıdır.

G.U. 8. Test geliştiren veya yayınlayanlar araştırma yapılacak olan popülasyona uyarlanacak olan ölçeğın geçerliliğine dair bilgileri sağlamalıdır.

G.U. 9. Test geliştiren veya yayınlayanlar testin uygulanacağı tüm popülasyondaki ölçek maddelerinin eşitliğı ile ilgili istatistiksel kanıtları sağlamalıdır.

Açıklama: 2 veya daha fazla kültür veya dilde kullanılan testin geçerliliğindeki en önemli istatistiksel analizlerden birisi “madde yanlılığı” veya ayrımsal madde işlevselliğı- “differential item functioning” (DIF) dır. Temelde bir testin 2 popülasyon için eşitliğini desteklemek için 2 topluluğın aynı madde üzerindeki eşit algılamalarına bağılıdır. Performans eşit olamadığı zaman bunun ya önemli bir nedeni olmalıdır veya bu madde testten çıkarılmalıdır. Testin genel performans farklılıkları olmayacağı anlamına gelmez. Genelde farklılıklar sıklıkla beklenen şeylerdir. Bu şu anlama gelmektedir; testle yapı ölçümleri iki popülasyonun elemanları arasında eşleştirildiğinde farklılık varsa DIF varsa testin maddelerini kullanmadan önce bu maddelerin (testin parametreleri) özellikleri dikkatlice araştırılmalıdır. DIF diye bilinen maddeler problemlı olabilir ve bu iyi yapılmamış bir çeviri veya kültüre uygun olamayan terim ve kavramların kullanımına bağılıdır. DIF olarak isimlendirilen maddeler çevirinin iyi yapılmaması, popülasyonda kullanılmayan ifadeler olması gibi durumlarda problemlı olabilirler. Bu maddelerde ölçülen yetenek ve özellikler çevrilen hedef dilde kullanılmıyor olabilir veya tanıdık gelmeyebilir. Farklılığın nedenini saptamak önemlidir.

G.U. 10. Uyarlamamın yapılacağı popülasyonlarda, uyarlanmış testlerde denk olmayan maddeler kullanılmamalıdır. Fakat buna benzer maddeler her popülasyonun içerisinde kapsam geçerliğini arttırmak için ayrı olarak kullanılabilir.

3. Uygulama

U.1. Testin uygulanmasını etkileyen çevresel faktörler testin uygulanacağı popülasyonlar arasında olabildiğince denk olmalıdır.

U.2. Test geliştirenler ve uygulayanlar olası problemleri öngörüp bu problemleri çözebilmek için uygun materyal ve yönergeleri hazırlamalıdır.

Açıklama: Test geliştirenler Kültür içi test geliştirme hakkında güçlü bir alt yapıya sahip olmalıdırlar. Kültürlerarası test uygulamasının karışıklıklarına duyarlı olabilmek için yeterince deneyim gerekmektedir. Pratik bir yaklaşımda test geçerliğini tehdit eden, sıkça karşılaşılan problemlerin listesini oluşturmaktır. Testin uygulanacağı hedef grupla ilgili dilsel ve kültürel bilgilerin bilinmesi gerekmektedir. Örneğin Türkiye için 3 ya da 4'lü derecelendirme en uygun olarak görünmektedir.

U.3. Testi uygulayanlar, testin geçerliliğini etkileyen uyarıcı materyaller, uygulama prosedürleri ve cevaplama şekli gibi pek çok faktöre dikkat etmeleri gerekmektedir.

U.4. Testi uygulama eğitimleri, popülasyonlararası istenmeyen değişkenlerin etkisini en aza indirmek için hedef dilde ve kaynakta olmalıdır.

U.5. Testin el kitabı testle ilgili bütün özellikleri ve yeni bir kültüre uygulanması durumundaki gereksinimleri yansıtır olmalıdır.

U.6. Uygulayıcı fazla ön plana çıkmamalıdır ve uygulayıcı-uygulama etkileşimi en az düzeyde olmalıdır. Testin el kitabında testle ilgili uyulması gereken kesin kurallar bulunmalıdır.

4. Raporlaştırma ve Puan Yorumları

R.1. Bir test başka bir kültüre uyarlandığı zaman, testin uyarlanmış hali ve orijinal halinin eşitliğini desteklemek açısından değişimlerin raporlaştırılması gerekmektedir.

Açıklama: Uyarlama aşamasında uygulanan tüm adımlar testin kitapçığında tam olarak belirtilmelidir. Raporlaştırma aşaması basamak basamak tüm prosedürü kapsamalıdır: Bu aşamalar, kullanılan desen, uyarlanan test ve sonuçlarının eşitliğini değerlendirmek için kullanılan metotlar, çevirmenlerin seçimi ve yöntemleri ile ilgili detaylar, test uyarlama sürecinde karşılaşılan problemler ve nasıl çözüldüğü, test

uygulayıcılarının eğitimi ve seçimi dahil olmak üzere testin uygulaması ile ilgili tüm özelliklerden oluşmaktadır.

R.2. Testin uygulandığı evrenlerin örneklemi arasındaki puan farkları görünen değer olarak alınmamalıdır. Araştırmacı diğer ampirik kanıtlarla değişkenlerin anlamlılığını kanıtlamakla sorumludur.

Açıklama: Test uyarlama ile ilgili en çok karşılaşılan problem testin kullanıldığı kültüre göre değerlendirilme ve kültürler arası çalışma sonuçlarının ihmal edilmesidir. Teknik olarak sağlam bir test uyarlama süreci uyarlanmış testin geçerliliğini sağlamak açısından önemlidir. Aynı zamanda mükemmel uyarlanmış testlerde bile araştırmacılar yine de çalışılan kültürle ilgili tüm bilgileri göze alarak bulguları yorumlamalıdır.

R.3. Popülasyonlar arasındaki karşılaştırma rapor edilen puanlarda değişmezlik olmaması durumunda yapılmalıdır.

R.4. Testi geliştirenler testin uygulandığı popülasyonda testin performansını etkileyebilecek sosyo-kültürel ve ekolojik özellikler ile ilgili spesifik bilgilere sahip olmalıdırlar ve bu etkilerin sonuçlarının yorumlanması ile ilgili prosedürleri öne sürebilmelidirler.

Ölçek uyarlama çalışmalarında bu rehber pek çok araştırmacı için bir yol gösterici olmaktadır. Bu doğrultuda uygun işlemler yapılarak çalışmalara yön verilebilir. Şimdiki tez çalışmasında ele alınan analiz ölçütleri ağırlıklı bir şekilde ITC (Hambleton ve Patsula, 1999; Hambleton, 2005) ve kültürlerarası ölçek uyarlama pratiklerinin kültür-içi ölçek uyarlama ile ilgili olan tartışmalar, ilkeler, yöntemler ve rehberler bağlamında oluşturulmuştur.

III. BÖLÜM

KÜLTÜREL AÇIDAN TEST UYARLAMA ÇALIŞMALARI

3.1. Kültürün Tanımı ve Bileşenleri

Geertz (1973), kültürü tarihsel olarak aktarılan anlam sistemleri ve belli bir gruba ait bireylerin bu anlam sistemleri ile girdikleri ilişkiler sürecinde geliştirdikleri tutum ve değerler bütünü şeklinde ifade etmiştir. Triandis (1972)'in yapmış olduğu tanım ise bir çok kültür tanımını içine almaktadır. Bu tanıma göre kültür, bir grubun ortak tutumları, inançları, sınıflamalar, normlar, kendi kültürel grubuna ilişkin yapılan tanımlamalar, değerler ve kişiler arasında öznel kültüre ait tüm unsurlar olarak tanımlanmaktadır. Öznel tepkiler bakımından kültürel her grup diğerlerinden ayrılmaktadır. Örneğin, müzik ve eğlence kültürden kültüre değişim göstermektedir. Dil bir kültürü diğerinden ayıran en önemli özelliklerden biridir.

3.2. Kültürün Psikolojik Testlerle İlişkisi

Bir test içinde geliştirildiği kültürün fiziksel, sosyal, psikolojik v.b. niteliklerini taşımaktadır. Testler geliştirildikleri kültürün insanları tarafından duyulan gereksinimleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden geliştirildikleri kültüre özgü bir dille ifade edilirler. Bu bağlamda testin ölçmeyi amaçladığı davranışlar, kavramlaştırmalar, ifade dili ve şekli kültüre bağlı olmak durumundadır (Öner, 2006). Anastasi (1988) ve Cronbach (1990) kültürden bağımsız psikolojik ölçme aracı geliştirmenin mümkün olmadığını belirtmektedir.

Psikolojik test ve ölçekler dünyanın pek çok yerinde insan davranışlarının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri psikolojik test ve ölçeklerin en çok geliştirildiği ülkelerin başında gelmektedir. Bu nedenle A.B.D.'ye "test zengini" bir ülke diyebileceğimiz gibi, ülkemizin de içinde bulunduğu, pek çok gelişmekte olan ülkelerin kullandıkları testlerin daha çok yabancı kültürlerde geliştirilen testler olmasından dolayı bu ülkeler de "test fakiri" ülkeler olarak nitelendirilebilirler (Güven, 1999).

Kültürün insan davranışlarını nasıl etkilediğini açıklayan farklı yaklaşımlar vardır. Bunların içerisinde kültür ve psikoloji etkileşimine öncelik veren üç yaklaşım, kültürlerarası psikoloji (karşılaştırmalı kültürel psikoloji), kültürel psikoloji ve yerli psikolojidir (Çukur, 1999).

Kültürlerarası psikoloji yaklaşımı teorilerin evrenselliğini ya da farklılığını genel olarak psikolojik testler veya yapılandırılmış gözlem yöntemleri kullanarak değişik milletlerden veya etnik gruplardan seçtikleri örneklemelere uygulayarak sınımaya çalışırlar (Smith ve Bond, 1999). Lonner ve Adamopoulos (1997) kültürlerarası psikolojinin, bireysel farklılıkların nedenleri ve sınırları ile psikolojik süreçlerin evrenselliğini araştırdığını ve farklı kültürel topluluklardan eşdeğer yöntem ve araçlar kullanarak toplanan verileri karşılaştırmalı olarak incelediğini belirtmişlerdir.

Ölçme araçları ve yöntemlerinin kültürel denkliğine bakacak olursak kültürler-arası karşılaştırmalarda sıklıkla test edilen konuların; karşılaştırılan olguda gözlenen niceliksel farklılıklar, farklı değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin yönü veya gücü, ve son olarak da ölçü araçlarının yapısal özelliklerinin kültürel geçerliliğini sınamak olduğu görülmüştür. Bu karşılaştırmalarda, ölçüm araçları tarafından karşılaştırılan kavramların veya olguların (değişkenlerin) karşılaştırılan kültürlerde aynı veya en azından benzer anlamlar taşıması gerektiği beklenir. Eğer kültürler-arası karşılaştırmalarda anlamsal olarak birliktelik sağlanmaz ise bu kavramları ölçmek için geliştirilen araçların istatistiksel olarak farklı kültürlerde güvenilirlik veya geçerliliği fazla anlam taşımayabilir. Farklı kültürel ortamlarda geliştirilen ve kullanılan ölçeklerin eşdeğer olduğunu varsaymak veya eşdeğerlik çalışması yapmamak kültürler-arası karşılaştırma yapmada önemli sınırlılıklar getirmektedir (Çukur, 2007).

Kültürel psikoloji, kültürler arası psikolojinin bir alt dalı olarak görülse de, kültürel psikologlar bunu kabul etmemektedir. Johada (1990) kültürel psikologların

karşılaştırmalı yaklaşımlar yerine, bir kültürdeki davranışı kültürel ve çevresel etkileriyle birlikte davranışın zaman içerisindeki değişimiyle ilgilendiklerini belirtmektedir (akt. Çukur, 1999). Kültürel yaklaşımlara getirilen eleştirilerin en önemlisi yöntemsel içeriklidir. Poortinga (1997) kültürel araştırma bulgularının geçerliğini ispatlayacak standart yöntemler bulunmadığını, bunun denenin ise deneysel yöntemlerden farklı olarak çalışmanın tekrar edilmesi için gerekli yöntemsel birlik ya da geçerlik için kullanılabilir standart ölçme araçlarının sınırlı olduğunu ifade etmektedir.

Moghaddam (1987) psikolojideki araştırma ve uygulamaların çoğunluğunun Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirildiğini daha sonra diğer gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde azalarak devam ettiğini belirtmektedir. Amerikan psikolojisi psikolojik bilginin temel üreticisi konumundadır. Gelişmekte olan ülkeler temel olarak Amerika ve diğer gelişmiş ülkelerdeki psikolojik bilgileri ithal etmektedirler. Yerli psikoloji de bu yapıya tepki olarak ortaya çıkmıştır. Kim ve Berry (1993), yerli psikolojiyi diğer bölgelerden ithal etmeden belli bir bölgedeki insan davranışlarının bilimsel olarak incelenmesi ve yalnızca bölge insanları için gerekli psikolojik bilgilerin üretilmesi olarak tanımlamıştır.

3.3. Kültür, Emik Ve Etik Yaklaşım

Kültürel çalışmaların altında yatan kuramsal temelde ve bu çalışmalarda kullanılan özellikle kültürün ölçülmesi ve ilişkilendirilmesinde öne çıkan yaklaşım emik-etik ayırımıdır. Emik-etik ayırımı ilk kez Dilbilimci Pike (1954) tarafından tanımlanmış ve French (1963) tarafından da geliştirilmiştir. Sargut (2001) farklı kültürler veya farklı kültürdeki bireylere içerden mi yoksa dışardan mı bakıldığını sorgulamaktadır. Emik yaklaşım kültüre özgün veya “içerden bakış” olarak adlandırılır ve belirli bir kültürde varolan davranış ve tutumları kendi kültürünün özelliklerine dayandırarak ve bu kültürün kavramlarıyla açıklama çabasıdır. Kültürden bağımsız veya “dışarıdan bakış” olarak değerlendirilen etik yaklaşım ise en azından eldeki konunun evrensel olduğunu varsayar ve kültürden bağımsız düzenlemelerin ortaya konulabileceğini iddia eder.

Emik-etik ayırımı kültürlerarası yaklaşımlarda kullanılan yöntemsel yaklaşımları değerlendirmede ön plana çıkmaktadır. Araştırmacı çalıştığı olgunun kavramsallaştırılması veya ölçülmesi için belli bir kültürde geliştirdiği yöntem ve araçların diğer kültürlerde de uygulanabileceği varsayımıyla yola çıkarsa bu tür etik yaklaşım zorlama veya dayatma etik olarak adlandırılabilir. Bu yöntemde araçların evrenselliği görüşü ile yapılan araştırma sonuçları genellikle yorumlanması güç sonuçlar doğurmaktadır (Çukur, 2007). Kültürlerarası çalışmaların yapıldığı makalelere bakıldığında özellikle makaledeki yazar isimlerinden yola çıkarak farklı ülke araştırmacılarının ortak çalışma yaptıkları düşünülebilir. Ancak bu konuda yapılan çalışmalar ve gözlemler kültürlerarası çalışmaların ağırlıklı bir şekilde Batının kuramsal ve ilgili alanları doğrultusunda şekillendiği yönündedir. Diğer ülke çalışmacılarının bu araştırmalara katkısı ilgili kültürden veri toplamak ve çeviri yapmakla kalmaktadır. Bunun da çalışmaların çoğunun dayatma etik kapsamına girdiğini göstermektedir (Öngel ve Smith, 1994; Schaffer ve Riordan, 2003).

3.3.1. Test Geliştirmede ve Kullanmada Emik Yaklaşım

Emik yaklaşım özellikle test geliştirme, test kullanma ve kültürün testler üzerindeki etkisini açıklama gibi konularda etik yaklaşımın karşısında durmaktadır. Evrensellik farklı emik gerçeklerin ortak örüntülerinden başka bir şey değildir. Psikolojide gerçek ve evrensel kurama ulaşabilmek için emik bilgi gereklidir. (Kağıtçıbaşı, 1991; 1998). Emik yaklaşım psikolojik özelliklerin kendi kültürlerinde geliştirilen testlerle ölçülmesi gerektiğini savunmaktadır. Emik yaklaşımı benimseyenler arasında psikolojik testler konusunda önemli bir isim olan Anastasi'yi (1988) görebiliriz. Ona göre kültürden bağımsız test geliştirme amacıyla dil gibi yerel özelliklerin testlerden atılması doğru değildir. Tersine testler bu yerel özelliklerle zenginleştirilmelidir.

3.3.2. Test Geliştirmede ve Kullanmada Etik Yaklaşım

Kağıtçıbaşı (1991) etik yaklaşımın bir kültüre özgü olanı değil bir çok kültürde ortak olanı bulmaya çalıştığını ve farklı kültürlerde ortak olduğu görülen yapıların etik yapıları oluşturduğunu belirtmektedir. Ayrıca etik yaklaşım bu yapılardan yararlanarak kültürlerarası karşılaştırma yollarını aramaktadır. Bu nedenle etik yaklaşımda aynı ölçme aracının karşılaştırmalı olarak farklı kültürlerde kullanılabileceği düşünülmektedir. Berry, Poortinga, Segal ve Dasen (1992) kültürden bağımsız testleri test özgürlüğü ve test evrenselliği kavramları ile açıklamaktadırlar. Araştırmacılara göre testin evrensel bir kullanımının olması için şu özelliklerin karşılanması gerekmektedir: 1) Belirli sorulara verilecek belirli cevapların değeri veya yararlılığı üzerinde evrensel bir uzlaşmanın olması gerekir. Yani aynı soruya verilen bir cevap bir kültürde doğru, diğerinde yanlış olmamalıdır. 2) Testin hedef kültürdeki dile çevirisi iyi bir şekilde yapılmalı ve aynı maddeler farklı kültürlerde aynı şeyleri ifade etmelidir. 3) Testlerde amaç bireyin ne kadar bildiğini ortaya koymak olmalıdır. 4) Sorular bütün kültürlerde aynı şekilde işlemelidir. 5) Elde edilen bilginin açıklaması bütün kültürlerde aynı olmalıdır.

3.4. Ölçme Araçları ve Yöntemlerinin Kültürel Denkliliği

Ölçme araçları ve yöntemlerinin kültürel denkliliği konusunda Çukur (2007) kültürlerarası karşılaştırmalarda genellikle test edilen konulardan birisinin ölçü araçlarının yapısal özelliklerinin kültürel geçerliliğini sınamak olduğunu belirtmiştir. Bu karşılaştırmalarda beklenen ölçüm araçlarının karşılaştırılacağı kavram ve olguların, karşılaştırılan kültürde de aynı veya benzer anlamları gerekmektedir. Anlamsal olarak birliktelik sağlanmaz ise bu kavramları ölçmek için geliştirilen araçların istatistiksel olarak farklı kültürlerde güvenilirlik ve geçerliliği pek anlam taşımaz. Yapılan karşılaştırmaların anlamlı, nesnel ve kültür-merkezci yanlılıklardan arınık olması için karşılaştırmaya temel olan ölçüm araçlarının (test ve ölçekler, anketler, yapılandırılmış gözlem ve görüşmeler vb.) “eşdeğer” (equivalence) olması gerekmektedir. Van de Vijver ve Leung (1997) kültürlerarası yaklaşımlarda üç temel eşdeğerliliğe dikkat çekmektedir: “yapısal” (structural),

“ölçüm birimi” (measurement unit) ve “tam puan” (scalar veya full-score) eşdeğerliği. Kültürel bağlamda, yapısal geçerlilik veya eşdeğerlilik temel olarak ölçüm aracındaki maddeler arasındaki korelasyon düzenliliklerinin (kovaryans) kültürel olarak farklı örneklerde benzerlik göstermesine işaret etmektedir. Bunun için genellikle kullanılan istatistiksel teknikler, madde analizi teknikleri, farklı faktör analizleri (açımlayıcı ve doğrulayıcı), çok boyutlu ölçekleme (multidimensional scaling), kovaryans analizleri ve regresyon teknikleridir.

Van de Vijver ve Poortinga (2002)'ya göre farklı kültürlerde yapısal eşdeğerliği göstermek için kullanılan istatistiksel yaklaşımların temeli kovaryans yapısal analizine dayanmaktadır. Bu yöntemle farklı kültürlerde uygulanan ölçeklerin a) benzer bir yapıya sahip olup olmadıkları, b) ölçek maddelerinin benzer boyutlar üzerinde yüklenip yüklenmediği, c) ölçeğin veya ilgili boyutların ölçmek istediği özelliği hangi oranda yansıttığı ortaya konabilir. Eğer kullanılan ölçekler benzer yapısal özellikler göstermiyorsa bu ölçeklere dayanan verilerle yapılan karşılaştırma sonuçları fazla bir anlam taşımayabilir.

Ölçek birimi ve tam puan eşdeğerlik doğrudan ölçme aracının nitelikleriyle ilişkilidir. Ölçek birim eşdeğerliği, her kültürde ölçme aracına dayanan puanlamanın kökeni farklı olsa da (keyfi sıfır farklılıkları) puanların aynı ya da eşdeğer birimlere denkliğine işaret etmektedir. Tam puan eşdeğerlikte ise puanların kökeninde her kültürde aynı olması gerekmektedir (boy ve uzunluk ölçümleri gibi) (van de Vijver ve Leung, 1997; van de Vijver ve Poortinga, 2002).

Kültürlerarası çalışmalarda dikkat edilmesi gereken konulardan birisi de bu çalışmalarda kullanılan ölçüm araçlarının farklı dillere çevrilme sürecinin niteliğinin geliştirilmesidir. Genellikle yeterli olmasa da bu süreç ölçüm araçlarındaki eşdeğerlik sorununu ortadan kaldırmak için gereklidir. Bu alanda en çok kullanılan teknik çeviri-geri çeviri tekniğidir (Brislin 1986). Schaffer ve Riordan (2003)'ün literatür analizi, çalışmaların %62'sinde (108) çeviri-geri çeviri tekniğinin kullanıldığını, ancak çalışmaların %58'inde çevrilen ölçeklerin anlamsal eşdeğerliğini sağlamak için bir girişimde bulunulmadığını göstermektedir. Çukur

(2007)'a göre çeviri-geri çeviri tekniği ölçeklerin farklı dillere çevrilmesi aşamasında ölçeğin denkliğinin kanıtlanması aşamasında önemlidir. Ancak bu denklik sağlama çabası yerel kültürde ölçeklerin anlaşılmasını zorlaştırabilir, emik anlamın verilememesi ve akıcılığı olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca Çukur (2007) ölçme araçları ve yöntemlerinin kültürlerarası denkliğinde yaşanabilecek yanlışlık sorunlarını ve bu yanlışlıkların azaltılması aşamasında bütünsel bir yaklaşım olarak ölçek geliştirme veya hangi ölçeklerin nasıl kullanılacağı konusunda içeriden ve dışarıdan görüşlerin daha çok işbirliği içerisinde olması gerektiğini vurgulamaktadır.

3.5. Türkiye’de Test Kullanımı Temel Kültürel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Türkiye’deki psikologlar özellikle Batılı ölçeklerin uyarlanması ve kültürel normların oluşturulmasında büyük çaba göstermektedirler. Bu ölçeklerin psikometrik özellikleri geniş örneklemeler kullanılarak test edilmeye çalışılırken bu psikolojik araçların arkasında yatan Batılı model veya kuramların kültürümüzde geçerliği genellikle sorgulanmamaktadır (Çukur, 1999). Ayrıca Batılı ölçeklerin yalnızca psikometrik geçerlikleriyle sınırlı kalıp, geliştirildikleri ülkelerde bile farklı sosyal ve etnik sınıflara geçerliği ciddi bir şekilde tartışılan bu psikolojik araçların veya uygulamaların sorgulanmadan Türkiye’de kullanılması bu testlerin geçerliği ve nesneliliği hakkında ciddi sorular gündeme getirmektedirler. Bu yüzden kültürel farklılıklara dikkate alarak, yerel kültürleri yansıtan emik çalışmaları arttırmak Türkiye’deki psikolojinin daha geniş kitlelere yayılmasını sağlayacaktır (Çukur, 1999).

Özge (1981)’nin yaptığı Türkiye’de kullanılan Psikolojik Testler adlı yüksek lisans tezinde ülkemizdeki psikolojik testlerin listesi ilk kez çıkarılmıştır. Toplam 126 testin ismi bu çalışmada yer almıştır. Ramazan (1988)’in yaptığı çalışma ise Özge (1981)’nin yaptığı çalışmanın daha da genişletilerek testlerle ilgili yayınlardan, üniversitelerdeki tez ve klinik çalışmalardan, araştırma merkezlerindeki kaynaklara kadar yapılan taramada Türkiye’de kullanılan psikolojik test sayısını 164 olarak belirlemiştir. Bu testlerin 36 tanesinin Türkiye’de geliştirilmiş özgün test olduğu, 60

tanesinin uyarlama çalışması olduğu ve 68 tanesinin ise sadece Türkçe'ye çevrilmiş olduğu saptanmıştır.

Test kullanma ve geliştirme bakımından ülkemizdeki mevcut durumu ortaya koyan Öner (1994a) tarafından hazırlanan *Türkiye'de kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı* adlı kitap ülkemizdeki mevcut durumu betimleyen önemli bir başvuru kaynağıdır. Özge (1981) ve Ramazan (1988)'ın yapmış oldukları tez çalışmaları bu kitabın bir ön çalışması ve başlangıcı olmuştur. Kitapta 179 psikolojik test yer almaktadır. Bunların 48 tanesi (% 26.8) telif (özgün), 75 (% 41.8)'i uyarlama ve 56 (% 31.2) tanesi ise çeviridir. Testlerin psikometrik niteliklerinin hangi düzeyde olduğu yalnızca telif ve uyarlama testlerde saptanabilmiştir. Ayrıca yazar kitapta geçen verilerden yararlanarak hazırladığı başka bir çalışmada kullanılan testlerin ayrıntılı psikometrik niteliklerinin dökümünü vermektedir (Öner, 1994b). Testlerin 90 tanesinde (% 50.3) güvenilirlik; 92 tanesinde (% 51.4) geçerlik sınaması yapılmış olup, 65 tanesinde (%36.3) az da olsa normatif verilere rastlanmaktadır. Güvenirlik ve geçerlik çalışmalarının her ikisinin de birden gerçekleştirildiği 70 (%39.1) tane test; güvenilirlik, geçerlik ve normatif verilerin üçünün birden gerçekleştirildiği 45 (%25) tane test bulunmaktadır. Ayrıca 179 testten yayınlanmış el kitabı olan test sayısı 18 (% 10.2)'dir.

Yazarın kitabının 2006 yılında yayınlanan genişletilmiş ikinci baskısında tez ve yayın taramaları sonucunda yeni testler eklenmiştir. Bu kitaptaki testler konusundaki yayın taramasına bakıldığında testler konusunda basılmış yayınlardan 14 kitap, 29 kongre bildiri kitabı ve 48 dergi makalesi taranmıştır. Ayrıca 250 civarında Yüksek Lisans, Doktora, Doçentlik ve Profesörlük tezi incelenmiş ve bu tezlerde kullanılan psikolojik testler saptanmıştır. Buna göre Öner (2006) genişletilmiş ikinci baskıda yapılan tez ve yayın taramaları sonunda 2005 yılı itibarıyla 350 adet psikolojik testin araştırma veya yayın amaçlı kullanıldığı tespit etmiştir. Bunların 88 (% 25)'i telif, 196 (% 56)'sı uyarlama ve 66 (% 19)'u çeviridir. Genel zeka, yetenek-beceri, ve kişilik testleri olmak üzere yapılan sınıflandırmada; 29 adet genel zeka testinin, 72 adet özel yetenek-beceri testlerinin ve 251 adet kişilik testinin yer aldığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmaların sonunda son belirlemeye

göre Özge (1981)'nin çalışmalarından bugüne psikolojik testlerin sayısının 126'dan 350'ye yükseldiği, uyarlama çalışmalarının giderek arttığı, telif çalışmalarının ise uyarlamayı izlediği görülmektedir.

Kağıtçıbaşı ve Savaşır (1988)'in Doğu Akdeniz ülkelerinde insan yeteneklerinin ölçümü ile ilgili yapılan çalışmaları inceledikleri tarama makalesinde bu bölgedeki araştırmaların çoğunun batı kültürlerinde geliştirilen ölçeklerin uyarlanması ile ilgili olduğu kültüre özgü yeni ölçüm araçları geliştirilmesine çok az rastlandığını görmüştür (akt. Savaşır, Sezgin ve Erol, 1992)

Öngel ve Smith'in (1994) Türkiye ve eski Sovyetler Birliği'ndeki yerleşme hareketini kapsayan karşılaştırmalı içerik analizinin Türkiye bölümünde, Türk Psikoloji Dergisi'nin 1978-1992 yılları arasında yayınlanan 152 makalesinde araştırma çalışması göstermiştir ki Türkiye'deki araştırmalarda kullanılan testlerin % 85'i Amerika'dan veya Avrupa'dan ithal edilmiştir. Testlerin % 5'inde çok az (kelime değişikliği) veya hiç değişiklik yapılmadan doğrudan Türkçe'ye çevirisi yapılırken, % 11.7'sinin yerel kültüre uyarlandığı ve yalnızca % 3'ünün yerel kültüre dayanarak geliştirildiği belirtilmektedir. Ayrıca araştırma bulgularını kültürel koşullarla ilişkilendirmek için hiç girişimde bulunmayan makalelerin oranı % 86.8'dir. Neredeyse tüm çalışmalar bireyi sosyokültürel bağlamından ayırarak incelemektedir (akt. Çukur, 1999).

3.6. Şimdiki Çalışma

Son yıllarda ülkemizde araştırmacılar tarafından kendi kültürümüz ve kendi koşullarımıza uygun yeni test ve ölçek geliştirme çalışmalarında sevindirici bir şekilde artış olmasına rağmen, ülkemizde daha çok Batı ülkelerinde geliştirilen test ve ölçeklerin uyarlama çalışmaların yapıldığı gözlenmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi psikolojik testler veya ölçekler bir davranış örneklemini ölçmek için yapılandırıldığına göre, bu ölçmenin sağlıklı bir biçimde yapılabildiğinin kanıtlanması gerekmektedir. Şimdiki çalışmada hem Türkiye'deki psikoloji çalışmaları bağlamında test uyarlamada izlenen adımların niteliği ve psikometrik özellikleri hem de psikolojik çalışmalarda kullanılan test ve ölçeklerin psikometrik özellikleri incelenecektir. Bu amaca ulaşmak için ülkemizde psikolojik test ve ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmalarının en çok yayınlandığı 3 derginin 1990-2007 yılları arasındaki sayılarını kapsayan (Türk Psikoloji Dergisi, Türk Psikoloji Yazıları ve Türk Psikiyatri Dergisi) tüm makaleler taranacaktır ve bu makalelerde kullanılan ölçekler geliştirilecek bazı temel ölçütler kullanılarak incelenecektir.

Bu bağlamda aşağıdaki temel araştırma sorularına yanıt aranmaya çalışılacaktır:

Araştırma Soruları

1. İlgili 3 dergide (1990-2007) yayınlanan makalelerin kaçında psikolojik testler ve ölçekler kullanılmıştır? Kullanılan ölçek sayısının oranı dergilere (Türk Psikoloji Dergisi, Türk Psikiyatri Dergisi ve Türk Psikoloji Yazıları) göre değişmekte midir?

2. Ölçek kullanılan çalışmaları yansıtan makaleler hangi oranda ölçek uyarlama; hangi oranda özgün çalışma ve hangi oranda uyarlaması yapılan veya yapılmayan çalışmaları yansıtmaktadır? İlgili oranlar dergilere göre değişmekte midir?

3. Özgün ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan temel güvenilirlik ve geçerlilik teknikleri nelerdir? Bu teknikler dergilere göre değişmekte midir?

4. Test uyarlama çalışmalarında kullanılan temel güvenilirlik ve geçerlilik teknikleri nelerdir? Bu teknikler dergilere göre değişmekte midir?

5. Test uyarlama çalışmalarında kullanılan çeviri teknikleri nelerdir? Bu teknikler dergilere göre değişmekte midir?

6. Test uyarlama çalışmalarında testin kültürel denkliğini test etmek için hangi yöntem ve teknikler kullanılmıştır?

7. Test uyarlama çalışmalarında norm çalışması hangi oranda yapılmıştır? Bu oran dergilere göre değişmekte midir?

IV. BÖLÜM

YÖNTEM

4-1- Örneklem

Bu çalışmada ülkemizde psikolojik test ve ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmalarının en çok yayınlandığı 3 dergi (Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi) üzerinde tarama çalışması yapılarak uyarlama ve geliştirilen ölçeklerin psikometrik özellikleri yeterinde taşıyıp taşımadığı incelenmiştir. Türk Psikologlar Derneği tarafından yayınlanan Türk Psikoloji Dergisi 1978 yılından itibaren yılda 2 kez yayınlanmaktadır. Türk Psikiyatri Dergisi ise Türkiye Sinir ve Ruhsağlığı Derneği tarafından 1990 yılından itibaren yılda 4 kez yayınlanmaktadır. Gene Türk Psikologlar Derneği tarafından yayınlanan Türk Psikoloji Yazıları 1998'den günümüze yılda 2 defa çıkarılmaktadır. Hem Türk Psikoloji Dergisi hem de Türk Psikiyatri Dergisi ulusal psikoloji ve psikiyatri dernekleri tarafından yayınlanan ve ilgili alanların gelişmesinde tarihsel öneme sahip olan dergilerdir. İki dergide, sosyal bilimler indeksi dahil olmak üzere uluslar arası indeksler tarafından taranan dergilerdir. Türk Psikoloji Dergisi 2001' yılından itibaren ölçek uyarlama ile ilgili çalışmaları Türk Psikoloji Yazılarında yönlendirdiği için içerik analizine dahil edilmiştir. 1998 yılından itibaren yayın hayatına başlayan dergi ilgili alan indeksi (Psychinfo) tarafından taranmaktadır. Ölçek uyarlama çalışmaları konusunda daha güncel bilgiye ulaşabilmek, ilk sayılara ulaşmada karşılaşılan sorunlar ve bu sorunun araştırmaya katabileceği olası yanlışlıkları engellemek için Türk Psikoloji Dergisi'nin yalnızca 1990 yılından sonra yayınlanan makaleleri değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca, çalışmada yararlanılacak Türk Psikiyatri Dergisi'nin 1990, Türk Psikoloji Yazılarının ise 1998 yılından itibaren yayınlanmış olması nedeniyle bu üç dergide 1990 ile 2007 arasında yayınlanan tüm makaleler ve makaleler de kullanılan testler çalışmanın veri tabanını oluşturmaktadır. Test uyarlama çalışmalarında kültürel hassasiyet ve ilgili istatistiksel tekniklerin 1980'ler sonrası gelişmeye başlaması; güncel incelemeyi daha anlamlı kılmaktadır.

4.2. Verilerin Analiz Edilme Süreci

Türk Psikoloji Yazılarının 1998-2007 yılları, Türk Psikoloji Dergisinin 1990-2007 yılları ve Türk Psikiyatri Dergisi 1990-2007 yılları arasındaki tüm makaleler taranmıştır. Bu üç dergide yapılan içerik analizine dahil edilme ve çıkarılma kriterleri aşağıdaki maddelerle belirlenmiştir.

1. Tüm analizler her bir dergi için ayrı ayrı gerçekleştirilmiş olup; 3 dergi için ayrıca toplam ve ortalama değerler oluşturulmuştur. Dergilerdeki; editörden notlar, kısa araştırma notları, kısaltılmış çeviriler, kitap ve tez tanıtımları gibi bölümler taramanın dışında tutulmuştur.

2. Taranan tüm makaleler temel olarak görgül (ampirik), kuramsal (derleme, kuram önerisi, çeviri vb.) ve vaka çalışmaları olarak tasnif edilmiştir. Görgül çalışmalar belirli araştırma soruları ve hipotezler bağlamında bir grup üzerinden veri toplamayı içeren ve bu verilerin niteliksel veya niceliksel analizine dayanan çalışmalar olarak değerlendirilmiştir. Temel olarak bir kuram, yöntem veya istatistiksel teknik tanıtımına dayanan çalışmalar görgül çalışma kapsamına dahil edilmemiştir ve kuramsal makale olarak sınıflandırılmıştır. Tek veya az sayıda denek içeren ve denekler hakkında derinlemesine veriler içeren vaka çalışmaları sadece sayısal olarak belirtilmiştir. Psikolojik test ve ölçek kullanılan vaka çalışmalarının az olması ve bu çalışmalarda örneklem kısıtlılığı nedeniyle vaka çalışmalarındaki psikolojik test ve ölçekler içerik analizine dahil edilmemişlerdir.

3. Bir makale içerisinde birden fazla çalışma rapor edilmişse her çalışma ayrı bir çalışma olarak değerlendirilmiş ancak bu durum yalnızca görgül çalışmalar için uygulanmıştır.

4. Görgül çalışmalarda kendi içerisinde kullandıkları araştırma yöntem ve tekniklere göre tasnif edilmiştir. Bunlar ölçek çalışmaları, niteliksel çalışmalar (açık uçlu sorular, arşiv, yapılandırılmış veya yarı-yapılandırılmış görüşme vb.), deneysel

çalışmalar, ilişkisel çalışmalar (senaryo çalışmaları, anket vb.) ve yöntemlerarası çalışmalardır. Bir çok ölçek çalışması özellikle ölçek temelli çalışmalar ilişkisel yöntem altında nitelendirilse de çalışmanın amacına uygun olarak ayrıca sınıflandırılmıştır.

5. Tasnif sırasında şimdiki çalışmanın amacına uygun olarak içerisinde “psikolojik test ve ölçek” kullanan görgül çalışmalar genel olarak ölçek çalışmaları olarak nitelendirilmiştir. Psikolojik ölçek ve test çalışmaları da kendi içerisinde 3 alt grupta incelenmiştir:

a) Psikolojik test ölçek temelli görgül çalışmalar (veriler temel olarak psikolojik ölçekler kullanılarak ulaşılan çalışmalardır, çalışmalarda ölçeklerin yanında demografik veriler gibi anket tipi sorular içerse de bu tür çalışmalar bu kategoride değerlendirilmiştir)

b) Psikolojik ölçek içeren çalışmalar (çalışmanın temel yöntemi niteliksel, deneysel veya ilişkisel vb. olmasına rağmen içerisinde psikolojik ölçek bulduran çalışmalar)

c) Ölçek uyarlama ve telif (doğrudan bir ölçeğin uyarlanmasına veya geliştirilmesine dayanan) çalışmalar

6. Doğrudan bir psikolojik kavram veya yapıyı ölçmeye dönük olmayan güvenilirlik, geçerlik ve boyutluluk gibi psikometrik kriterlerin aranmadığı; ağırlıklı bir şekilde bilgi edinme amaçlı anketler analize dahil edilmemiştir. Tekrardan kaçınmak amacıyla testler dahil olmak üzere tüm ölçme girişimlerinde genel olarak ölçek veya psikolojik ölçek terimleri çalışmada kullanılmıştır)

7. Tüm bu kriterler göz önünde bulundurularak içerik analizine tabi tutulacak çalışmalar (görgül ve ölçek çalışmaları) ayrılarak analize geçilmiştir. Bu sınıflamaya giren çalışmalar içinde birden fazla psikolojik ölçek olabileceğinden her bir ölçek ayrı olarak değerlendirilmiştir. Bu aşamadan itibaren analizin odak noktası makaleler değil ölçeklerin kendisi olarak alınmıştır. Ancak analiz kriterleri düşünüldüğünde (ör. Kavramın kültürel geçerliği, ölçeğin uyarlanma amacı vb.) ölçek ile ilgili tüm bilgiler özellikle giriş ve tartışma kısımları gibi tüm makale içerisinde taranmıştır.

8. Uyarlama ve telif çalışmalarında farklı türde geçerlik sınaması için kullanılan ölçekler ayrıca sınıflandırılmış ve nitelikleri ile ilgili bilgiler (telif, uyarlama, çeviri) ayrıca toplanarak rapor edilmiştir.

4.3. Verilerin Sınıflandırılması

İçerik analizi 3 temel kısımdan oluşmaktadır:

- a) Taranan tüm makalelerle ilgili betimsel analiz
- b) Ölçek çalışmaları ile ilgili betimsel analiz
- c) Telif, uyarlama ve çeviri çalışmalarının niteliği ile ilgili istatistikler

4.3.1. Taranan Tüm Makalelerle İlgili Betimsel Analiz

Makalelerle ilgili betimsel analizler yapılırken aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

1. Taranan toplam makale sayısı ve dergilere göre (Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi) ayrı ayrı sınıflandırılması
2. Makale türlerinin dergilere göre sınıflandırılması (görgül, kuramsal ve vaka)
3. Görgül çalışma türlerinin dergilere göre sınıflandırılması
4. Ölçek çalışmalarının tüm makale türleri içerisindeki sayısı ve oranı
5. Ölçek çalışması niteliğindeki çalışmalarının psikoloji biliminin alt alanlarına göre dağılımı: Sosyal, Deneysel, Klinik-psikiyatri, Gelişim, Bilişsel-nöropsikoloji, Psikometri, Endüstri-örgüt Psikolojisi ve diğer alanlar (Sağlık, Trafik, Disiplinlerarası vb.)

4.3.2. Ölçek Çalışmaları İle İlgili Betimsel Analiz

Ölçek çalışmaları ile ilgili betimsel analizde izlenen adımlar:

1. Analize tabi olan toplam psikolojik ölçek çalışması ve oranı

2. Toplam ölçek çalışmasının ölçek sayısına oranı (ölçek çalışması başına düşen ölçek sayısı)

3. Tüm taranan makale sayısına düşen ölçek sayısı

4. Aynı ölçekler farklı çalışmalarda kullanılabildiğinden çalışmalarda kullanılan tüm ölçekler tablo halinde sınıflandırılıp (adları belirtilip), çalışmalarda kullanılma sıklığı (N, %) artandan azalana doğru belirtilmiştir. Ayrıca bu ölçekler telif, uyarlama ve çeviri alt kategorilerine dahil edilerek analiz edilmişleridir.

5. Çalışmada kullanılan ölçekler kaynağına göre sınıflandırıldığında

a) Telif (özgün) çalışmalar: Bu çalışmalarda kendi içinde 2 alt kategoride değerlendirilmiştir:

- Özgün kuramsal ve yöntemsel temelli telif çalışmalar

Ölçek, özgün kuramsal temele dayanan, alanda ölçek geliştirilmemiş bir konuda ölçek geliştirme; var olan kuramsal veya ölçek geliştirme çalışmalarına eleştirel bir bakış ile yaklaşma, farklı gruplar (cinsiyet, yaş, vb.) için var olan ölçeği uyarlama ve genişletme çabalarını içeriyorsa bu kategoriye dahi edilmiştir.

- Alternatif telif çalışmaları

Yaygın ve varolan kuram temelinde geliştirilen ölçeklere alternatif Türkçe maddeler içeren ölçek geliştirme çabası ile yapılan ve özgünlüğün ölçek maddesi yazmaktan ileri gidilmedi çalışmalar ise bu başlık altında sınıflandırılmıştır.

b) Uyarlama Çalışmalar: Uyarlama çalışmalar da kendi içerisinde 2 alt kategoride incelenmiştir:

- Ayrık uyarlama çalışması: Temel amacı bir ölçek uyarlama çalışması olan makaleler
- Çalışma içerisinde uyarlama: Görgül bir çalışmada ilgili bir değişkeni ölçmek için kullanılan ölçeğin çalışma kapsamında uyarlanması

c) Çeviri Çalışmaları: Bir ölçek yalnızca başka bir dilden çevrilmişse veya yalnızca normal çalışmalarda ölçeklerle ilgili sunulan psikometrik genellenebilirlik

bilgisi sunuyorsa (Örn: Cronbach Alpha), sistematik geçerlik ve güvenirlik analizi yapılmamış ise bu ölçekler çeviri ölçekleri olarak sınıflandırılmıştır.

4.3.3. Telif, Uyarlama Ve Çeviri Çalışmalarının Niteliğiyle İlgili İstatistikler

Bu kısımda ele alınan analiz ölçütleri ağırlıklı bir şekilde Uluslar arası Test Komisyonunun (ITC) (Hambleton ve Patsula, 1999; Hambleton, 2005) ve kültürlerarası ölçek uyarlama ve kültürüçü ölçek uyarlamayla ilgili olan tartışmalar, ilkeler, yöntemler ve rehberler bağlamında oluşturulmuştur. Özellikle uyarlama çalışmalarının analiz edildiği bu bölüm 3 ana başlıktan oluşmaktadır:

1. Ölçeğin çeviri süreci (Dil uyarlaması)
2. Ölçek ile ilgili psikometrik özellikler (Geçerlik ve güvenirlik için yapılan analizler)
3. Ölçeğin kültürel eşdeğerliğine ilişkin girişimler (Kültürel uyarlama)

Bu maddelerin incelenmesi bulgular kısmında tablolar halinde gösterileceği için burada ayrıntılı olarak açıklanmamıştır. Ayrıca uyarlama çalışmaları için yapılan bu sınıflandırmadaki kriterlerin bazıları telif çalışmalar için uygun olamaması nedeniyle ölçekle ilgili psikometrik özellikler bağlamında ayrıca analize tabi tutulmuştur.

V. BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmada elde edilen verilerin sınıflandırılması ilk olarak taranan tüm makalelerle ilgili betimsel analizlerle başlanmış olup bu analizler her üç dergiye göre (Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi) ayrı ayrı yayınlanan makalelerin sınıflandırılma sayıları ve yüzdeleri sunularak başlanmıştır.

5.1. Dergilere Göre Makalelerin Betimsel Analizi

5.1.1. Türk Psikoloji Yazıları

Türk Psikoloji Yazıları 1998-2007 yılları arasında toplam 18 dergi yayınlamış olup, bu dergilerin yıllara göre makale dağılımı incelendiğinde ilk 9 sayısında hiç ölçek çalışmasına rastlanmamıştır. Yayımlanan tüm makalelerin Tablo-1.1’de de görüldüğü gibi 24 (%22)’ü görgül, 80 (%76)’i kuramsal ve 1 (%0.9)’i vaka çalışmaları olmak üzere toplam 105 makale yayınladığı görülmüştür.

Tablo 1.1. Türk Psikoloji Yazıları Makale Dağılımı

	GÖRGÜL		KURAMSAL		VAKA		TOPLAM
	N	%	N	%	N	%	
TOPLAM	24	22	80	76	1	0.9	105

Türk Psikoloji Yazılarında yayınlanan makalelerin görgül çalışmalara göre dağılımına bakıldığında (Tablo-1.2) 18 (%75) ölçek çalışması, 2 (%8.3) niteliksel çalışma, 1 (%4.1) deneysel çalışma, 2 (%8.3) ilişkisel çalışma ve 1 (%4.1) psikometrik çalışma olmak üzere toplam 24 görgül çalışma yayımlandığı görülmüştür.

Tablo 1.2. Türk Psikoloji Yazıları Görgül Çalışmalara Göre Dağılım

	GÖRGÜL ÇALIŞMALAR										TOPLAM
	Ölçek Çalışmaları		Niteliksel Çalışma		Deneysel Çalışma		İlişkisel Çalışma		Diğer Çalışmalar		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
TOPLAM	18	75	2	8.3	1	4.1	2	8.3	1	4.1	24

Tablo-1.2’de de görüldüğü gibi Türk Psikoloji Yazılarında yayınlanan 24 görgül çalışma içerisinde 18 ölçek çalışması yayınlandığı ve bu ölçek çalışmalarını kendi içerisinde psikolojik ölçek temelli, psikolojik ölçek içeren, ölçek uyarlama ve telif çalışmalar olarak ayrıldığında çoğunluğun ölçek uyarlama çalışmaları olduğu (N=15, %83.3), psikolojik ölçek temelli ise 3 (%16.6) çalışmanın olduğu, psikolojik ölçek içeren ve telif çalışmanın ise yayınlanmadığı tespit edilmiştir (Tablo-1.3)

Tablo 1.3. Türk Psikoloji Yazıları Ölçek Çalışmalarına Göre Dağılım

Ölçek Çalışmaları	Psikolojik ölçek-test temelli		Psikolojik ölçek içeren		Ölçek Uyarlama		Telif		Toplam
	N	%	N	%	N	%	N	%	
TOPLAM	3	16.6	-	-	15	83.3	-	-	18

Yayınlanan ölçek çalışmalarının (n=18) toplam makale (n=105) sayısına göre oranına bakıldığında %17.1 olduğunu görmekteyiz. Bu bulgu bize Türk Psikoloji Yazıları içerisinde ölçek temelli çalışmaların yayınlanmasına daha az yer verildiğini çoğunlukla kuramsal çalışmaların (%76) yer aldığının kanıtlanmaktadır.

Aynı zamanda ölçek çalışmaları niteliğindeki çalışmaların psikolojinin alt alanlarına göre dağılımına bakıldığında Sosyal Psikoloji, Klinik Psikoloji ve Bilişsel-nöropsikoloji alanında 1’er çalışma yayınlandığı, ölçek uyarlama çalışmaları ise genel olarak Psikometri alanı içerisinde değerlendirilecek olursa 15 çalışma Psikometri alt alanında yayınlanmıştır.

5.1.2. Türk Psikoloji Dergisi

1990 ve 2007 yılları arasında yayınlan tüm sayılarının (sayı 24-60 arası) alındığı çalışmamızda Türk Psikoloji Dergisi'nde toplam 37 dergi içerik analizine tabi tutulmuştur.

Tablo 1.4. Türk Psikoloji Dergisi Makale Dağılımı

	GÖRGÜL		KURAMSAL		VAKA		TOPLAM
	N	%	N	%	N	%	
TOPLAM	172	84.3	27	13.2	5	2.5	204

Tablo 1.4' te görüldüğü gibi Türk Psikoloji Yazılarının aksine Türk Psikoloji Dergisi içinde yayınlanan görgül çalışma sayısı toplam çalışmanın % 84.3'nü oluşturmaktadır. Kuramsal çalışmalar 27 (% 13.2), vaka çalışmaları ise 5 (% 2.5)'tir. Tablo 1.5'te ise yayınlanan 124 (% 65.3) görgül çalışmanın ağırlıklı olarak ölçek çalışması olduğu ikinci sırada 36 (%19) çalışma ile deneysel çalışmanın yer aldığı ilişkisel çalışma 13 (%6.8), niteliksel çalışma 12 (%6.3) ve 3 psikometrik, 2 yöntemlerarası olmak üzere 5 (%2.5) diğer çalışmaların yer aldığını görmekteyiz.

Tablo 1.5. Türk Psikoloji Dergisi Görgül Çalışmalara Göre Dağılım

	GÖRGÜL ÇALIŞMALAR						TOPLAM				
	Ölçek Çalışmaları		Niteliksel Çalışma		Deneysel Çalışma			İlişkisel Çalışma		Diğer Çalışmalar	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
TOPLAM	124	65.3	12	6.3	36	19	13	6.8	5	2.5	190

Türk Psikoloji Dergisinde yayınlanan ölçek çalışmalarının 66 (%52.4)'sının psikolojik ölçek-test temelli çalışma olduğu, psikolojik ölçek içeren çalışmaların 17 (%13.4), ölçek uyarlama çalışmalarının 34 (%27.6), telif çalışmaların ise 9 (%7.1) olmak üzere toplam 126 ölçek çalışması yayınlanmıştır (Tablo 1.6)

Tablo 1.6. Türk Psikoloji Dergisi Ölçek Çalışmalarına Göre Dağılım

Ölçek Çalışmaları	Psikolojik ölçek-test temelli		Psikolojik ölçek içeren		Ölçek Uyarlama		Telif		Toplam
	N	%	N	%	N	%	N	%	
TOPLAM	66	52.4	17	13.5	34	27.6	9	7.1	126

Ölçek çalışmalarının toplam makale sayısına oranına baktığımızda toplam 204 makalede 124 (%61) ölçek çalışması yer almıştır. Bu ölçek çalışmalarının 34 (%27)'ü ölçek uyarlama çalışması, 9 (%8)'u ise telif çalışmadır.

Türk Psikoloji Dergisi'nde yayınlanan 124 ölçek çalışmasının psikolojinin alt alanlarına göre dağılımı Tablo 1.7.' de gösterilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı gibi en çok psikometri alanında 45 (%36.3) çalışma yayınlanmıştır.

Tablo 1.7. Türk Psikoloji Dergisi'nde Ölçek Kullanılan Çalışmaların Psikolojinin Alt Alanlarına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Sosyal Psikoloji	15	12.1
Klinik Psikoloji	28	22.6
Gelişim Psikolojisi	12	9.7
Psikometri	45	36.3
Bilişsel-Nöropsikoloji	5	4
Endüstri-Örgüt Psikolojisi	5	4
Diğer Alanlar (Sağlık, Trafik ve Disiplinlerarası Psikoloji)	14	11.3
Toplam	124	100

5.1.3. Türk Psikiyatri Dergisi

Türk Psikiyatri Dergisi'nin yayınlanmaya başladığı 1990 yılından itibaren yılda 4 kez çıkarılması Tablo 1.8.'deki makale artışından da anlaşılmaktadır. 1990-2007 yılları arasında toplam 72 sayısı yayınlanan derginin sadece ilk yıl yayınlanan 2. sayısına ulaşamamıştır. İlk dört sayısında yayınlanan 30 makalenin sadece 2'sinin ölçek çalışması olması Türk Psikiyatri Dergisindeki ölçek çalışmaları için yapılan içerik analizinde bir kısıtlılık oluşturmayacağını düşündürmektedir.

Tablo 1.8 görüldüğü gibi 71 sayıda yayınlanan toplam 649 makalenin 358 (%55.2)'i görgül, 209 (%32.2)'u kuramsal, 82 (%12.6)'si ise vaka çalışmasıdır.

Tablo 1.8. Türk Psikiyatri Dergisi Makale Dağılımı

	GÖRGÜL		KURAMSAL		VAKA		TOPLAM
	N	%	N	%	N	%	
TOPLAM	358	55.2	209	32.2	82	12.6	649

Tablo 1.9.' da ise 358 görgül çalışmanın 281 (%78.5)'inin ölçek çalışması olduğu geriye kalan 33 (%9.2) çalışmanın ilişkisel, 26 (%7.3) çalışmanın niteliksel, 18 (%5) çalışmanın da deneysel olduğu görülmektedir.

Tablo 1.9. Türk Psikiyatri Dergisi Görgül Çalışmalara Göre Dağılım

	GÖRGÜL ÇALIŞMALAR						TOPLAM				
	Ölçek Çalışmaları		Niteliksel Çalışma		Deneysel Çalışma			İlişkisel Çalışma		Diğer Çalışmalar	
	N	%	N	%	N	%		N	%	N	%
TOPLAM	281	78.5	26	7.3	18	5	33	9.2	-	-	358

Dergide yayınlanan ölçek çalışmalarının 154 (%54.8)'ü psikolojik ölçek temelli, 66 (%23.5)'si psikolojik ölçek içeren, 52 (%18.5)'si ölçek uyarlama, 9 (%3.2)'u ise telif çalışmadır.

Tablo 1.10. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Çalışmalarına Göre Dağılım

Ölçek Çalışmaları	Psikolojik ölçek-test temelli		Psikolojik ölçek içeren		Ölçek Uyarlama		Telif		Toplam
	N	%	N	%	N	%	N	%	
TOPLAM	154	54.8	66	23.5	52	18.5	9	3.2	281

Türk Psikiyatri Dergisi'nde yayınlanan ölçek çalışmalarının (N=154) toplam makale (n=649) sayısına göre oranına bakıldığında % 37.4 olduğunu görmekteyiz.

Türk Psikiyatri Dergisinde yayınlanan ölçek çalışmalarının psikolojinin alt alanlarına göre dağılımına bakılmak istendiğinde 281 ölçek çalışması içerisinde Gelişim Psikolojisi alt alanda 4 yayın görülmektedir. Ölçek uyarlama ve telif çalışmaların temel alındığı 61 Psikometri çalışmasının dışında kalan 216 çalışma ağırlıklı olarak Klinik-Psikiyatri alanında sınıflandırılmaktadır. Bu da bize Türk Psikiyatri Dergisinde yayınlanan ölçek çalışmalarının büyük bir çoğunluğunun Klinik-Psikiyatri alanında toplandığını göstermektedir.

5.1.4. Taranan Makalelerle İlgili Toplam Betimsel Analiz

Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergilerinde yayınlanan toplam makale dağılımı incelendiğinde (Tablo 1.11) görgül çalışmalar içeren makaleler %57.8, kuramsal makaleler %33 ve vaka çalışması içeren makalelerin ise %9.2'dir. Her üç dergide toplam 958 makalenin yayınladığı görülmektedir.

Tablo 1.11. Türk Psikoloji Yazıları-Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergilerinin Toplam Makale Dağılımı

	GÖRGÜL		KURAMSAL		VAKA		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Türk Psikoloji Yazıları	24	2.5	80	8.4	1	0.1	105	11
Türk Psikoloji Dergisi	172	17.9	27	2.8	5	0.5	204	21.3
Türk Psikiyatri Dergisi	358	37.4	209	21.8	82	8.6	649	67.7
TOPLAM	554	57.8	316	33	88	9.2	958	100

Her üç dergide yayınlanan toplam görgül çalışmaların sayıları ve yüzdelik oranları Tablo 1.12' de gösterilmiştir. Tabloya bakıldığında görgül çalışmalar içerisinde en çok % 74'lük oranla ölçek çalışmalarının yer aldığı ve Türk Psikiyatri Dergisinde %62.6'lık oranla görgül çalışmaların yayınlandığı görülecektir.

Tablo 1.12. Türk Psikoloji Yazıları-Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergilerinin Görgül Çalışmalara Göre Dağılımı

	GÖRGÜL ÇALIŞMALAR								TOPLAM		
	Ölçek Çalışmaları		Niteliksel Çalışma		Deneysel Çalışma		İlişkisel Çalışma			Diğer Çalışmalar	
	N	%	N	%	N	%	N	%		N	%
Türk Psikoloji Yazıları	18	3.2	2	0.3	1	0.2	2	0.3	1	0.2	24 %4.2
Türk Psikoloji Dergisi	124	21.7	12	2.1	36	6.3	13	2.3	5	0.8	190 %33.2
Türk Psikiyatri Dergisi	281	49.1	26	4.6	18	3.1	33	5.8	-	-	358 %62.6
TOPLAM	423	74	40	7	55	9.6	48	8.4	6	1	572

Tablo 1.13. Türk Psikoloji Yazıları-Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Çalışmalarına Göre Dağılım

Ölçek Çalışmaları	Psikolojik ölçek-test temelli		Psikolojik ölçek içeren		Ölçek Uyarlama		Telif		Toplam
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Türk Psikoloji Yazıları	3	0.7	-		15	3.5	-		18 %4.2
Türk Psikoloji Dergisi	66	15.6	17	4	34	8	9	2.1	126 %29.6
Türk Psikiyatri Dergisi	154	36.2	66	15.5	52	12.3	9	2.1	281 %66.1
TOPLAM	223	52.5	83	19.5	101	23.8	18	4.2	425

Tablo 1.13 ise her üç dergide yayınlanan ölçek çalışmalarının kendi içindeki sınıflandırmaları görülmektedir. Bu noktada yayınlanan ölçek uyarlama çalışmalarının %23.8'lik bir dilimi oluşturduğu görülmekteyken telif çalışmaların yalnızca %4.2 olduğu dikkat çekmektedir. Toplam 425 çalışma içerisinde 223 (%52.5) çalışmanın psikolojik ölçek temelli olduğu, 83 (%19.5) çalışmanın ise psikolojik ölçek içeren çalışmalar olduğu görülmüştür. Bu bağlamda özellikle Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisinde ağırlıklı olarak psikolojik ölçek temelli çalışmaların yayınlanmaktadır.

5.2. Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Temel Betimsel Analizler

Ölçek çalışmalarıyla ilgili temel betimsel analizler yapılırken öncelikli olarak Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisinde kullanılan ölçekler ayrı ayrı analize tabi tutulmuştur. Her dergi için analize tabi tutulan telif ve uyarlama testler, uyarlama testlerinde geçerlik türlerini sınamak için kullanılan ölçekler, psikolojik test-ölçek temelli çalışmalar ve psikolojik ölçek içeren çalışmalarda kullanılan ölçekler olarak isim listeleri tablolar halinde sunulmuştur..

Analize tabi olan toplam psikolojik ölçek sayısı, toplam ölçek çalışmasının ölçek sayısına oranı ve tüm taranan makale sayısına düşen ölçek sayısı ise genel toplam şeklinde ayrıca belirtilip listelenmiştir.

5.2.1 Türk Psikoloji Yazılarında Kullanılan Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Temel Betimsel Analizler

Türk Psikoloji Yazılarının incelenen 18 sayısında ayrı olarak ölçek geliştirme çalışması yayınlanmamıştır. Tablo 2.1.'de verilen psikolojik ölçek listesi ayrı uyarlama çalışmalarını göstermektedir.

Tablo 2.1. Türk Psikoloji Yazıları Ayrı Uyarlama Çalışmaları

No	Ölçek adı	N	Uyarlama
1	Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği	1	x
2	Bilişsel Hatalar Ölçeği	1	x
3	Çocuklar için Üst Bilişsel Farkındalık Ölçeği (ÜBFÖ-Ç) A ve B Formları	1	x
4	Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği	1	x
5	Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu	1	
6	Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği	1	x
7	Grup Sarginlığı Ölçeği	1	x
8	Hogan Yas Tepkileri Tarama Listesi (HYTL)	1	x
9	İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ)	1	x
10	İzlenim Yönetimi Ölçeği	1	x
11	Kimlik Ölçeği	1	x
12	Padua Envanteri- Washington Eyalet Üniversitesi Revizyonu	1	x
13	Spence Çocuklar için Kaygı Ölçeği Ebeveyn Formu (SÇKÖ)	1	
14	Suçla İlişkin Motivasyonlar Ölçeği	1	x
15	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)	1	x

Türk Psikoloji Yazıları ayrık uyarlama çalışmalarında geçerlik türlerini sınamak için kullanılan ölçekler Tablo 2.2’ de gösterilmiştir. Uyarlama çalışmalarının geçerlik türlerini sınamak için 16 farklı ölçeğin kullanıldığı ancak 3 ölçeğin çalışmalarda iki kez kullanılmasından dolayı toplam 19 ölçeğin geçerlik sınaması için kullanıldığı görülmektedir. Bu ölçeklerden 2’ telif, 17’si ise uyarlamadır.

Tablo 2.2. Türk Psikoloji Yazıları ayrık uyarlama çalışmalarında geçerlik türlerini Sınamak için kullanılan ölçekler

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
1	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği:Kısa Form (LAS)	1		x	
2	Beck Depresyon Ölçeği-BDÖ	1		x	
3	Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği(BEDÖ)	1		x	
4	Çok Boyutlu Öfke Ölçeği	1	X		
5	Düşünce –Eylem Kaynaşması Ölçeği	1		x	
6	Eysenck Kişilik Envanteri	1		x	
7	İlişkilerde Mutluluk Ölçeği	1		x	
8	Kendini Ayarlama Ölçeği	1		x	
9	Kendini Kurgulama Ölçeği	1		x	
10	Maudsley Obsesif Kompulsif Envanteri	1		x	
11	Otomatik Düşünceler Ölçeği	1		x	
12	Öz Etkinlik Ölçeği	1			
13	Rosenberg Özsaygı Envanteri	2		x	
14	Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)	2		x	
15	Sosyotropi-Otonomi Ölçeği	2		x	
16	Suçluluk Utanç Ölçeği (SUTO)	1	X		

X: Daha önceki çalışmalarda geliştirmiş ya da uyarlanmış ölçek

X:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

Türk Psikoloji Yazıları Psikolojik ölçek temelli çalışmalarda kullanılan ölçekler Tablo 2.3’ gösterilmiştir. Türk Psikoloji Yazılarında ölçek içeren çalışma olmaması ve ölçek temelli çalışmalarında Tablo 1.3’te de görüleceği gibi 3 tane

olması bu çalışmalarda kullanılan ölçeklerin az sayıda olmasını açıklamaktadır. Tabloda koyu renkle işaretlenmiş testler o testin çalışma içerisinde geliştirildiği, uyarlandığı ya da çevrildiğini göstermektedir. Türk Psikoloji Yazıları psikolojik ölçek temelli çalışmalarda kullanılan ölçeklerin 1'inin çalışma içerisinde geliştirildiği 2 testin çalışma içerisinde çevrildiği diğer 4 testin ise daha önceden uyarlanmış testler olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3. Türk Psikoloji Yazıları Psikolojik Ölçek Temelli Çalışmalarda kullanılan ölçekler

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
1	Bilinen Figürleri Eşleme Testi	1			x
2	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	1		x	
3	Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeği	1	X		
4	İlişki Ölçekleri Anketi	1		x	
5	Vuruş Testi	1			x
6	Wisconsin Kart Eşleme Testi Basit Formu(WKET-BF)	1		x	
7	Yeme Tutum Testi	1		x	

X: Daha önceki çalışmalarda geliştirmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

X:Şimdiki görgül çalışma için geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

5.2.2 Türk Psikoloji Dergisinde Kullanılan Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Temel Betimsel Analizler

Türk Psikoloji Dergisinde 1990-2007 yılları arasında yayınlanan telif ve ayırık uyarlama çalışmaları yapılan ölçeklerin listesi Tablo 2.4'te görülmektedir. Tabloda toplam 47 ölçek görülmekte olup bulardan 13'ü telif, 34'ü ayırık uyarlama testleridir.

Tablo 2.4. Türk Psikoloji Dergisinde Yayımlanan Telif ve Ayrık Uyarlama Çalışmaları Yapılan Ölçeklerin Listesi

No	Ölçek adı	Telif	Uyarlama
1	Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri		x
2	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Formu		x
3	Beck Depresyon Envanteri		x
4	Beck Umutsuzluk Ölçeği		x
5	Beş Faktörlü Kişilik Envanteri	x	
6	Bilişsel Yetenekler Testi (CogAT)		x
7	Bireycilik-Toplulukçuluk Ölçeği		x
8	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği		x
9	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği		x
10	Çocuklar İçin Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri		x
11	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği		x
12	Dışavurulan Duygulanım Ölçeği		x
13	Düşünme İhtiyacı Ölçeği		x
14	Empatik Beceri Ölçeği- B Formu- revizyon	x	
15	Evlilik için Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği		x
16	Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği-A Formu		x
17	Frenchay Afazi Tarama Testi		x
18	Gelişim Tarama Envanteri-revizyon	x	
19	Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği	x	
20	Görsel Dikkat ve Tarama Stratejileri Testleri	x	
21	Görsel İşitsel Sayı Dizileri Testi B Formu		x
22	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi A Formu		x
23	Görsel Kısa Süreli Bellek Kapasitesi Testi	x	
24	İlişki Anketi		x
25	İlişki Ölçekleri Anketi		x
26	İş Betimlemesi Ölçeği		x
27	Kaygı Duyarlılık İndeksi		x
28	Kısa Semptom Envanteri		x
29	Kısa Süreli Görsel Çalışma Belleği	x	
30	Kişilerarası Şemalar Ölçeği		x
31	Kontrol Odağı Ölçeği	x	
32	Londra Kulesi Testi		x
33	Otomatik Düşünceler Ölçeği		x
34	Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği		x
35	Pozitif ve Negatif Sendrom Ölçeği		x
36	Rol Alma Testi	x	
37	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği		x
38	Sorun Davranışlar Kontrol Listesi		x
39	Sosyal Atom Ölçeği	x	
40	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği		x

Tablo 2.4. (Devam)

No	Ölçek adı	Telif	Uyarlama
41	Subay Kişilik Özellikleri Testi	x	
42	Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçekleri		x
43	Şekil Belleği Testi	x	
44	Türkçe Sesletim Sesbilgisi Testi	x	
45	Vineland Uyum Davranış Ölçeği		x
46	Wechsler Bellek Ölçeği Geliştirilmiş Formu		x
47	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri		x

Türk Psikoloji Dergisi ayrık telif (özgün) ve uyarlama çalışmalarında geçerlik türlerini sınamak için kullanılan ölçeklerin isim listesi Tablo 2.5 verilmektedir. Toplam 35 ölçek ismi görülmekle birlikte bu ölçekler çalışmalarda birden fazla sayıda kullanıldığından sıklık düzeyleri göz önünde bulundurulduğunda toplam 51 ölçeğin ayrık telif ve uyarlama çalışmalarının geçerlik türlerini sınamak için kullanıldığını görmekteyiz.

Tablo 2.6'da ise Türk Psikoloji Dergisinde yayınlanan Psikolojik Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren Çalışmalarda kullanılan ölçeklerin listesi verilmektedir. Bu çalışmalarda 153 farklı ölçeğin kullanıldığı, sıklık düzeyleri hesaplandığında ise 211 ölçeğin psikolojik ölçek temelli ve ölçek içeren çalışmalarda kullanıldığı tespit edilmiştir. 25 telif çalışmanın 8'inin çalışma içerisinde geliştirildiği, 17'sinin ise daha önceden geliştirilen ölçekler olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Ayrıca 25 ölçek, çalışma içerisinde çevrilmiş olup, daha önceden çevrilmiş olan 3 ölçekte çalışmalarda kullanılmıştır. Uyarlama ölçeklere baktığımızda ise 10 tane çalışma içerisinde uyarlanan ölçeğin, 149 tane ise daha önceden uyarlanmış ölçeğin kullanılmış olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2.6)

Tablo 2.5. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Telif (Özgün)Ve Uyarlama Çalışmalarında Geçerlik Türlerini Sınamak İçin Kullanılan Ölçeklerin İsim Listesi

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
1	Aile Değerlendirme Ölçeği	1		x	
2	Ankara Gelişim Tarama Envanteri	1	x		
3	A-Tipi Kişilik Ölçeği	1		x	
4	Başaçıkma Yolları Envanteri	1		x	
5	Beck Anksiyete Envanteri	2		x	
6	Beck Depresyon Envanteri	10		x	
7	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)	2		x	
8	Benlik Belirginlik Ölçeği	1			x
9	Boyuneğicilik Ölçeği	1		x	
10	Cinsiyet Rollerine İlişkin Kalıpyargılar Ölçeği	1		x	
11	Çok Yönlü Depresyon Envanteri	1		x	
12	Depresif Sıfatlar Listesi	1	?	?	?
13	Durumluluk Sürekli Kaygı Ölçeği	1		x	
14	Evlilikte Uyum Ölçeği	1		x	
15	İş Doyumu Ölçeği	1	x		
16	Kısa Semptom Ölçeği	1		x	
17	MacAndrew MMPI Alkolizm Ölçeği	1		x	
18	Normal Ötesi İnanışlar Ölçeği	1		x	
19	OtomatikDüşünceler Ölçeği	1		x	
20	Öfke Envanteri	1	?	?	?
21	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği	1		x	
22	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	2		x	
23	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	1		x	
24	Sosyal Karşılaştırma Ölçeği	1		x	
25	Sosyotropi-Otonomi Ölçeği	1		x	
26	Stres Belirtileri Ölçeği	1		x	
27	Stres Ölçeği	1		x	
28	Strese Yatkınlık Ölçeği	1		x	
29	Stresle Başa Çıkma Ölçeği	1		x	
30	Stresle İlişkili Faktörler Ölçeği	1		x	
31	Sürekli Kaygı Envanteri(Ölçeği)	3		x	
32	UCLA Yalnızlık Ölçeği	2		x	
33	Uyumsal Davranış Skalası	1		x	
34	Yalnızlık Ölçeği	2		x	
35	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri	1		x	

x Daha önceki çalışmalarda geliştirmiş ya da uyarlanmış ölçek

x:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

Tablo 2.6. Türk Psikoloji Dergisi Psikolojik Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren Çalışmalarda Kullanılan Ölçekler

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
1	Aile Değerlendirme Ölçeği	1		x	
2	Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği	1		x	
3	Aile Ölçeği	1	X		
4	Aile Tutum Ölçeği	1		x	
5	Akılcı Zeka Ölçeği (Gf)	1		x	
6	Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği	1		x	
7	Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği	3		x	
8	Algılanan Benzerlik Ölçeği	1	X		
9	Algılanan Sosyal Desdek İndeksi	2			x
10	Alkol Kullanım Bozuklukları Tanıma Testi	1		x	
11	Ana-Baba Tutum Ölçeği	1		x	
12	Ana-Baba ve ergen İlişki Envanteri	1		x	
13	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği-Kısa Formu	2		x	
14	Atılganlık Ölçeği	1			x
15	Beck Anksiyete Envanteri	1		x	
16	Beck Depresyon Envanteri	7		x	
17	Beck Umutsuzluk Ölçeği	2		x	
18	Bedensel Rahatsızlık Tarama Ölçeği	1			x
19	Bedensel Rahatsızlık Tarama Ölçeği	1			x
20	Beklenti Tarzı Ölçeği	1		x	
21	Belirti Tarama Listesi	4		x	
22	Bem Cinsiyet Roller Envanteri	3		x	
23	Bender-Gestalt Görsel Motor Algılama Testi	3		x	
24	Benlik Belirginliği Ölçeği	2		x	
25	Benlik Değeri Ölçeği	1			x
26	Beş Faktörlü Kişilik Envanteri	1	X		
27	Biliş Tarama Listesi-Depresyon	1		x	
28	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği	1		x	
29	Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği	2		x	
30	Buluğ Bilgi Düzeyi testi	1	X		
31	Connors Öğretmen Derecelendirme Ölçeği	1		x	
32	Courtauld Duygu Kontrol Ölçeği	1		x	
33	Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği	1		x	

x: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

x:Şimdiki görgül çalışma için geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

Tablo2.6. (devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
34	Çift Uyum Ölçeği	2		x	
35	Çocuk Yetiştirme Anketi	1			x
36	Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği	1	X		
37	Çocuk Yetiştirmede Günlük Zorluklar Ölçeği	1			x
38	Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği	1		x	
39	Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği	1			x
40	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	2		x	
41	Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	1		x	
42	Çok Boyutlu Öfke Envanteri	2	X		
43	Çok Yönlü Depresyon Envanteri	1		x	
44	Dengeli Bütünleşme-Ayrışma (Denge) Ölçeği	2	X		
45	Denver Gelişimsel Tarama Testi	1		x	
46	Ders Çalışma Tutum ve Envanteri	1		x	
47	Durumluluk Mizah Tepkisi Ölçeği	1		x	
48	Durumluluk Sürekli Kaygı Ölçekleri	5		x	
49	Durumluluk/Sürekli Öfke İfade Envanteri	1		x	
50	Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği	1		x	
51	Ebeveyn Değerleri Sıralaması Ölçeği	1			x
52	Ebeveyn ve Akran Bağlılık Envanteri	1			x
53	Ergen Özerklik Ölçeği	1		x	
54	Ergenler İçin Benlik Algısı Ölçeği	3		x	
55	Ev İşleri Ölçeği	1	X		
56	Evlilikte Problem Çözme Ölçeği	1		x	
57	Evlilikte Uyum Ölçeği	1		x	
58	Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği	1		x	
59	Gabmbrill ve Richey'in Atılganlık Envanteri	1		x	
60	Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği	1	X		
61	Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği	1			
62	Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği	2	X		
63	Genel Sağlık Anketi	1		x	
64	Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçeği	1		x	

x: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

x:Şimdiki görgül çalışma için geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

Tablo 2.6. (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
65	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi A Formu	2		x	
66	Hamilton Depresyon Ölçeği	1		x	
67	Hayata Yaklaşım Ölçeği	1			x
68	Heyecan Yenilik Arama Ölçeği	1		x	
69	İçme Nedenleri Anketi Gözden Geçirilmiş Formu	1		x	
70	İletişim Becerileri Ölçeği	1			x
71	İlişki Anketi	2		x	
72	İlişki İstikrarı Ölçeği	1		x	
73	İlişki Ölçekleri Anketi	1		x	
74	İlişkilerde Yükleme Ölçeği	1		x	
75	İntihar Olasılığı Ölçeği	1		x	
76	İntihar Riski Endeksi	1	X		
77	İş Doyumu Ölçeği	1	X		
78	İş Kontrol Ölçeği	1		x	
79	İş Ölçeği	1	X		
80	İş-Aile ve Aile-İş Çatışması Ölçekleri	1			x
81	İşaretleme Testi	1		x	
82	İzlenim Yönetimi Ölçeği	1		x	
83	Kaygı Duyarlılığı İndeksi Gözden Geçirilmiş Formu	1		x	
84	Kaygı Duyarlılık Profili	1		x	
85	Kendilik Kontrolü Ölçeği	1		x	
86	Kendilik-Anlayış Ölçeği	1			x
87	Kendini Değerlendirme Ölçeği (11-18 Yaş Grubu Gençler İçin)	1		x	
88	Kendini Kurgulama Ölçeği	1		x	
89	Kısa Semptom Envanteri	5		x	
90	Kişilerarası İlişkiler ölçeği	1		x	
91	Kişilerarası Şemalar Ölçeği	1		x	
92	Kişilerarası Tepkisellik İndeksi	1			x
93	Kişilerarası Tepkisellik İndeksi	1		x	
94	Kontrol isteği Ölçeği	1		x	
95	Kontrol Odağı Ölçeği	1	X		
96	Kök Aile Ölçeği	1		x	
97	Kültürselleşme Stresi Ölçeği	1			x
98	Küreselleşmeye Yönelik Tutumlar Ölçeği	1	X		
99	Liderlik Uygulamaları Envanteri	1			x

X: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

X:Şimdiki görgül çalışma için geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

Tablo 2.6. (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
100	Mahkeme Süreçlerini Değerlendirme Ölçekleri	1			x
101	Maslach Tükenmişlik Envanteri	3		x	
102	McMaster Aile Değerlendirme Ölçeği	1		x	
103	Michigan Alkolizm Tarama Testi	1		x	
104	Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri	1		x	
105	Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri -2	1		x	
106	Offer Benlik İmgesi Ölçeği	1		x	
107	Olay Etkisi Ölçeği	1		x	
108	Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği	1	X		
109	Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği	1			x
110	Olumlu Sosyal Davranışlarla İlgili Ahlaki Muhakeme Ölçeği	1			x
111	Optimizasyon ve Kontrol Stratejileri Ölçeği	1		x	
112	Otobiyografik Bellek Ölçeği	1	X		
113	Otobiyografik Bellek Özellikleri Ölçeği	1	X		
114	Öfke Belirtileri Ölçeği	1	X		
115	Öğretmen Kontrol Listesi	1		x	
116	Önyargı Ölçeği	1			x
117	Özürü Bir Çocuğa Sahip Anne-Babanın Kaygı Düzeyini Ölçme Aracı	1		x	
118	Problem Çözme Envanteri	2		x	
119	Rokeach Değerler Ölçeği	1		x	
120	Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği	1	X		
121	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği	1		x	
122	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	4		x	
123	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	3		x	
124	Sağlık Hizmetlerinde Stres Faktörleri Skalası	1	X		
125	Saldırganlık Ölçeği	1		x	
126	Schwartz Değerler Listesi	1			x

X: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

X:Şimdiki görgül çalışma için geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

Tablo 2.6. (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
127	Schwartz'ın Değerler Envanteri	1		x	
128	Sosyal Doyum Ölçeği	1		x	
129	Sosyal karşılaştırma Ölçeği	1		x	
130	Sosyo- Politik Kimlik Alanları Ölçeği	1	X		
131	Sosyo-Kültürl Uyum Ölçeği	1			x
132	Sosyometrik Statü Ölçeği	1		x	
133	Sosyotropi-Otonomi Ölçeği	2		x	
134	Stres Belirtileri Ölçeği	2		x	
135	Strese Yatkınlık Ölçeği	1		x	
136	Stresle Başa çıkma Ölçeği	3		x	
137	Stresle Başa çıkma Tarzları Ölçeği	2		x	
138	Stroop Testi TBAG Formu	1		x	
139	Sürekli Kaygı Ölçeği	2		x	
140	Sürücü Davranışları Ölçeği	1		x	
141	Sürücülük Becerisi Ölçeği	1		x	
142	Travma Sonrası Büyüme Ölçeği	1		x	
143	Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği	1		x	
144	Üniversite Öğrencileri İçin Benlik algısı Ölçeği	1		x	
145	Viyana Test Sistemi	1		x	
146	Vücut Algısı Ölçeği	1		x	
147	Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği	3		x	
147	Wisconsin Kart Eşleme Testi	2		x	
148	Yabancılaşma Ölçeği	1			x
149	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri	2		x	
150	Yaşam Yönelimi Testi	3		x	
151	Yeme Tutum Testi	1		x	
152	Yeterlik Ölçeği	1			x
153	Yetişkinler İçin Benlik Algısı Ölçeği	1		x	

X: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

X:Şimdiki görgül çalışma için geliştirilmiş, uyarlanmış veya çevrilmiş ölçek

5.2.3 Türk Psikiyatri Dergisinde Kullanılan Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Temel Betimsel Analizler

Türk Psikiyatri Dergisinde kullanılan ölçek çalışmalarıyla ilgili temel betimsel analizler incelendiğinde 64 ayrıık uyarılama ve telif ölçeğin listelendiği bunlardan 9'ünün telif, 55 tanesinin ise uyarılama olduğunu Tablo 2.7.'de görmekteyiz.

Tablo 2.7. Türk Psikiyatri Dergisinde yayınlanan Ayrıık Telif ve Uyarılama Test ve Ölçeklerin İsim Listesi

No	Ölçek adı	Telif	Uyarılama
1	A Tipi Kişilik Ölçeği	x	
2	Akatizi Şiddetini Değerlendirme Ölçeği	x	
3	Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği		x
4	Aysenck Kişilik Anketi- Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu		x
5	Bağımlılık Kabullenme Ölçeği		x
6	Bağımlılık Potansiyeli Ölçeği		x
7	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)		x
8	Belirti Yorumlama Ölçeği		x
9	Beyaz Ayı Süpresyon Envanteri		x
10	Bipolar Bozuklukta İşlevsellik Ölçeği	x	
11	Boratav Depresyon Tarama Ölçeği	x	
12	Büyüsel Düşünce Ölçeği		x
13	Calgary Depresyon Ölçeği		x
14	Cornell Demansta Depresyon Ölçeği		x
15	Corners Kısa Form Ana-Baba Derecelendirme Ölçeği (CADÖ-48)		x
16	Corners Kısa Form Öğretmen Derecelendirme Ölçeği (CÖDÖ-28)		x
17	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği		x
18	Çocuklar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği-13-18 Yaş Ergen Formu		x
19	Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği		x
20	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği		x
21	Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği		x
22	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği		x
23	Çok Boyutlu İlişki Ölçeği		x
24	Çok Boyutlu Öfke Ölçeği	x	
25	Duygudurum Bozuklukları Ölçeği		x

Tablo 2.7. Türk Psikiyatri Dergisinde yayınlanan Ayrık Telif ve Uyarlama Test ve Ölçeklerin İsim Listesi (Devam)

No	Ölçek adı	Telif	Uyarlama
26	Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi		x
27	Eksiklik Sendromu Çizelgesi		x
28	El Tercihi Anketi		x
29	Endicott İşte Üretkenlik Ölçeği		x
30	Epworth Uyukluluk Ölçeği		x
31	Gelişim Tarama Envanteri	x	
32	Genel Sağlık Anketi		x
33	Genel Sağlık Anketi-12		x
34	Geriye Dönük Prementrüel Değerlendirme Formu		x
35	Golombok- Rust Cinsel Doym Ölçeği		x
36	Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği		x
37	Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği		x
38	İş Doyumu Ölçeği	x	
39	Kısa Semptom Envanteri		x
40	Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği		x
41	Korku Tarama Ölçeği Çocuk Formu		x
42	Marmara Tedaviyi Değerlendirme Aile Formu	x	
43	McAndrew Alkolizm Ölçeği-R		x
44	Mizaç ve Karakter Envanteri		x
45	Montgomery-Asberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği		x
46	Ölüme İlişkin Depresyon Ölçeği		x
47	Panik ve Agorafobi Ölçeği		x
48	Pedua Envanteri		x
49	Pedua Envanteri Kısa Formu		x
50	Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi		x
51	Rockland Simpson Geç Diskinezi Değerlendirme Ölçeği		x
52	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği		x
53	Ruhsal Esenlik Anketi 12		x
54	Ruhsal Hastalıkların İçselleştirilmiş Damgalanması Ölçeği		x
55	Sabahçıl-Akşamcıl Anketi		x
56	Savunma Biçimleri Testi		x
57	South Oaks Kumar Tarama Testi		x
58	Standardize Mini Mental Test		x
59	Sürücü Öfke İfadesi Envanteri		x

Tablo 2.7. (Devam)

No	Ölçek adı	Telif	Uyarlama
60	Wender-Utah Derecelendirme Ölçeği		x
61	Yaşlılar İçin Depresyon Ölçeği		x
62	Yeniden Uçucu Madde Kullanım Şiddetini Değerlendirme Ölçeği	x	
63	Yetiyitimi Değerlendirme Çizelgesi		x
64	Young Mani Derecelendirme Ölçeği		x

Türk Psikiyatri Dergisi ayrık uyarlama çalışmalarında geçerlik türlerini sınamak için kullanılan ölçeklerin isim listesi Tablo 2.8' de verilmiştir. 49 farklı ölçeğin ayrık uyarlama çalışmalarının geçerlik türlerini sınamak için kullanıldığı, sıklık düzeylerine göre bakıldığında ise 87 ölçeğin bu çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir. Toplam 4 telif ölçek kullanılmış olup bunlardan 1'si çalışma içerisinde geliştirilmiştir. Ayrık uyarlama çalışmalarının geçerlik türlerini sınamak için kullanılan diğer 83 ölçeğin ise daha önceden uyarlanmış olan ölçekler olduğu tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 2.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayırık Uyarlama Çalışmalarında Geçerlik Türlerini Sınamak İçin Kullanılan Ölçekler

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
1	Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği	1		x	
2	Ana-Baba Tutum Ölçeği	1		x	
3	Bech-Rafaelsen Mani Ölçeği	1		x	
4	Beck Anksiyete Envanteri	1			
5	Beck Depresyon Envanteri	12		x	
6	Beck Umutsuzluk Ölçeği	1		x	
7	Belirti Tarama Listesi	3		x	
8	Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Çocuk Formu	1		x	
9	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	2		x	
10	Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri	1		x	
11	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	1		x	
12	Çok Boyutlu Öfke Ölçeği	1	x		
13	Disosiyatif Yaşantılar Ölçeği	1		x	
14	DSM-IV Eksen I Bozuklukları İçin Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID-I)	2		x	
15	Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri	4		x	
16	Genel Sağlık Anketi(GSA)	1		x	
17	Geriatrik Depresyon Ölçeği	1		x	
18	Global Yıkım Ölçeği	2		x	
19	Hamilton Anksiyete Derecelendirme Ölçeği	3		x	
20	Hamilton Depresyon Derecelendirme Ölçeği	4		x	
21	İlişki Doyumu Ölçeği	1		x	
22	İşkence Mağdurlarını Değerlendiren Yarı Yapılandırılmış Görüşme Ölçeği	1	x		
23	Kısa Bilişsel Muayene	1		x	
24	Kısa Form 36	1		x	
25	Kısa Psikiyatrik Derecelendirme Ölçeği	3			x
26	Kısa Semptom Envanteri	4		x	
27	Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları -Çocuk Formu	1		x	
28	Korku Tarama Envanteri	1		x	

x: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

x:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

Tablo 2.8. Türk Psikiyatri Dergisi ayırık uyarlama çalışmalarında geçerlik türlerini sınamak için kullanılan ölçekler (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
29	Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri	1		x	
30	Normal Ötesi İnanışlar Ölçeği	1		x	
31	Ölüm Kaygısı Ölçeği	1		x	
32	Parmak Vuru Testi	1			x
33	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	2		x	
34	Rutter Anne-Baba ve Öğretmen Ölçekleri	1		x	
35	SCID	2		x	
36	Sosyal Karşılaştırma Ölçeği	1		x	
37	Sosyotropi-Otonomi Ölçeği	1		x	
38	Stres Belirtileri Ölçeği	1		x	
39	Strese Yatkinlik Ölçeği	1		x	
40	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği	1		x	
41	Suçluluk Utanç Ölçeği	1	x		
42	Sürekli Kaygı Envanteri(Ölçeği)	6		x	
43	Sürücü Öfke Ölçeği	1		x	
44	Şimdiki Durum Muayenesi	1		x	
45	Toronto Aleksitimi Ölçeği-20	3		x	
46	Travma Sonrası Stres Bozukluğunu Değerlendirme Ölçeği	1		x	
47	Ucla Yalnızlık Ölçeği	1		x	
48	Yale-Brown Obsesyon Kompulsiyon Ölçeği	1		x	
49	Yaşam Memnuniyeti Ölçeği	1	x		

x: Daha önceki çalışmalarda geliştirmiş ya da uyarlanmış ölçek

x:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

Tablo 2.9'daki Türk Psikiyatri Dergisinde yayınlanan ölçek temelli ve ölçek içeren çalışmalarda kullanılan ölçekleri görmekteyiz. 152 farklı ölçeğin kullanıldığı çalışmalarda kullanılma sıklıkları göz önüne alındığında toplam 554 ölçeğin kullanılmış olduğu bu ölçeklerin 13'ünün telif, 45'inin çeviri ve geriye kalan 494 psikolojik test ve ölçeğin uyarlama olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2.9. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Temelli Ve Ölçek İçeren Çalışmalarda Kullanılan Ölçekler

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
1	Achenbach Çocukların Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği	1			x
2	Açık Saldırganlık Ölçeği	1			x
3	Aile Değerlendirme Ölçeği	8		x	
4	Aile Tarama Testi(FH-RDC)	1		x	
5	Alzheimer Hastalığı Değerlendirme Ölçeği	1		?	
6	Ankara Gelişim Tarama Envanteri	3	X		
7	Aşırı Değer Verilmiş Düşünce Ölçeği	1	X		
8	Bech-Rafelson Mani Ölçeği	2		x	
9	Beck Anksiyete Envanteri	9		x	
10	Beck Depresyon Envanteri	42		x	
11	Beck Umutsuzluk Ölçeği	2		x	
12	Beden Algısı Ölçeği	1		x	
13	Beden İmajı Doyum Anketi	1		x	
14	Beden İmgesi Anketi	1		x	
15	Bedensel Duyumları Büyütme Ölçeği	1		x	
16	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)	13		x	
17	Bem Cinsiyet Roller Envanteri	2		x	
18	Bender-Gestalt Görsel Motor Algılama Testi	2		x	
19	Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası Genişletilmiş Formu	1			
20	Benton Görsel Bellek Testi	3			x
21	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği	1		x	
22	Calgary Şizofrenide Depresyon Ölçeği	2		x	
23	Chouinard Extrapramidal Sistem Değerlendirme Ölçeği	1		x	
24	Cinsel Kimlik Ölçeği	1		x	
25	Clinician Admininistered PTSD Scale	1			x
26	Corners Ana Baba Değerlendirme Ölçeği	4		x	
27	Corners Öğretmen Değerlendirme Ölçeği	5		x	
28	Çiftler Uyum Ölçeği	2		x	
29	Çizgilerin Yönünü Belirleme Testi	1		x	

x: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

x:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

Tablo 2.9. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren Çalışmalarda kullanılan ölçekler (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
30	Çocuk ve Gençler için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Ölçeği	1		x	
31	Çocuk ve Gençler için Travma Sonrası Stres Tepki Ölçeği	1		x	
32	Çocuk ve Gençlerde Davranış değerlendirme Ölçeği	2			x
33	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	8		x	
34	Çocuklar İçin Durumluluk ve Sürekli Kaygı Envanteri	3		x	
35	Çocuklar İçin Psikiyatrik Derecelendirme Ölçeği	1		x	
36	Çocukluk Otizmi Derecelendirme Ölçeği	1		x	
37	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	1		x	
38	Davranış Değerlendirme Ölçeği	1		x	
39	Deliryum Derecelendirme Ölçeği	1	X		
40	Depresif Bozuklukların Standart Değerlendirme Çizelgesi	1		x	
41	DSM-III-R İçin Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID)	7		x	
42	DSM-III-R Kişilik Bozuklukları için Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID-II)	11		x	
43	DSM-IV Eksen I Bozuklukları için Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID-I)	21		x	
44	Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri	19		x	
45	Duygudurum ve Şizofreni Ölçeği	4		x	
46	Düşünce Eylem Kaynaşması Ölçeği	1		x	
47	Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği	3		x	
48	Empatik Eğilim Ölçeği	1	X		
49	Ergenler için Kendilik Algısı Profili	2		x	
50	Erişkin Bağlanma Biçemi Ölçeği	1			x

x: Daha önceki çalışmalarda geliştirmiş ya da uyarlanmış ölçek

x:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

Tablo 2.9. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren Çalışmalarda kullanılan ölçekler (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
51	Eysenck Kişilik Ölçeği	2		x	
52	Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği-A Formu	1		x	
53	Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği	1	X		
54	Genel Değerlendirme Ölçeği	2		x	
55	Genel Sağlık Anketi-12	9		x	
56	Genel Sağlık Anketi-28	3		x	
57	Geriye Dönük Premenstrüel Değerlendirme Formu	1		x	
58	Goetz Tik Derecelendirme Ölçeği	1			x
59	Golombog-Rust Cinsel Doyum Ölçeği	4		x	
60	Goodenough-Harris İnsan Çizme Testi	1		x	
61	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi	3		x	
62	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi B Formu	1		x	
63	Gözlenebilir Saldırganlık Ölçeği	1			x
64	Groningen Sosyal Yetiştirimi Ölçeği	1		x	
65	Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeği	4	X		
66	Hamilton Anksiyete Derecelendirme Ölçeği	22		x	
67	Hamilton Depresyon Derecelendirme Ölçeği	45		x	
68	Harvard-III Psikososyal Sözlük/Genel Araştırmacı(H-III/GA)	2		x	
69	Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği	6		x	
70	Hoehn ve Yahr Yeti Yıkımı Derecelendirme Ölçeği	1			x
71	İçgörünün Üç Bileşenini Değerlendirme Ölçeği	2		x	

x: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

x:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

Tablo 2.9. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren Çalışmalarda kullanılan ölçekler (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
72	İntihar Olasılığı Ölçeği	2		x	
73	İş Doyumu Ölçeği	1		x	
74	İşaretleme Testi	1		x	
75	İşitsel Üçlü Sessiz Harf Sıralama Testi	1		x	
76	Kelime Kökü Tamamlama Testi	1		x	
77	Kısa Form-36	3		x	
78	Kısa Kognitif Muayene Ölçeği	6			x
79	Kısa Psikiyatrik Derecelendirme Ölçeği	13		x	
80	Kısa Semptom Envanteri	1		x	
81	Kısa Yetiyitimi Anketi	13		x	
82	Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı	1	X		
83	Kişilerarası Şemalar Ölçeği	1		x	
84	Klinik Global İzlenim-Hastalığın Şiddeti	4			x
85	Klinisyen Tarafından Uygulanan TSSB Ölçeği	2		x	
86	Kontrollü Kelime Çağrışım Testi	2		x	
87	Korku Soru Listesi	1			x
88	Kovacs Depresyon Ölçeği	1		x	
89	Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği	6		x	
90	M.I.N.I Plus 5.0.0	1			x
91	Maslach Tükenmişlik Envanteri	3		x	
92	Maudsley Obsesif Kompulsif Soru Listesi	5		x	
93	Mevsimsellik Paterni Değerlendirme Anketi(MPDA)	1		x	
94	Michigan Alkolizm Tarama Testi	2		x	
95	Mini Mental Test	2		x	
96	Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri	4		x	
97	Modifiye Moos Menstrual Zorluk Formu	1			x
98	Montgomery-Asberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği	1		x	

x: Daha önceki çalışmalarda geliştirmiş ya da uyarlanmış ölçek

x:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

Tablo 2.9. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren Çalışmalarda kullanılan ölçekler (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
99	MPPS Mizaç Değerlendirme Anketi	2		x	
100	Nörolojik Değerlendirme Ölçeği	2			x
101	Nöropsikiyatride Klinik Değerlendirme Çizelgesi (SCAN)	1		x	
102	Offer Benlik İmgesi Ölçeği	3		x	
103	Otomatik Düşünceler Ölçeği	1		x	
104	Panik Agorafobi Ölçeği	2		x	
105	Peritratmatik Disosiyatif Yaşantılar Soru Listesi	1		x	
106	Personelin Saldırganlık Gözleme Ölçeği	1			x
107	Pozitif ve Negatif Semptomları Değerlendirme Ölçeği	5		x	
108	Pozitif ve Negatif Sendrom Ölçeği	14		x	
109	Prime-MD	2		x	
110	Problem Çözme Envanteri	1		x	
111	Procidano ve Heller'in Algılanan Aile Desteği	1		x	
112	Renk İzleme Testi	1		x	
113	Rey Sözel Öğrenme ve Bellek Testi	2		x	
114	Rockland Simpson Geç Diskinezi Değerlendirme Ölçeği	1		x	
115	Romantik Kıskançlık ölçeği	1		x	
116	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	6		x	
117	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	4		x	
118	SCAN'in Alkol Kullanımı Ölçeği	1		x	
119	Semptom/Belirti Yorumlama Anketi	2		x	
120	Sheehan Yetiyitimi Ölçeği	3			x
121	Simpson-Angus Ekstrapiramidal Belirtileri Değerlendirme Ölçeği	1			x
122	Sosyal İşlevsellik Ölçeği	1		x	
123	Sosyal Mesafe Ölçeği	1	X		
124	Sosyal Yetiyitimi Ölçeği	6		x	
125	Sözel Akıcılık Testi	1		x	

x: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

x:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

Tablo 2.9. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren Çalışmalarda Kullanılan Ölçekler (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
126	Sözel Bellek Süreçleri Testi	2		x	
127	Standardize Mini Mental Test	2		x	
128	Stanford- Binet Zeka Testi	1		x	
129	Stres Ölçeği	1			x
130	Stresle Başa çıkma Tarzları Ölçeği	1		x	
131	Stroop Testi Tbag Formu	3		x	
132	Sürekli Anksiyete Ölçeği	2		x	
133	Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği	4		x	
134	Şizofreni için Yaşam Nitelikleri	2		x	
135	Toronto Aleksitimi Ölçeği	11		x	
136	Türkçe Yaşam Kalitesi Ölçeği	1		x	
137	Ucla Yalnızlık Ölçeği	2		x	
138	UKU Yan etki Ölçeği	3			x
139	Uluslar Arası Bileşik Tanı Görüşmesi (UBTG)	11			x
140	Vücut Algısı Ölçeği	2		x	
141	Wechsler Bellek Ölçeği	1		x	
142	Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği	2		x	
143	Wechsler Yetişkinler Zeka Ölçeği	3		x	
144	Wisconsin Kart Eşleme Testi	5		x	
145	Yale Genel Tik Ağırliğini Derecelendirme Ölçeği	1		x	
146	Yale-Brown Obsesyon Kompulsiyon Belirti Listesi(YBOKBL)	3		x	
147	Yale-Brown Obsesyon Kompulsiyon Ölçeği(YBOKÖ)	4		x	
147	Yaşam Olayları Listesi	2		x	
148	Yaşamdan Hoşnutluk ve Doyum Kalitesi Ölçeği	2		x	
149	Yeme Tutum Testi	4		x	
150	Young Mani Değerlendirme Ölçeği	2		x	
151	Yükleme Biçimi Ölçeği	1		x	
152	Zung Depresyon Ölçeği	3		x	

X: Daha önceki çalışmalarda geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

X:Şimdiki geçerlik çalışması için geliştirilmiş ya da uyarlanmış ölçek

5.2.4 Ölçek Çalışmalarıyla İlgili Toplam Temel Betimsel Analizler

Analize tabi olan ölçekleri kullanılma sıklıkları göz önüne alınmadan dergilere göre gösterecek olursak; her üç dergide toplam 538 ölçeğin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 2.10. Ölçeklerle İlgili Temel Betimsel Analiz

	Türk Psikoloji Yazıları		Türk Psikoloji Dergisi		Türk Psikiyatri Dergisi		Toplam
	N	%	N	%	N	%	
Ayrıntılı ve uyarılma testler	15	2.8	47	8.7	64	11.9	126 %23.4
Telif ve Uyarılma Testlerin geçerliğini sınamak için kullanılan testler	16	3	35	6.5	49	9.1	100 %18.6
Psikoloji Ölçek Temelli ve Ölçek içeren çalışmalarda kullanılan Ölçekler	7	1.3	153	28.5	152	28.2	312 %58
Toplam	38	7.1	235	43.7	265	49.2	538

Tablo 2.10'dan da anlaşılacağı gibi analize tabi olan 538 ölçeğin 38 (7.1)'i Türk Psikoloji Yazılarında, 235 (%43.7)'si Türk Psikoloji Dergisinde, 265 (%49.2)'si ise Türk Psikiyatri Dergisinde yayımlandığı görülmüştür.

Toplam ölçek çalışmasının (N= 423) (Tablo1.12), toplam ölçek sayısına oranına (538) (Tablo 2.10) baktığımızda yani ölçek çalışması başına düşen ölçek sayısı 0.78'dir. Tüm taranan makale sayısına (N=958) (Tablo 1.11) düşen ölçek sayısı ise 1.78'dir.

Tablo 2.11. Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi
Telif Uyarlama ve Çeviri Testlerin Sayısı

	Türk Psikoloji Yazıları			Türk Psikoloji Dergisi			Türk Psikiyatri Dergisi			Toplam
	T	U	Ç	T	U	Ç	T	U	Ç	
Ayrık Telif ve uyarlama testler		15		13	34		9	55		
Telif ve Uyarlama Testlerin geçerliğini sınamak için kullanılan testler	2	14		2	33		4	43	2	
Psikoloji Ölçek Temelli ve Ölçek içeren çalışmalarda kullanılan Ölçekler	1	4	2	22	106	25	8	124	20	
Toplam	3	33	2	37	173	25	21	222	22	538

Yukarıda gördüğümüz Tablo 2.11’de Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi’nde yayınlanan ölçek çalışmalarındaki telif, uyarlama ve çeviri ölçeklerin sayısı ayrı ayrı belirtilmiştir. Her üç dergin toplamına bakıldığında 61 telif ölçek, 49 çeviri ölçek ve 428 uyarlama ölçeğin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 2.12. Ayrık Uyarlama ve Telif çalışmalarının diğer ölçek çalışmalarında kullanılma sıklığı

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
1	Hamilton Anksiyete Derecelendirme Ölçeği	25		x	
2	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)	22		x	
3	Kısa Semptom Envanteri	12		x	
4	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	10		x	
5	Genel Sağlık Anketi-12	9		x	
6	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	8		x	
7	Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği	6		x	
8	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	5		x	
9	Golombog-Rust Cinsel Doyum Ölçeği	5		x	
10	Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri	4		x	
11	Çok Boyutlu Öfke Ölçeği	4	x		
12	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği	4		x	
13	Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği	4		x	
14	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği-Kısa Formu	3		x	
15	Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği	3	x		
16	İş Doyumu Ölçeği	3		x	
17	Kişilerarası Şemalar Ölçeği	3		x	
18	Otomatik Düşünceler Ölçeği	3		x	
19	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği	2		x	
20	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi A Formu	2		x	
21	İlişki Anketi	2		x	
22	İlişki Ölçekleri Anketi	2		x	
23	Klinisyen Tarafından Uygulanan TSSB Ölçeği	2		x	
24	Panik ve Agorafobi Ölçeği	2		x	
25	Young Mani Değerlendirme Ölçeği	2		x	

Tablo 2.12 (Devam)

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarlama	Çeviri
26	Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri	1		x	
27	Beş Faktörlü Kişilik Envanteri	1	x		
27	Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	1		x	
28	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi B Formu	1		x	
29	İlişki İstikrarı Ölçeği	1		x	
30	İzlenim Yönetimi Ölçeği	1		x	
31	Kaygı Duyarlılığı İndeksi Gözden Geçirilmiş Formu	1		x	
32	Kontrol Odağı Ölçeği	1	x		
33	Montgomery-Asberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği	1		x	
34	Rockland Simpson Geç Diskinezi Değerlendirme Ölçeği	1		x	
35	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri	1		x	

Her üç dergide yapılan ayırık uyarlama ve telif çalışmaları toplam 126'dır. Bu çalışmalarda geliştirilen ya da uyarlan ölçeklerden yalnızca 35 tanesinin diğer ölçek temelli çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir. Tablo 1.12 de yalnızca diğer çalışmalarda kullanılan ölçeklerin isimleri ve kullanılma sıklıkları gösterilmiştir. Buna göre en sık kullanılan 3 ölçek; Hamilton Anksiyete Derecelendirme Ölçeği (N=25), Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R) (N=22) ve Kısa Semptom Envanteri (N=12)'dir. Her üç ölçeğin de uyarlama olduğu dikkat çekmektedir. Telif ölçekler bakacak olursak en çok Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (N=4) ve Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği (N=3)'nin çalışmalarda kullanıldığı görülmüştür.

Aynı ölçekler farklı çalışmalarda kullanılabilirdiğinden çalışmalarda kullanılan tüm ölçekler tablo halinde isimleri belirtilerek, artandan azalana doğru sınıflandırılmıştır. Ayrıca bu sınıflandırma telif, uyarılma ve çeviri alt kategorileri dahil edilerek tablolar halinde belirtilmiştir. Aşağıdaki Tablo 2.13’ te en sık kullanılan 20 ölçek; isimleri, kullanılma sıklığı, telif, uyarılma ve çeviri alt kategorilerine sınıflandırılarak gösterilmiştir.

Tablo 2.13 Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisinde en sık kullanılan 20 ölçek

No	Ölçek adı	N	Telif	Uyarılma	Çeviri
1	Beck Depresyon Envanteri(ölçeği)	73		x	
2	Hamilton Depresyon Derecelendirme Ölçeği	50		x	
3	Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği	26		x	
4	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)	23		x	
5	DSM-IV Eksen I Bozuklukları için Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID-I)	23		x	
6	Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri	23		x	
7	Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği	21		x	
8	Kısa Psikiyatrik Derecelendirme Ölçeği	16		x	
9	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	14		x	
10	Beck Anksiyete Envanteri	13		x	
11	Kısa Semptom Envanteri	13		x	
12	Kısa Yetiyitimi Anketi	13		x	
13	Sürekli Kaygı Envanteri(Ölçeği)	13		x	
14	DSM-III-R Kişilik Bozuklukları için Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID-II)	11		x	
15	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	11		x	
16	Toronto Aleksitimi Ölçeği	11		x	
17	Uluslar Arası Bileşik Tam Görüşmesi (UBTG)	11			x
18	Aile Değerlendirme Ölçeği	10		x	
19	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	10		x	
20	Genel Sağlık Anketi-12	10		x	

5.3. Uyarlama Ve Telif Çalışmalarının Niteliğiyle İlgili İstatistikler

Türk Psikoloji Yazıları 1998-2007, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisinin ise 1990 ve 2007 yılları arasında yayınlanan sayılarında yapılan tarama sonucunda dergilerde bağımsız olarak ölçek geliştirme çalışmalarının ve uyarlama çalışmalarının yapıldığı yayınlar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu çalışmalarda psikometrik özellikleri ayrıca incelen psikolojik test ve ölçek sayıları şöyledir: Türk Psikoloji Yazılarında 15 uyarlama ölçek, Türk Psikoloji Dergisinde 11 telif, 34 uyarlama ölçek ve Türk Psikiyatri Dergisinde ise 9 telif, 55 uyarlama ölçek çalışması bulunmaktadır.

Bu ölçek çalışmalarının niteliğiyle ilgili analizler uyarlama çalışmaları için; ölçeğin çeviri süreci (dil uyarlaması), ölçekle ilgili psikometrik özellikler (geçerlik ve güvenirlik için analizler) ve ölçeğin kültürel eşdeğerliğine ilişkin girişimler (kültürel uyarlama) olmak üzere temel olarak 3 ana grupta gösterilmektedir. Telif yani özgün ölçek geliştirme çalışmaları ise telif çalışmalarının niteliği maddelerin seçilme süreci ve geçerlik güvenirli analizleri olarak ayrıntılı olarak tablolar halinde sunulmuştur.

Çalışma amacına uygun olarak telif ve uyarlama çalışmalar dergilere göre sınıflandırılmıştır.

5.3.1. Türk Psikoloji Yazıları Uyarlama Çalışmalarının Niteliğiyle İlgili İstatistikler

5.3.1.1. Ölçeğin Çeviri Süreci

Türk Psikoloji Yazıları'nda uyarlanan ölçek çalışmalarının çeviri süreci Tablo 3.1. ve Tablo 3.2' de ayrıntılı olarak incelenebilir. Dilsel uyarlama aşamasında ölçeğin hangi dilden çevrilmiş olduğuna baktığımızda yayınlanan 15 çalışmanın da İngilizce'den çevrilmiş olduğu görülmüştür.

Kullanılan teknikler: Ölçek çevirisi sırasında en çok Tek Yönlü Çeviri (N=10) tekniği daha sonra Çeviri-Geri Çeviri tekniği (N=5) kullanılmıştır. Çevirileri yapan kişiler genel olarak araştırmacılar ve alanda uzman her iki dile hakim bağımsız kişiler olarak belirtilmektedir.

Dilsel eşdeğerlik: Ölçek çevirisi sonrasında yapılan çalışmalara bakıldığında 6 ölçek çevirisi için uzman görüşüne başvurulmuş, 1 ölçekte pilot çalışma yapılmış olup, 3 ölçek çevirisi sürecinde ise hem uzman görüşüne hem de pilot çalışmaya başvurulmuştur.

Karşılaşılan sorunlar: Çeviri sırasında çevrilemeyen kavramlar gibi sorunlara değinilip değinilmediğine bakıldığında hiçbir çeviri sürecinde bu tür sorunlara değinilmediği tespit edilmiştir.

Türkçe'ye çevrilirken farklılık yapıp yapılmadığı: 15 çeviri çalışmasında 5 ölçek çevirisi için anlamsal düzeyde farklılıklar gerçekleştirilmiş, 3 ölçek çevirisinde madde düzeyinde farklılıklar yapılmıştır. Anlamsal düzeyde yapılan değişikliğe örnek verecek olursak Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği'nde (Ulu ve Fışiloğlu, 2004) çeviri sonrasında 9-12 yaş grubunda yapılan pilot uygulamada, 9 yaş grubu çocukların cevap formatındaki “hardly ever” ifadesinin “nadir” olarak yapılan çevirisini anlamadıkları tespit edilerek “nadir” kavramı “çok az” şeklinde değiştirilmiş, aynı şekilde “sort of true”/ “kısmen doğru” tanımlaması yerine “bazen/biraz doğru” şekli tercih edilmiştir. Madde düzeyinde ise ölçeğe eklenen ve çıkarılan maddeler örnek olarak verilebilir. Gültekin ve Sayıl'ın (2005) Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği'nin çeviri sürecinde 45 maddelik ölçeğin “Tenimin rengi hakkında yorumlar yaparlar” (Made remarks about the colour of my skin), “Beni derslerimi asmaya zorlarlar” (Made me truant from lessons) maddeleri Türkiye'deki ilköğretim öğrencilerinin davranış özellikleri ve okul kuralları dikkate alındığında uygun olmadığı düşünüldükçe ölçekten çıkarılmıştır. Aynı ölçeğe “beni çimdiklerler”, “hakkımda dedikodu çıkarırlar”, konuşma biçimimle alay ederler” ve “bana hakaret ederler” gibi çocuk ve ergen grubunda yaygın olarak gözlenen maddeler eklenmiştir.

Yönergenin çevirisi hakkında bilgi olup olmadığına bakıldığında sadece 1 çeviride ölçeğin yapılan çevirisi çalışmada sunulmuş olup, diğer çevirilerde yönerge hakkında hiç bilgi verilmemiştir.

Ölçeğin cevap formatı: Sadece 1 ölçeğin cevap formatının sürecinden bahsedilmiş, diğer çevirilerde sadece yapılan çeviri format belirtildiğinde bu çevirilerden ölçeğin cevap formatının aynen alındığı varsayılmıştır.

El kitabı: Türk Psikoloji Yazıları'nda yapılan ölçek uyarlama çalışmalarının hiç birinde kullanıcılar için bir el kitabı hazırlanmamıştır.

Tablo 3.1. Türk Psikoloji Yazıları-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Diğer	Evet	Hayır
1	Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği	İng	x					x
2	Bilişsel Hatalar Ölçeği	İng	Psikolog, Psikiyatrist 7 kişi-bağımsız olarak	Psikolog-1 kişi	(a-b)			x
3	Çocuklar için Üst Bilişsel Farkındalık Ölçeği (ÜBFÖ-Ç) A ve B Formları	İng	3 kişi (2 ing öğretmeni-1dil bilimci					x
4	Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği	İng	Y.L.öğrencisi 6 psikolog-ayrı ayrı					x
5	Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu	ing	Alandan 3 uzman	Çift dilli YL Öğrencisi 1 kişi	(a-b)			x
6	Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği	ing	2 uzman psikolog bağımsız olarak					x
7	Grup Sarginliği Ölçeği	İng	Araştırmacılar tarafından bağımsız olarak					x

Tablo 3.1. (Devam)

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Diğer	Evet	Hayır
8	Hogan Yas Tepkileri Tarama Listesi (HYTL)	İng	2 Psikolog, 1 psikiyatrist, 1 mühendis					x
9	İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ)	İng	2 sosyal psikolog, 1 klinik psikolog					x
10	İzlenim Yönetimi Ölçeği	İng	Araştırmacı ve 1 İng. Öğretim elemanı	1 ing. Öğretim elemanı	(a-b)			x
11	Kimlik Ölçeği	İng	Araştırmacı tarafından					x
12	Padua Envanteri- Washington Eyalet Üniversitesi Revizyonu	İng	Sadece “çeviri- geri çeviri tekniği uygulanmıştır” şeklinde bilgi var		(a-b)			x
13	Spence Çocuklar için Kaygı Ölçeği Ebeveyn Formu (SÇKÖ)	İng	2 uzman tarafından					x
14	Suçla İlişkin Motivasyonlar Ölçeği	İng	İki dili de iyi bilen 3 kişi					x
15	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)	ing	Alandan 3 uzman-bağımsız olarak	1 yüksek lisans öğrencisi	(a-b)			x

Tablo 3.2. Türk Psikoloji Yazıları-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1	Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği	Uzman görüşü	x	Madde ekleme-çıkarma			x	Aynen alınmış			x
2	Bilişsel Hatalar Ölçeği	Uzman görüşü	x	Kavram düzeyinde			x		x		x
3	Çocuklar için Üst Bilişsel Farkındalık Ölçeği (ÜBFÖ-Ç) A ve B Formları	Uzman görüşü Pilot Çalışma (14 kişi)		Kavram düzeyinde			x	Aynen alınmış			x
4	Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği	Uzman görüşü Pilot çalışma (7 çocuk)		Kavram ve madde düzeyinde			x	Aynen alınmış			x
5	Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu		x		Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x
6	Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği	Uzman görüşü	x		Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x

Tablo 3.2. (Devam)

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?	Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı			
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
10	Grup Sargınlığı Ölçeği	Pilot çalışma		Kavram düzeyinde		x		9 basamak 5'edüşürülmüş			x	
11	Hogan Yas Tepkileri Tarama Listesi (HYTL)	Uzman görüşü			x		x	Aynen alınmış			x	
12	İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ)	Uzman görüşü	x		x		x	Aynen alınmış			x	
13	İzlenim Yönetimi Ölçeği	Uzman görüşü			x		x	Aynen alınmış			x	
14	Kimlik Ölçeği	Uzman görüşü Pilot çalışma	x	Anlam ve madde düzeyinde			x	Aynen alınmış			x	
15	Padua Envanteri- Washington Eyalet Üniversitesi Revizyonu		x		Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x	
16	Spence Çocuklar için Kaygı Ölçeği Ebeveyn Formu		x		Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x	
17	Suçla İlişkin Motivasyonlar Ölçeği		x		Bilgi yok	Yöne rge veril miş		Aynen alınmış			x	
18	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)		x		Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x	

5.3.1.2. Ölçekle İlgili Psikometrik Özellikler

Türk Psikoloji Yazıları ölçekle ilgili psikometrik özelliklerin incelenmesi aşamasında;

Örneklem sayısı: Uyarlama çalışmasında kullanılan örneklem sayısı Tablo 'da her ölçek için ayrı ayrı belirtilmiştir. 15 ölçek çalışmasında kullanılan toplam örneklem sayısı 6309'dur ($X=420$).

Örneklemin sınıflandırılması: Örneklemin 6'sı (%40) üniversite öğrencisi, 2'si (%13) ise ilköğretim öğrencisi olup diğer örneklem Tablo3.3' görülmektedir. Orijinal çalışmanın örneklem grubu ile uyarlama çalışmasında kullanılan örneklem grubunun birbirlerine benzerliğine bakıldığında 8 (%53.3) ölçek çalışmasında örneklemin birbirine benzerliği hakkında fikir edinilirken 1 (%6) çalışmada farklı örneklem kullanılmış olup, 6 (%40) çalışmada bu konuyla ilgili bilgi bulunamamıştır.

İzin alınma: Uyarlama çalışmasında kullanılacak ölçek için ölçeği geliştirenden izin alındığına dair bilgi yalnızca 3 (%20) çalışmada verilmiştir. %80'lik bir oranla izin alma durumu hakkında bilgi verilmemiştir.

Güvenirliliği: Türk Psikoloji Yazılarında kullanılan güvenirlik türlerini listeleyecek olursak:

- Cronbach Alfa: 15 (%100) çalışmada da Cronbach Alfa güvenirlik katsayısının verilmiştir. Alfa değerleri Tablo 3.4'te belirtilmiştir. En düşük güvenirlik katsayısı .77, en yüksek ise .95'dir
- Test-tekrar test güvenirliği: 8 (%53.3) çalışmada test-tekrar test güvenirliği sınılanmıştır. Değerler .72 -.86 arasındadır.
- Madde Toplam Puan Korelasyonu: 8 çalışmada (%53.3, Ranj= .15-.90)
- İki Yarım Tekniği: 4 (%26, Ranj= .71-.84) çalışmada uygulanmıştır.

Orijinal ölçeğin güvenirlik puanları ile uyarlama çalışmasında elde edilen güvenirlik puanlarının 9 çalışmada karşılaştırılırken, 6 çalışmada karşılaştırma

yapılmamıştır. 8 çalışmada madde toplam korelasyon tablosu verilirken, orijinal çalışmadaki korelasyon eğilimleri ile uyarlama çalışmasında ortaya çıkan korelasyon tablosunun sözel ve istatistiksel olarak sadece 1 uyarlama çalışmasında karşılaştırıldığı analizden anlaşılmıştır (Tablo 3.4)

Geçerliği: Türk Psikoloji Yazılarında kullanılan geçerlik türleri;

- Yapı geçerliği: Tüm çalışmalarda yapı geçerliği test edilmiştir. En çok kullanılan yapı geçerliği tekniği Faktör Analizi (N=13, %87)'dir.
- Ölçüt geçerliği 6 çalışmada,
- Kapsam ve ayırt eden geçerlik ise 1'er çalışmada kullanılmıştır.

Yapılan faktör analizlerinde orijinal çalışmayla aynı sayıda faktör yapısı elde edilip edilmediği bakıldığında 11 çalışmanın faktör analizi orijinaliyle aynı yapıda çıkmıştır. Madde yükleri 13 ölçekte yalnızca yüklendiği faktörlerin dışında tüm faktörler için gösterilmiştir.

Çalışma sonunda varılan temel yargı: Genel olarak 15 ölçek çalışmasının yapılan analizleri sonunda ölçeğin “ geçerli ve güvenilir bir ölçek” olduğu temel yargısına varılmıştır.

Norm: Uyarlama çalışmasının norm çalışması içerip içermediğine bakıldığında 8 (%53) çalışmada norm değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 3.3. Türk Psikoloji Yazıları Ayrık Uyarlama İlk Analizler

No	Ölçek Adı	Örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
1	Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği	N=731	İlköğretim ve lise öğrencileri	Evet			x
2	Bilişsel Hatalar Ölçeği	N=495	Normal ve tanı almış kişiler		x		x
3	Çocuklar için Üst Bilişsel Farkındalık Ölçeği (ÜBFÖ-Ç) A ve B Formları	N=1301	İlköğretim 3.-9.sınıf öğrencileri	Evet		x	
4	Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği	N=232	9-12 yaş arasındaki çocuklar	Evet			x
5	Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu	N=257	Üniv. Öğrencisi		x		x
6	Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği	N=499	Üniv. öğrencileri ve Yetişkinler	Evet			x
7	Grup Sarginlığı Ölçeği	N=100	Erkek sporcular	Evet			x
8	Hogan Yas Tepkileri Tarama Listesi	N=110	Evli çiftler	Evet		x	
9	İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ)	N=325	Üniv. öğrencisi		x		x

Tablo.3.3. Türk Psikoloji Yazıları Ayrık Uyarlama İlk Analizler (Devam)

No	Ölçek Adı	Örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
10	İzlenim Yönetimi Ölçeği	N=104 N=418	Güvenlikten sorumlu çalışanlar	Hayır			x
11	Kimlik Ölçeği	N=275	Üniv. öğrencisi		x		x
12	Padua Envanteri- Washington Eyalet Üniversitesi Revizyonu	N=521	Tanı almış ve üniversite öğrencileri	N=5010 üniv. öğrencisi			x
13	Spence Çocuklar için Kaygı Ölçeği Ebeveyn Formu (SÇKÖ)	N=280	7-12 yaşlarında çocuğu olan anneler	x		x	
14	Suçla İlişkin Motivasyonlar Ölçeği	N=405	Belirtilmemiş		x		x
15	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)	N=256	Üniv Öğrencisi		x		x

Tablo 3.4. Türk Psikoloji Yazıları Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Güvenirlik Analizleri

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1	Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği		.86					x			x		x
2	Bilişsel Hatalar Ölçeği	.86 N=453	.86 N=453 .79 N=42					x			x		x
3	Çocuklar için Üst Bilişsel Farkındalık Ölçeği (ÜBFÖ-Ç) A ve B Formları	.74 N=356 .72 N=373	.64 .80			.41, .51 .38 .60		x		x			x
4	Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği	N=49 .88, .77 .77	.84, .78 .77			.45		x			x		x
5	Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu	N=84 .87 .88	.88 .90						x		x		x
6	Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği	.74	.80					x		x			x
7	Grup Sargınlığı Ölçeği		.79		.76	.42 .55				x		x	
8	Hogan Yas Tepkileri Tarama Listesi (HYTL)		.95			.28 .73			x	x			x

Tablo3.4. Türk Psikoloji Yazıları Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Güvenirlik Analizleri(Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evnet	Hayır	Evnet	Hayır	Evnet	Hayır
9	İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ)		.90 .84		.84 .71 .78		.45 .90	x		x			x
10	İzlenim Yönetimi Ölçeği		.82				.37 .62		x		x		x
11	Kimlik Ölçeği	N=160 .86	.79					x		x			x
12	Padua Envanteri-Washington Eyalet Üniversitesi Revizyonu	N=72 .86	N=52 .95 N=357 .93						x		x		x
13	Spence Çocuklar için Kaygı Ölçeği Ebeveyn Formu (SÇKÖ)		.88		.79		.15 .52	x		x			x
14	Suçla İlişkin Motivasyonlar Ölçeği		.82		.84 .76		.42 .67	x		x			x
15	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)	N=86 .82 .81	.90 .86						x		x		x

Tablo 3.5. Türk Psikoloji Yazıları Geçerlik Analizi

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçkle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş		Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	H	E	H		
1	Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği	Faktör analizi				x	-	-	x		Geçerlik ve güvenilirlik düzeyi kabul edilebilir sınırla içindedir.	-
2	Bilişsel Hatalar Ölçeği	Faktör analizi	N=453 .68 .59 N=42 .62 .57		x			x	x		Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=495
3	Çocuklar için Üst Bilişsel Farkındalık Ölçeği (ÜBFÖ-Ç) A ve B Formları	Alt-üst grup Faktör analizi				x		x	x		Yerli düzeyde geçerli ve güveniliridir	N=1301
4	Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği	Faktör analizi			x		x		x		Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
5	Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu	x				x		x	x		Güvenirlilik değeri yüksek ancak geçerliği yeterli düzeyde değildir	-

Tablo 3.5.Türk Psikoloji Yazıları Geçerlik Analizi (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş		Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	H	E	H		
6	Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği	Faktör analizi			x		x		x		Geçerli ve güvenilir olduğuna dair çeşitli kanıtlar elde edilmiş bir ölçektir	N=499
7	Grup Sargınlığı Ölçeği	Faktör analizi		Kapsam geç.	x			x	x		Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=100
8	Hogan Yas Tepkileri Tarama Listesi (HYTL)	Alt-üst grup		Boyutlararası korelasyon	-	-	-	-	-	-	Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
9	İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ)	Faktör Analizi	x		x		x		x		Türk örnekleminde anlamlı geçerlik güvenilirliğe sahiptir	N=325
10	İzlenim Yönetimi Ölçeği	Faktör analizi	x	Ayırt eden	x			x	x		Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-

Tablo 3.5. Türk Psikoloji Yazıları Geçerlik Analizi (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçkle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş		Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarılama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	H	E	H		
11	Kimlik Ölçeği	Faktör analizi	x		x		x		x		Türkçe geçerlik ve güvenilirliğin umut verici olduğu düşünülmüştür	-
12	Padua Envanteri-Washington Eyalet Üniversitesi Revizyonu	Faktör analizi .93	x		x			x		x	Ülkemizde geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracıdır	N=215
13	Spence Çocuklar için Kaygı Ölçeği Ebeveyn Formu (SÇKÖ)	Faktör analizi-Alt-Üst grup			x			x	x		Ölçek psikometrik bilgiler açısından araştırma amacıyla ülkemizde kullanılabilir	N=280
14	Suçla İlişkin Motivasyonlar Ölçeği	Faktör Analizi	N=330 .05 .55		x		x		x		Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=405
15	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)	Faktör Analizi			x			Bilgi yok	x		Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-

5.3.1.3. Ölçekle İlgili Kültürel Uyarlama

Uyarlama çalışmalarının niteliği ile ilgili istatistiklerin son adımında kültürel uyarlama bölümü üzerinde durulmuştur. Türk Psikoloji Yazılarında yapılan uyarlama çalışmalarının kültürel analizine bakacak olursak;

Yeni bir test geliştirmenin mi yoksa var olan testi uyarlamanın mı daha kullanışlı olacağına dair bir tartışma savunma veya açıklama hiçbir çalışmada yapılmamıştır. Testi uyarlama nedenleri tüm çalışmalarda belirtilmiş olup bu nedenlerin içinde en sık kullanılan 3 neden şu şekildedir:

- Konuyla ilgili Türk toplumuna uyarlanmış mevcut bir ölçeğin olmaması (3)
- Konuyla ilgili yeni bir ölçek kazandırma ve psikometrik özelliklerinin sınanması (2)
- Yurt dışında yaygın olarak kullanılan ölçeğin farklı bir kültürde sınanması (2)

Özgün ölçek maddelerinden bağımsız olarak madde sayısının artırılarak Türkçe özgün madde eklenen 1 ölçek çalışması, uyarlanan ölçeğin maddelerinin anlaşılabilirliğini, okunabilirliğini veya kültürel geçerliğini arttırmak için değişiklikler kavram düzeyinde 2, madde düzeyinde ise 3 çalışmada yapılmıştır. Ölçmesi hedeflenen kavramın kültürel geçerliği konusunda 5 çalışmada yüzeysel olarak değinilmiş, 2 çalışmada ise örnek çalışmalar verilmiştir. Ölçmesi hedeflenen kavramla ilgili yapılan kültürlerarası çalışmalara 4 çalışma da atıfta bulunulmuş, uyarlanan ölçeğin farklı kültür veya alt-kültürel gruplarda yapılan ölçek uyarlama çalışmasıyla ilgili (aynı ölçeğin diğer uyarlamaları) bilgi 3 çalışmada verilirken, ölçeğin uyarlamasının yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği (ülke bağlamında farklı kültürel gruplar) üzerine yapılan yorum veya yargı “Farklı örneklem üzerinde geçerliği ve güvenilirliği sınılandıktan sonra kullanılmalıdır” şeklinde 6 çalışmada görülmektedir.

Tablo 3.6. Türk Psikoloji Yazıları Kültürel Analiz

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamasının kullanılışına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı		
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	e	h	
1	Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği		x	x		Evet		x	x		x			x		x		x	
2	Bilişsel Hatalar Ölçeği		x	x		Hayır	x		x			x		x		x		x	
3	Çocuklar için Üst Bilişsel Farkındalık Ölçeği (ÜBFÖ-Ç) A ve B Formları		x	x		Hayır	x		x			x		x		x			x
4	Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği		x	x		Hayır	x		x			x		x		x		x	
5	Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu		x	x		Hayır		x	x			x		x		x		x	
6	Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği		x	x		Hayır		x	x			x		x		x			x
7	Grup Sarginliği Ölçeği		x	x		Hayır	x		x			x		x		x			x
8	Hogan Yas Tepkileri Tarama Listesi (HYTL)		x	x		Hayır		x		x	x		x		x		x		x

Tablo 3.6. Türk Psikoloji Yazıları Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamanın kullanılışlığın a dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı		
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	e	h	
9	İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ)		x	x		Hayır		x	x			x		x		x			x
10	İzlenim Yönetimi Ölçeği		x	x		Hayır		x	x			x		x		x		x	
11	Kimlik Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x	x				x
12	Padua Envanteri-Washington Eyalet Üniversitesi Revizyonu		x	x		Hayır		x	x		x			x	x				x
13	Spence Çocuklar için Kaygı Ölçeği Ebeveyn Formu (SÇKÖ)		x	x		Hayır		x	x		x		x		x			x	
14	Suçla İlişkin Motivasyonlar Ölçeği		x	x		Hayır		x	x			x		x		x			x
15	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)		x	x		Hayır		x		x		x	x			x			x

5.3.2. Türk Psikoloji Dergisi Telif ve Uyarlama Çalışmalarının Niteliğiyle İlgili İstatistikler

Türk Psikoloji Dergisi'nde 1990-2007 yılları arasında 11 telif ve 34 uyarlama çalışmasının yayınlanmıştır. 34 ayrıık uyarlama çalışmasının 5'i farklı tarihlerde revizyona uğramış, aynı ölçeğin farklı uyarlamalarının yapıldığı ölçeklerdir. Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi'nde kullanılan en sık 20 ölçekte ilk sırayı alan (Tablo 2.13) Beck Depresyon Envanteri Arkar ve Şafak (2004) tarafından klinik bir örnekleme boyutluluk özelliklerinin araştırılmasıyla ölçeğin farklı tarihte yapılan uyarlama çalışmaları sınıflandırmasına girmektedir.

5.3.2.1. Türk Psikoloji Dergisi Telif Çalışmaların Niteliği İle İlgili İstatistikler

Türk Psikoloji Dergisinde yayınlanan 11 telif ölçeğin listesi ve niteliği ile ilgili istatistikler Tablo 4.1'de gösterilmiştir. Telif çalışmaların 7'(%64) si özgün kuramsal ve yöntemsel temelliyen 4 (%36)'ü alternatif telif çalışmalarıdır.

Telif çalışmalarında teorik yapı incelemesi ve betimsel anket çalışması yapıp yapılmadığı, maddelerin nasıl seçildiği ve madde seçimi için pilot uygulama çalışmalarıyla ilgili bilgiler Tablo 4.1'de ayrıntılı olarak incelenebilir.

Özgün ölçek çalışmalarının geçerlik ve güvenirlik analizlerine bakacak olursak en sık Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısı (N=5, %45) ve test-tekrar test (N=5, %45) güvenirliği hesaplanmış, daha sonra madde toplam puan korelasyonu (N=2, %18) ve değerlendiriciler arası güvenirlik (N=1, %9) hesaplanmıştır. Geçerlik için 4 (%36) çalışmada faktör analizi, 2 çalışmada ölçüt geçerliği ve ayırt eden geçerlik görülürken 1 ölçek çalışmasında birleşen geçerlik kullanılmıştır. Norm çalışması ise 5 ölçek geliştirme çalışmasında rastlanmıştır. Bu analizlerin hangi ölçeklerde yapıldığı Tablo 4.2'den incelenebilir.

Tablo 4.1. Türk Psikoloji Dergisi Özgün (telif) Ölçek Geliştirme Aşaması

No	Ölçek Adı	Telif çalışmalar		Teorik yapı İncelemesi- Betimsel anket çalışması yapılmış mı	Maddeler nasıl seçildi	Madde seçimi için pilot uygulama	Örneklem
		Özgün kuramsal ve yöntemsel temelli	Alternatif telif çalışmaları				
1	Beş Faktörlü Kişilik Envanteri		x	Yurtdışındaki teorik bir model alınmış	Uluslar arası kişilik maddeleri havuzundan 924 madde alınmış- 2 tercuman çevirmiş	1.uygulama N=732 Cron alfa-madde toplam korelasyonu Madde 361 indi 2. uygulama N=790 Faktör analizi, cron alfa, madde toplam korelasyonu	Yetişkinler
2	Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği	x		Konuyla ilgili Ölçek ve kaynaklar gözden geçirilmiş	Görüşme ve kaynak taraması sonucu 126 madde oluşturulmuş- Uzman görüşü sonrasında 102 maddeye indirilmiş	N=350 Faktör Analizi- .30 dan düşük olanlar Madde toplam korelasyon ve t testi karşılaştırması sonucu madde sayısı 69 indirilmiştir	Gençler (sorunlu-sorunsuz)
3	Görsel Dikkat ve Tarama Stratejileri Testleri		x	Teorik yapı incelemesi	Mesulam'ın geliştirdiği işaretleme görevlerinin benzeri alınıyor	N=20 üniv. Öğrencisi üzerinde testin toplam süresi ve hedef şekli belirleyebilmek için ön çalışma yapılıyor	Üniv. öğrencileri
4	Görsel Kısa Süreli Bellek Kapasitesi Testi	x		Teorik yapı incelemesi	Testte sunulacak görsel malzemelerin renklerini ve sıralarını belirlemek amacıyla ön çalışma yapılmış	N=48 üniversite öğrencisi üzerinde deneysel çalışma yapılmıştır.	Üniv öğrencileri

Tablo 4.1. Türk Psikoloji Dergisi Özgün (telif) Ölçek Geliştirme Aşaması (Devam)

No	Ölçek Adı	Telif çalışmaları		Teorik yapı İncelemesi- Betimsel anket çalışması yapılmış mı	Maddeler nasıl seçildi	Madde seçimi için pilot uygulama	Örneklem
		Özgün kuramsal ve yöntemsel temelli	Alternatif telif çalışmaları				
5	Kısa Süreli Görsel Çalışma Belleği	x		Teorik yapı incelemesi	5x5 cm kareler şeklinde 36 kartta 9 farklı resim oluşturulmuş	N=20 üniversite öğrencisi üzerinde testin toplam süresine karar vermek amacıyla ön çalışma yapılmış	Üniv öğrencileri
6	Kontrol Odağı Ölçeği		x	Teorik yapı ve alandaki ölçeklerin taranması	Yazarın daha önce uyarladığı Rotter'ın iç-dış kontrol odağı ölçeğinden 42 madde, alandaki diğer KO ölçeklerden ise 38 madde alınmış	N=272 üniv. öğrencisine uygulanmış. Madde toplam korelasyonu ve uç grupların karşılaştırılmasına dayanan madde analizi sonucunda 80 maddeden oluşan ölçek 47 maddelik son halini almıştır	Üniv. öğrencileri
7	Rol Alma Testi	x		Teorik yapı incelemesi	Araştırmacı tarafından konuları belirlenen ve bir ressam tarafından çizilen 4 dizi resimde oluşmaktadır	N=60 deneğe madde analizi amacıyla uygulanıyor. Madde-toplam korelasyonu anlamlı ve pozitif çıkmıştır.	Üniv. öğrencileri ve psikologlar
8	Sosyal Atom Ölçeği		x	Hayır	Taylor'un kağıt-kalem testi uygulanıyor	-	Üniv. öğrencileri

Tablo 4.1. Türk Psikoloji Dergisi Özgün (telif) Ölçek Geliştirme Aşaması (Devam)

No	Ölçek Adı	Telif çalışmaları		Teorik yapı İncelemesi- Betimsel anket çalışması yapılmış mı	Maddeler nasıl seçildi	Madde seçimi için pilot uygulama	Örneklem
		Özgün kuramsal ve yöntemsel temelli	Alternatif telif çalışmaları				
9	Subay Kişilik Özellikleri Testi	x		Teorik yapı incelemesi ve 78 subaya 30 sorudan oluşan mülakatın geliştirildiği iş analizi tekniği uygulanmıştır	İş analizi ile elde edilen verilere 2 değerlendirici tarafından içerik analizi uygulanıyor (.79). Belirlenen 77 özellik 447 subay tarafından derecelendiriliyor ve yapılan temel bileşenler analizi ile 5 temel faktör belirleniyor	5 temel boyutu ölçmeyi hedeflenen 297 madde oluşturuluyor. Hakemlerin değerlendirmesiyle çıkartılan ve eklenen maddelerle oluşan 242 madde, 519 kişiye uygulanıyor yapılan faktör analizi ve madde toplam korelasyonu ile 109 madde çıkarılıp yerine 115 yeni madde geliştiriliyor ve son olarak ölçek toplam 248 maddeyle tamamlanıyor.	Subaylar
10	Şekil Belleği Testi	x		Teorik yapı incelemesi	35x35 cm'lik tahta üzerine içine geçirmeli 25 tane 5x5 cm'lik tahta silindirler oluşturulmuş ve araca ilişkin 38 kart hazırlanmış	N=40 Üniversite öğrencisi üzerinde anlamlı ve anlamsız şekillere, kartların gösterim sırasına ve her kartın gösterilme süresine karar vermek için ön çalışma yapılmıştır	Üniv. öğrencileri
11	Türkçe Sesletim Sesbilgisi Testi	x		İlgili literatür taraması	Türkiye'de yapılan çalışmalarda en sık sesbilgisel işlemlere tabi olan sözcüklerden bir havuz oluşturuluyor	Dilbilim ve fonoloji alanında uzman 2 öğretim görevlisi ile hazırlanan resim ve sözcükler incelenmiş ve uygulama sonunda değişikliklere gidilmiş. En son 40 öğrenciye uygulanarak ön çalışma tamamlanmış. Ayrıca madde analizi yapılarak madde güçlüğü ve madde ayırt ediciliği hesaplanmıştır	2-8 yaş çocuklar

Tablo 4.2. Türk Psikoloji Dergisi Özgün Ölçek Çalışmaları Geçerlik ve Güvenirlik analizleri

No	Ölçek Adı	Güvenirliği				Geçerliği			Norm
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	Madde Toplam Puan	Diğer	Yapı	Ölçüt	Diğer	
1	Beş Faktörlü Kişilik Envanteri		N=790 .84 .91			Faktör Analizi			
2	Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği	N=76 .74 .95	.93 .95			Faktör Analizi		ayırt eden geçerlik	
3	Görsel Dikkat ve Tarama Stratejileri Testi	-	-			-	-	-	N=168
4	Görsel Kısa Süreli Bellek Kapasitesi Testi	-	-						N=168
5	Kısa Süreli Görsel Çalışma Belleği Testi	-	-			-	-	-	N=168
6	Kontrol Odağı Ölçeği	N=90 .88	N=111 .92	.20 .70		Faktör Analizi N=272		Birleşen geçerlik	
7	Rol Alma Testi	N=60 .74				x	.78		
8	Sosyal Atom Ölçeği	N=48 .91					x		
9	Subay Kişilik Özellikleri Testi		N=698 .64 .83	.35 .65		Doğrulayıcı faktör Analizi			
10	Şekil Belleği Testi	-	-			-	-	-	N=168
11	Türkçe Sesletim Sesbilgisi Testi	N=114 .87 .91 .92	N=735 .89	Değerlendiriciler- arası güvenirlilik N=110 .83		x		Kapsam ayırt eden	N=735

5.3.2.2. Türk Psikoloji Dergisi Uyarlama Çalışmaların Niteliği İle İlgili İstatistikler

5.3.2.2.1. Ölçeğin Çeviri Süreci

Tablo 4.3. ve Tablo 4.4. de Türk Psikoloji Dergisi'nde uyarlanan ölçek çalışmalarının çeviri süreci ayrıntılı olarak incelenebilir. Dilsel uyarlama aşamasında ölçeğin hangi dilden çevrilmiş olduğuna baktığımızda Türk Psikoloji yazılarında olduğu gibi Türk Psikoloji Dergisinde de yayımlanan 34 çalışmanın hepsinin İngilizce'den çevrilmiş olduğu görülmüştür.

Kullanılan teknikler: Ölçek çevirisi sırasında Tek Yönlü Çeviri tekniği 13 ölçek çevirisinde, Çeviri-Geri Çeviri tekniği ise 12 çalışmada kullanılmıştır. 5 ölçek daha önceden uyarlandığı için önceki çevirileri uyarlama çalışmasında kullanılmış olup, 4 ölçek çalışmasının çeviri sürecinden bahsedilmemiştir.

Dilsel eşdeğerlik: Ölçek çevirisi sonrasında yapılan çalışmalara bakıldığında 10 ölçek çevirisi için sadece uzman görüşüne başvurulmuş, 4 ölçekte sadece pilot çalışma yapılmış, 2 ölçek çeviri sürecinde ise hem uzman görüşüne hem de pilot çalışmaya başvurulmuştur. 2 ölçek çevirisin de ise pilot uygulama ve dilsel eşdeğerlik çalışması yapılmıştır.

Karşılaşılan sorunlar: Çeviri sırasında çevrilemeyen kavramlar gibi sorunlara değinilip değinilmediğine bakıldığında 5 ölçeğin çeviri sürecinde bu tür sorunlara değinildiği tespit edilmiştir.

Türkçe'ye çevrilirken farklılık yapıp yapılmadığı: 34 uyarlama çalışmasının çeviri süreçleri incelendiğinde 5 ölçek çevirisi sırasında farklılıklar yapılmıştır.

Yönergenin çevirisi hakkında bilgi olup olmadığına bakıldığında sadece 7 (%20) çeviride ölçeğin yönergesi hakkında bilgi verilmiştir.

Ölçeğin cevap formatı: Sadece 20 (%58) ölçeğin cevap formatı sürecinden bahsedilmiş, ölçeğin cevap formatının belirtilmiş olması aynen alındığı olarak varsayılmıştır.

El kitabı: Türk Psikoloji Dergisi'nde yapılan ölçek uyarlama çalışmalarının 4 (%11)'ünde kullanıcılar için bir el kitabı hazırlanmış olup 2 çalışmada el kitabının hazırlandığına dair bilgi verilmiştir.

Tablo 4.3. Türk Psikoloji Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I (Devam)

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Çeviri sürecinde bahsedilmiş mi	Evet	Hayır
1	Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri	İng	Yazar ve doktora derecesinde 3 psikolog			Evet		x
2	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Formu	İng	3 öğretim elamanı			Evet		x
3	Bilişsel Yetenekler Testi (CogAT)	İng	Yazarlar tarafından	-	-			x
4	Bireycilik-Toplulukçuluk Ölçeği	İng	Araştırmacı tarafından			Evet		x
5	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği	İng	4 kişilik bir ekip			Evet	x	
6	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	İng	Psikoloji bölümünden 2 öğretim görevlisi	1 YL öğrencisi, 1 öğretim görevlisi	(a-b)	Evet		x
7	Çocuklar İçin Durumluluk-Süreklilik Kaygı Envanteri	İng	3 öğretim üyesi psikolog	2 öğretim üyesi psikolog	(a-b)	Evet		x
8	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	İng	Birinci yazar tarafından çevrilmiş, 2. yazar gözden geçirmiş	-	-	Hayır		x
9	Dışavurulan Duygulanım Ölçeği	İng	İki dili de iyi bilen 5 kişi tarafından bağımsız olarak			Evet	x	
10	Düşünme İhtiyacı Ölçeği	İng	2 öğretim görevlisi, 1 ing. prog. koordinatörü			Evet		x

Tablo 4.3. Türk Psikoloji Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I (Devam)

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Çeviri sürecinden bahsedilmiş mi	Evet	Hayır
11	Evlilik için Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği	İng	6 yargıcı tarafından	Farklı 5 yargıcı	(a-b)	Evet	x	
12	Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği-A Formu	İng	3 psikolog tarafından bağımsız olarak	İng bölümünden öğretim üyesi	(a-b)	Evet		x
13	Frenchay Afazi Tarama Testi	İng	Türkçeye çeviren hak. bilgi verilmemiş	3 İngiliz Dilbiliminden YL öğrencisi	(a-b)	Hayır		x
14	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi A Formu	İng	-	-	-	-	-	-
15	Görsel İşitsel Sayı Dizileri Testi B Formu	İng	-	-	-	-	-	
16	İlişki Anketi	İng	Alandan 4 uzman	1 uzman	(a-b)	Hayır		x
17	İlişki Ölçekleri Anketi	İng	Alandan 4 uzman	1 uzman	(a-b)	Hayır		x
18	İş Betimlemesi Ölçeği	İng	3 bağımsız yargıcı	Ana dili ing olan Türkçe konuşan 1 kişi	(a-b)	Evet	x	
19	Kaygı Duyarlılık İndeksi	İng	Her iki dile hakim 3 kişi	1 yargıcı	(a-b)	Evet		x
20	Kısa Semptom Envanteri	ing	-	-	-	-	-	-

Tablo 4.3. Türk Psikoloji Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I (Devam)

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Çeviri sürecinden bahsedilmiş mi	Evet	Hayır
21	Kişilerarası Şemalar Ölçeği	İng	Araştırmacı tarafından			Evet		x
22	Londra Kulesi Testi	-	-	-	-	-		x
23	Otomatik Düşünceler Ölçeği	İng	Araştırmacı ve alanda çalışan İng. Eğitim görmüş 3 uzman			Evet	x	
24	Pozitif ve Negatif Sendrom Ölçeği	İng	1 kişi			Hayır		x
25	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	İng	Yazar tarafından			Evet		x
26	Sorun Davranışlar Kontrol Listesi (SDKL)	İng	İki uzman tarafından	Her iki dile hakim 2 kişi tarafından	(a-b)	-		x
27	Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçekleri	ing	Doktora derecesinde 5 Psikolog			Evet		x
28	Vineland Uyum Davranış Ölçeği	İng	Klinik psikolog ve psikiyatristen oluşan 3 kişi-bağımsız olarak	Birbirinden bağımsız 2 uzman	(a-b)			x
29	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri	İng	Psikoloji alanında İngilizce eğitim görmüş 3 akademisyen	İki dili de iyi bilen Psikolojide eğitim görmüş bir uzman	(a-b)	Evet		x

Tablo 4.3.Türk Psikoloji Dergisi-Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Diğer	Evet	Hayır
30	Beck Depresyon Envanteri	ing	Daha önceki yapılmış çevirisi aynen alınmış				-	-
31	Beck Umutsuzluk Ölçeği	İng	Daha önce yapılmış çevirisi aynen alınmış					x
32	Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği	İng	Daha önce yapılmış çeviri esas alınmış	Her iki dile hakim 3 kişi	Geri çeviri			x
33	Stresle Başa çıkma Tarzları Ölçeği	İng	Daha önce yapılmış çevirisi aynen alınmış				-	-
34	Wechsler Bellek Ölçeği Geliştirilmiş Formu	İng	Daha önce yapılmış çevirisi aynen alınmış					

Not: 30-31-32-33 ve 34 numaralı ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayrık uyarlama çalışmalarıdır.

Tablo 4.4. Türk Psikoloji Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının Çev. Hak. Bil. var mı?		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1	Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri	Uzman görüşü-Türkçe'yi iyi bilen 1 Amerikalı			Bilgi yok	x		Aynen alınmış		x	
2	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Formu	Uzman görüşü-5 öğretim elemanı			Bilgi yok		x		x		x
3	Bilişsel Yetenekler Testi (CogAT)	Pilot çalışma		x			x		x		x
4	Bireycilik-Toplulukçuluk Ölçeği	Pilot çalışma (40 kişi orj ve Türkçe form 1 hafta arayla uyg. Aralarındaki r .82			x		x	Aynen alınmış			x
5	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği	Pilot uygulama (20 kişiye uygulanmış ve anlaşılmayan maddeler üzerinde yeniden durulmuş		x			x	Aynen alınmış			x
6	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği		x		x		x	Aynen alınmış			x
7	Çocuklar İçin Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri	Uzman görüşü			x		x	Aynen alınmış			x

Tablo 4.4. Türk Psikoloji Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II (Devam)

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişi mi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının Çev. Hak. Bil. var mı?		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
8	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği		x		Bilgi yok		x		x		x
9	Dışavurulan Duygulanım Ölçeği	Pilot çalışma –Dilsel eşdeğerlik(ortj ve Türkçe form 2 hafta aryla uyg. Aralarındaki r .83			Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x
10	Düşünme İhtiyacı Ölçeği	Pilot çalışma (6 öğrenci Türkçe formu anlamsal olarak incelemiş)			Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x
11	Evlilik için Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği	Uzman görüşü 3 kişi			x		x	Aynen alınmış			x
12	Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği-A Formu		x		x		x	Aynen alınmış			x
13	Frenchay Afazi Tarama Testi	Pilot çalışma		x			x		x		x
14	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi A Formu										
15	Görsel İşitsel Sayı Dizileri Testi B Formu	-	-	x		-	-	-	-	Hazırlandığı belirtilmiş	
16	İlişki Anketi		x		Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x

Tablo 4.4. Türk Psikoloji Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II (Devam)

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının Çev. Hak. Bil. var mı?		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
17	İlişki Ölçekleri Anketi		x		Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x
18	İş Betimlemesi Ölçeği	Uzman görüşü (2 psikolog)			x		x	Aynen alınmış			x
19	Kaygı Duyarlılık İndeksi	Uzman görüşü-2 hakem tarafından, pilot çalışma 2 madde için 20 üniv. ögr. anlamsal olarak				x		Aynen alınmış		x	
20	Kısa Semptom Envanteri	-	-	-	-	x	-	Aynen alınmış			x
21	Kişilerarası Şemalar Ölçeği	Uzman görüşü(5 yargıcı), pilot çalışma 15 üniv. Öğr. Anlamsal olarak				x		Aynen alınmış		x	
22	Londra Kulesi Testi		x		x		x		x		x
23	Otomatik Düşünceler Ölçeği	Uzman görüşü-1 İngilizce okutman			Bilgi yok	x		Aynen alınmış		x	

Tablo 4.4. Türk Psikoloji Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II (Devam)

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının Çev. Hak. Bil. var mı?		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
24	Pozitif ve Negatif Sendrom Ölçeği	Uzman görüşü- 3 psikiyatrist, 2 klinik psikolog gözden geçirmiş			Bilgi yok		x	Aynen alınmış			x
25	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	Uzman görüşü (3 kişi)			x		x	Aynen alınmış			x
26	Sorun Davranışlar Kontrol Listesi (SDKL)		x		x		x		x		x
27	Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçekleri	Uzman görüşü (her iki dile hakim 25 kişi)			x		x	Aynen alınmış			x
28	Vineland Uyum Davranış Ölçeği	Uzman Görüşü			x		x		x		x
29	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri		x		Bilgi yok		x		x		x

Tablo 4.4. Türk Psikoloji Dergisi-Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?	Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı			
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
30	Beck Depresyon Envanteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
31	Beck Umutsuzluk Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-		x	
32	Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği		x	x		x		Aynen alınmış			x	
33	Stresle Başaçıkma Tarzları Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
34	Wechsler Bellek Ölçeği Geliştirilmiş Formu	-	-	-	-	-	-	-	-	Hazırlandığı belirtilmiş		

Not: 30-31-32-33 ve 34 numaralı ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayırık uyarlama çalışmalarıdır.

5.3.2.2.2. Türk Psikoloji Dergisi Ölçekle İlgili Psikometrik Özellikler

Türk Psikoloji Dergisi ölçekle ilgili psikometrik özelliklerin incelenmesi aşamasında;

Örneklem sayısı: Uyarlama çalışmasında kullanılan örneklem sayısı Tablo 4.5’de her ölçek için ayrı ayrı belirtilmiştir. 34 ölçek çalışmasında kullanılan toplam örneklem sayısı 12.956’dır. Ortalama ölçek uyarlaması başına düşen ortalama ise 381’dir.

Örneklemin sınıflandırılması: 34 uyarlama çalışmasının 16 (%47) ’sında üniversite öğrencileri örneklemini oluşturmaktadırlar. 4’er çalışmayla normal grup ve tanı almış grup üniversite öğrencilerinden sonra ölçeklerin en çok kullanıldığı örneklem grubudur. Orijinal çalışmanın örneklem grubu ile uyarlama çalışmasında kullanılan örneklem grubunun birbirlerine benzerliğine bakıldığında 17 (%50) ölçek çalışmasında örneklemin birbirine benzerliği hakkında fikir edinilirken 1 (%2,9) çalışmada farklı örneklem kullanmış olup, 16 (%47) çalışmada bu konuyla ilgili bilgi bulunamamıştır.

İzin alınma: Uyarlama çalışmasında kullanılacak ölçek için ölçeği geliştirenden izin alındığına dair bilgi yalnızca 1 (%2.9) çalışmada verilmiştir. %94’lik bir oranla izin alma durumu hakkında bilgi verilmemiştir.

Güvenirligi: Türk Psikoloji Dergisinde kullanılan güvenirlik türlerini listeleyecek olursak:

- Cronbach Alfa: 23 (%68) çalışmada da Cronbach Alfa güvenirlik katsayısının verilmiştir. Alfa değerleri Tablo 4.6’da belirtilmiştir. En düşük güvenirlik katsayısı .27, en yüksek ise .95’dir
- Test-tekrar test güvenirliği: 17 (%50) çalışmada test-tekrar test güvenirliği sınınanmıştır. Değerler .38 -.98 arasında değişmektedir.
- Madde Toplam Puan Korelasyonu: 11 (%32) çalışmada hesaplanmış.
- İki Yarım Tekniği: 4 (%12) çalışmada uygulanmıştır.

- Puanlayıcılar Arası Güvenirlik: 3 (%8) çalışmada
- 6 (%18) çalışmada 3 farklı güvenirlik türü birlikte kullanılmıştır.

Orijinal ölçeğin güvenirlik puanları ile uyarlama çalışmasında elde edilen güvenirlik puanlarının 19 çalışmada karşılaştırılırken, 15 çalışmada karşılaştırma yapılmamıştır. 5 çalışmada madde toplam korelasyon tablosu verilirken, orijinal çalışmadaki korelasyon eğilimleri ile uyarlama çalışmasında ortaya çıkan korelasyon tablosunun sözel ve istatistiksel olarak sadece 6 uyarlama çalışmasında karşılaştırıldığı analizden anlaşılmıştır (Tablo 4.6)

Geçerliği: Türk Psikoloji Dergisinde kullanılan geçerlik türleri;

- Yapı geçerliği: 27 (%79) ölçek uyarlama çalışmasında yapı geçerliği test edilmiştir. En çok kullanılan yapı geçerliği tekniği Faktör Analizi (N=21, %61)'dir. Yapılan faktör analizlerinde genellikle Temel Bileşenler Analizi ve Varimax Rotasyonu uygulanmıştır.
- Ölçüt geçerliği 20 (%83) çalışmada,
- Kapsam 1, ayırt eden ve birleşen geçerlik ise 2'şer çalışmada kullanılmıştır.

Yapılan faktör analizlerinde orijinal çalışmayla aynı sayıda faktör yapısı elde edilip edilmediği bakıldığında 15 çalışmanın faktör analizi orijinaliyle aynı yapıda çıkmıştır. Madde yükleri 4 ölçekte yalnızca yüklendiği faktörlerin dışında tüm faktörler için gösterilmiştir.

Çalışma sonunda varılan temel yargı:15 ölçek çalışmasında yapılan analizler sonucunda ölçeğin “örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır” olduğu temel yargısına varılmıştır. Diğer benzer yargı tiplerine Tablo 4.7'den bakılabilir.

Norm: Uyarlama çalışmasının norm çalışması içerip içermediğine bakıldığında 34 uyarlama ölçek için sadece 12 (%35) çalışmada norm değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 4.5. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama İlk Analizler

No	Ölçek Adı	Uyarlamada kullanılan örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
1	Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri	N=714	Normal ve tanı almış grup	x			x
2	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Formu	N=867	Üniv. Öğrencisi	Evet			x
3	Bilişsel Yetenekler Testi (CogAT)	N= 405	Anaokulu ve 1. sınıf öğrencileri	Evet			x
4	Bireycilik-Toplulukçuluk Ölçeği	N=200	Üniv. Öğrencisi Çalışanlar	Hayır			x
5	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği	N=514	Evli kişiler	Evet			x
6	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	N=1023	Üniv Öğrencisi		x		x
7	Çocuklar İçin Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri	N=724	9-12 yaş arasındaki çocuklar	x			x
8	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	N=346	Üniv. Öğrencileri Hastane örnekleme	Evet			x
9	Dışavurulan Duygulanım Ölçeği	N=111	Tanı almış ve normal kişiler	Evet			x
10	Düşünme İhtiyacı Ölçeği	N=156	Üniv. Öğrencileri		x		x

Tablo 4.5. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama İlk Analizler (Devam)

No	Ölçek Adı	Uyarlamada kullanılan örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
11	Evlilik için Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği	N=50	Evli çiftler	Evet			x
12	Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği-A Formu	N=345	Üniv. Öğrencisi	x			x
13	Frenchay Afazi Tarama Testi	N=200	Normal grup		x		x
14	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi A Formu	N=372	İlkokul öğrencisi	x			x
15	Görsel İşitsel Sayı Dizileri Testi B Formu	N=848	13-54 yaş grubu		x		x
16	İlişki Anketi	N=123, N=313	Üniv. Öğrencisi		x		x
17	İlişki Ölçekleri Anketi	N=123, N=313	Üniv. Öğrencisi		x	Orijinal ölçekte ölçek için izin alınmaya gerek olmadığı belirtilmiş	
18	İş Betimlemesi Ölçeği	N=735	Çalışanlar		x		x
19	Kaygı Duyarlılık İndeksi	N=314, N=160	Üniv. Öğrencisi	Evet			x
20	Kısa Semptom Envanteri	N=627 N=712 N=502	Üniversite, lise öğrencileri, yetişkin kişiler		x		x

Tablo 4.5. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama İlk Analizler (Devam)

No	Ölçek Adı	Uyarlamada kullanılan örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
21	Kişilerarası Şemalar Ölçeği	N=356	Üniv. Öğrencileri	Evet			x
22	Londra Kulesi Testi	N= 385	Yetişkinler	Evet			x
23	Otomatik Düşünceler Ölçeği	N=114	Tanı almış, normal grup	Evet			x
24	Pozitif ve Negatif Sendrom Ölçeği	N=100	Tanı almış kişiler		x		x
25	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	N=532	Üniv. Öğrencisi	x			x
26	Sorun Davranışlar Kontrol Listesi (SDKL)	N=435	Zihinsel engelli çocuk, genç ve yetişkin	Evet			x
27	Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçekleri	N=298	Üniversite,lise öğrencileri, yönetici ve tanı almış grup		x		x
28	Vineland Uyum Davranış Ölçeği	N=561	0-47 ay arası çocuklar	x		x	
29	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri	N=232	Rastgele seçilmiş örneklem		x		x

Tablo 4.5. Türk Psikoloji Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Ölçek Adı	Uyarlamada kullanılan örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynı mı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
30	Beck Depresyon Envanteri	N=354	Tanı almış grup		x		x
31	Beck Umutsuzluk Ölçeği	N=373	Normal grup ve tanı almış gruplar		x		x
32	Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği	N=199	Üniv. Öğrencisi		x		x
33	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği	N= 575	Üniv. öğrenciler		x		x
34	Wechsler Bellek Ölçeği Geliştirilmiş Formu	N=50	Üniv. Öğrencisi ve çalışanlar		x		x

Not: 30-31-32-33 ve 34 numaralı ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayırık uyarlama çalışmalarıdır.

Tablo 4.6. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Güvenirlik Analizleri

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1	Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri		.35 .90					x					
2	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Formu		N=867 .70		.70				x				
3	Bilişsel Yetenekler Testi (CogAT)			N=303 .97									
4	Bireycilik-Toplulukçuluk Ölçeği		N=200 .31 .84						x				
5	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği		.83 .90 .72 .90			.06 .72 .01, .74			x		x		x
6	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	N=82 .87	N=1023 .85			.38 .69	x				x		x

Tablo 4.6. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Güvenirlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
7	Çocuklar İçin Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri	N=99 .60 Dur. .65 Sür.	N=615 .82 Dur. .81 Sür.				x	x		x			x
8	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği		N=146 .85					x					
9	Dışavurulan Duygulanım Ölçeği	N=12 .84		N=111 .93				x					
10	Düşünme İhtiyacı Ölçeği	.69 .78				.11 .67	x		x		x		
11	Evlilik için Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği		.89 .90		.64 .70	.31 .60		x	x				x
12	Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği-A Formu		N=345 .79		.72	.34	x			x	x		
13	Frenchay Afazi Tarama Testi	N=10 .98		.97	Puanlayıcılar arası güvenirlik N=20			x					

Tablo 4.6. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Güvenirlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evnet	Hayır	Evnet	Hayır	Evnet	Hayır
14	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi A Formu	N=80 .63 .84						x				x	
15	Görsel İşitsel Sayı Dizileri Testi B Formu	N=36 .84						x					
16	İlişki Anketi	N=92 .58 .72	-				x						
17	İlişki Ölçekleri Anketi	N=92 .54 .78	.27 .61				x						
18	İş Betimlemesi Ölçeği	N=53 .84	.92					x					
19	Kaygı Duyarlılık İndeksi												
20	Kısa Semptom Envanteri		.93 .96					x			x		
21	Kişilerarası Şemalar Ölçeği	N=93 .51 .82					x						

Tablo 4.6. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Güvenirlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
22	Londra Kulesi Testi	N=89 .45 .74						x			x	x	
23	Otomatik Düşünceler Ölçeği	N=30 .77	N=144 .95				.37 .85	x			x	x	
24	Pozitif ve Negatif Sendrom Ölçeği		N=100 .75 .77 .71		Puanlayıcılar arası güvenirlik N=20 ?			x					
25	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	N=99 .83	N=532 .71	N=99 .68				x		-	-	-	-
26	Sorun Davranışlar Kontrol Listesi		.96				.36 .91		x	x		x	
27	Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçekleri		N=218 .67 .82					x			x		x
28	Vineland Uyum Davranış Ölçeği	N=28 .91 .98	.95 .97	N=29 Puanlayıcılar arası güvenirlik .97 .99				x		x			x
29	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri		N=232 .60 .94						x		x		x

Tablo 4.6. Türk Psikoloji Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal ve daha önceki uyarlama çalışmalarındaki güvenilirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal(önceki uyarlamalarla) ölçekle korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
30	Beck Depresyon Envanteri		N=354 .90					x		-	-		x
31	Beck Umutsuzluk Ölçeği		N=373 .85		N=373 .85		N=373 .31 .67		x		x		x
32	Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği	N=165 .40 .54	N=199 .83 .86				.33 .71	x			x		x
33	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği		N=545 .80						x				
34	Wechsler Bellek Ölçeği Geliştirilmiş Formu	N=50 .38 .87						x		-	-	-	-

Not: 30-31-32-33 ve 34 numaralı ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayrı uyarlama çalışmalarıdır.

Tablo 4.7. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Geçerlik Analizleri

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
1	Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri	Faktör Analizi	x		x				?		x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	-
2	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Formu	Faktör Analizi			x		x				x	Yeterli düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
3	Bilişsel Yetenekler Testi (CogAT)		Eşzaman ve yordam geçerliği									Yüksek düzeyde geçerli bir testtir.	-
4	Bireycilik-Toplulukçuluk Ölçeği	x										İlgili çalışmalarda kullanılabilecek bir ölçektir.	-
5	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği	x										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	-
6	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	Faktör Analizi	.60		x		x				x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	-

Tablo 4.7. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	k	H	E	H		
7	Çocuklar İçin Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri		x									Standart bir araç olduğu düşünülmektedir	N=615
8	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Faktör Analizi	x		x				?	x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	N=346
9	Dışavurulan Duygulanım Ölçeği		Yordam Geç.-.70									Araştırma boyutlarına göre geçerli ve güveniliridir	-
10	Düşünme İhtiyacı Ölçeği	Faktör Analizi			x					x		Güçlü bir uyarlama olmasa da ölçek kullanılabilir düzeydedir.	-
11	Evlilik için Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği	Faktör Analizi	x			x			x		x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	-
12	Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği-A Formu	İki ekstrem grup - Faktör analizi	x			x			x		x	Uygun revizyonlar yapıncaya kadar ölçekten elde edilen sonuçlar dikkatle yorumlanmalıdır.	-

Tablo 4.7. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak. Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	k	H	E	H		
13	Frenchay Afazi Tarama Testi	x										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	N=188
14	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi A Formu		x									Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	N=372
15	Görsel İşitsel Sayı Dizileri Testi B Formu		x									Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	N=848
16	İlişki Anketi	Faktör Analizi		Birleşen-ayırdegen geçerlik		x						Yeterli düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=123
17	İlişki Ölçekleri Anketi	Faktör Analizi		Birleşen-ayırdegen geçerlik	x							Yeterli düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=123
18	İş Betimlemesi Ölçeği	Faktör Analizi			x				?		x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	-

Tablo 4.7. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	K	H	E	H		
19	Kaygı Duyarlılık İndeksi	Faktör Analizi	.29 .47		x					x		Türkiye çalışması için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
20	Kısa Semptom Envanteri	Faktör Analizi	x			x		Bilgi yok		x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	-
21	Kişilerarası Şemalar Ölçeği	Faktör Analizi		Kapsam, ayırdecici geçerlik	x			X		x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	-
22	Londra Kulesi Testi	-	-		-	-	-		-	-	-	Genel olarak güvenilir olduğu söylenebilir.	N=385
23	Otomatik Düşünceler Ölçeği	x	N=144 .60 .70									Türkçe formunun geçerliği ve güvenilirliği umut vericidir	N=114

Tablo 4.7. Türk Psikoloji Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmalarının Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
24	Pozitif ve Negatif Sendrom Ölçeği	x										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	-
25	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	Faktör Analizi	-.29 .21	Birleşen geçerlik .69	x				?		x	Yeterli güvenilirlik katsayılarına sahip, kabul edilebilir düzeyde geçerli bir ölçek	-
26	Sorun Davranışlar Kontrol Listesi (SDKL)	Faktör Analizi	Eşzaman geçerliği N=59 .81	Madde analizi-alt grup üst grup	x				x	x		Geçerliği ve güvenilirliği oldukça yüksek bulunmuştur	-
27	Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçekleri	Faktör Analizi	Eşzaman geçerliği		x			X			x	Raporda sunulan ortalama ve standart sapmaların kullanılması uygun olacaktır	N=296
28	Vineland Uyum Davranış Ölçeği	Faktör analizi	.95		x			x			x	Örneklem için geçerliği ve güvenilirliği doyurucu düzeydedir	N=561
29	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri	Faktör analizi	x			x			x	-	x	Toplumumuzda kul. geçerlilik ve güvenilirlik düzeyi yüksek bir ölçektir	-

Tablo 4.7. Türk Psikoloji Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	k	H	E	H		
31	Beck Depresyon Envanteri	Faktör Analizi			x			x			x	Ölçeğin çok boyutluluğu sınanmıştır ve varolan iki boyutun varlığı desteklenmektedir	-
32	Beck Umutsuzluk Ölçeği	Madde analizi Alt-üst grup	Eş zaman .69		Daha önceki uyarlamada kullanılan faktör yapısı aynen alınmış	-		-	-	-		Uygulanan örneklem gruplar için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir	x
33	Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği	Faktör Analizi .22 .63	-.48 .51 -.22 .47		x						x	İlgili alanda yapılacak çalışmalarda güvenilirliği kabul edilir düzeyde bir ölçektir	-
34	Stresle Başa çıkma Tarzları Ölçeği	Faktör Analizi			-	-					x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir araçtır	-
35	Wechsler Bellek Ölçeği Geliştirilmiş Formu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Alanındaki çalışmalarda güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilir	-

Not: 30-31-32-33 ve 34 numaralı ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayrık uyarlama çalışmalarıdır.

5.3.2.2.3. Türk Psikoloji Dergisi Ölçekle İlgili Kültürel Uyarlama

Türk Psikoloji Dergisi’nde yapılan uyarlama çalışmalarının kültürel analizine bakacak olursak;

Türk Psikoloji Yazıları’nda olduğu gibi yeni bir test geliştirmenin mi yoksa var olan testi uyarlamanın mı daha kullanışlı olacağına dair bir tartışma savunma veya açıklama Türk Psikoloji Dergisi’nde yapılan uyarlama çalışmalarında da yapılmamıştır. Testi uyarlama nedenleri sadece 3 çalışmada belirtilmemiş, diğer 31 çalışmada belirtilmiştir. Bu nedenlerin içinde en sık kullanılanlardan bazılarını bakacak olursak;

- Alanda duyulan ihtiyaç (N=10)
- Ölçeğin Türkiye’deki kullanımını sınamak (9)
- Konuyla ilgili Türk toplumuna uyarlanmış mevcut bir ölçeğin olmaması (N=5)
- Daha önce uyarlanmış olan ölçeğe daha kapsamlı geçerlik, güvenirlik analizlerinin yapılması (N=4)

Özgün ölçek maddelerinden bağımsız olarak madde sayısının artırıldığı Türkçe özgün madde eklenen 1 ölçek çalışması, uyarlanan ölçeğin maddelerinin anlaşılabilirliğini, okunabilirliğini veya kültürel geçerliğini arttırmak için değişiklikler kavram ve madde düzeyinde 6’şar çalışmada yapılmıştır. Kavram düzeyinde yapılan değişikliğe örnek verecek olursak; March (1993)’in Türk nöroloji hastaları için yaptığı standardizasyon çalışmasında Frenchay Afazi Tarama Testi’nde yapılan pilot çalışma sonrasında, testteki geometrik şekillerden koni düşük eğitim seviyesindekilerce tanınmaması nedeniyle üçgenle değiştirilmiş ayrıca testin alt testinde bulunan “bana köprünün yanındaki ördeği göstermeden önce, ortadaki tepeyi gösterin” komutu anlaşılmasız üzerine “bana önce ortadaki tepeyi ve sonra köprünün yanındaki ördeği gösterin” şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca Türk toplumuna yabancı olduğu belirlenen nesnelere “nehir gemisi” yerine “tekne”, “tersane” yazısı yerine “okul” ve “kano” yerine “balıkçı teknesi” şeklinde değiştirilmiştir.

Ölçmesi hedeflenen kavramın kültürel geçerliği konusunda 8 çalışmada yüzeysel olarak değinilmiş, 2 çalışmada ise örnek çalışmalar verilmiştir. Ayrıca 2 çalışmada da ölçeklerin kültürlerarası geçerliğini tespit etmek amacıyla iki farklı örnekleme (Türk-Amerikan) araştırma yapılmıştır.

Ölçmesi hedeflenen kavramla ilgili yapılan kültürlerarası çalışmalara 8 çalışma da atıfta bulunulmuş, uyarlanan ölçeğin farklı kültür veya alt-kültürel gruplarda yapılan ölçek uyarlama çalışmasıyla ilgili (aynı ölçeğin diğer uyarlamaları) bilgi 6 çalışmada verilirken, ölçeğin uyarlamasının yapıldığı örnekleme dışında kullanılabilirliği (ülke bağlamında farklı kültürel gruplar) üzerine yapılan yorum veya yargı “farklı örneklemler üzerinde geçerliği ve güvenilirliği sınıandıktan sonra kullanılmalıdır” şeklinde 19 (%55) çalışmada görülmektedir.

Tablo 4.8. Türk Psikoloji Dergisi Kültürel Analiz

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamanın kullanılmasına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
1	Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri		x	x		Hayır		x	x			x		x		x		x
2	Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Formu		x	x		Hayır		x	x		x			x	x			x
3	Bilişsel Yetenekler Testi (CogAT)		x	x		Hayır	x			x		x		x		x		x
4	Bireycilik-Toplulukçuluk Ölçeği		x	x		Hayır	x		x		x			x	x			x
5	Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği		x	x		Hayır	x		x			x		x		x	x	
6	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği		x	x		Hayır		x	x		x			x	x		x	
7	Çocuklar İçin Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri		x	x		Hayır		x	x			x				x		x

Tablo 4.8. Türk Psikoloji Dergisi Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamamın kullanılmasına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
8	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x				x		x
9	Dışavurulan Duygulanım Ölçeği		x	x		Hayır		x		x	x			x		x		x
10	Düşünme İhtiyacı Ölçeği		x	x		Hayır		x	x			x		x	x			x
11	Evlilik için Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x	x			x
12	Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği-A Formu		x	x		Hayır		x	x		x			x	x			x
13	Frenchay Afazi Tarama Testi		x	x		Hayır	x		x			x		x	x			x
14	Görsel İşitsel Sayı Dizisi Testi A Formu		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x

Tablo 4.8. Türk Psikoloji Dergisi Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamanın kullanılmasına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. yorum veya yargı var mı		
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	
15	Görsel İşitsel Sayı Dizileri Testi B Formu		x	x		Hayır	x		x		x		x		x		x		
16	İlişki Anketi		x	x		Hayır		x			x			x	x			x	
17	İlişki Ölçekleri Anketi		x	x		Hayır		x	x		x			x	x			x	
18	İş Betimlemesi Ölçeği		x	x		Hayır	x			x		x	x			x		x	
19	Kaygı Duyarlılık İndeksi		x	x		Hayır	x		x			x	x			x		x	
20	Kısa Semptom Envanteri		x	x		Hayır		x		x		x		x		x			x
21	Kişilerarası Şemalar Ölçeği		x	x		Hayır	x			x		x		x	x			x	
22	Londra Kulesi Testi		x	x		Hayır		x		x		x	x			x		x	

Tablo 4.8. Türk Psikoloji Dergisi Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamamın kullanılmasına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
23	Otomatik Düşünceler Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x	x	
24	Pozitif ve Negatif Sendrom Ölçeği		x		x	Hayır		x		x		x	x		x			x
25	Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği		x		x	Hayır		x		x		x		x		x	x	
26	Sorun Davranışlar Kontrol Listesi		x	x		Hayır	x			x		x		x		x	x	
27	Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçekleri		x		x	Hayır	x			x		x		x		x		x
28	Vineland Uyum Davranış Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x	x		x		x	
29	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri		x	x		Evet	x			x		x		x	x		x	

Tablo 4.8.Türk Psikoloji Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamanın kullanılmasına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamanın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
30	Beck Depresyon Envanteri			x		Hayır		x		x		x		x		x	x	
31	Beck Umutsuzluk Ölçeği			x		Hayır		x		x		x		x		x	x	
32	Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği		x	x		Hayır	x			x	x		x		x			x
33	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği		x	x		Hayır		x	x			x		x		x	x	
34	Wechsler Bellek Ölçeği Geliştirilmiş Formu		x	x		Hayır		x		x		x		x	x		x	

Not: 30-31-32-33 ve 34 numaralı ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayrık uyarlama çalışmalarıdır

5.3.3. Türk Psikiyatri Dergisi Telif ve Uyarlama Çalışmalarının Niteliğiyle İlgili İstatistikler

Türk Psikiyatri Dergisi 1990-2007 yılları arasında 9 telif ve 55 ayrıık uyarlama çalışması yayınlamıştır. 55 ayrıık uyarlama çalışmasının 10'u farklı tarihlerde revizyona uğramış, aynı ölçeğin farklı uyarlamalarının yapıldığı ölçeklerdir.

5.3.3.1. Türk Psikiyatri Dergisi Telif Çalışmaların Niteliği İle İlgili İstatistikler

Türk Psikiyatri Dergisi'nde yayınlanan 9 telif ölçeğin listesi ve niteliği ile ilgili istatistikler Tablo 5.1'de gösterilmiştir. Telif çalışmaların 7'(%78) si özgün kuramsal ve yöntemsel temelliyen 2 (%28)'si alternatif telif çalışmalarıdır.

Telif çalışmalarında teorik yapı incelemesi ve betimsel anket çalışması yapıp yapılmadığı, maddelerin nasıl seçildiği ve madde seçimi için pilot uygulama çalışmalarıyla ilgili bilgiler Tablo 5.2 'de ayrııntılı olarak incelenebilir.

Özgün ölçek çalışmalarının geçerlik ve güvenilirlik analizlerine bakacak olursak 9 özgün ölçek çalışmasının 8 (%89)'inde Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısının hesaplandığı, test-tekrar test güvenirligi ve puanlayıcılar arası güvenirlik 3'er çalışmada, madde toplam puan ise 2 çalışmada hesaplanmıştır. Üç farklı güvenirlik türünün uygulandığı çalışma sayısı ise 3'tür. Geçerlik için 4 (%44) çalışmada faktör analizi, 4 (%44) çalışmada ölçüt geçerliğı ve 1'er çalışmada ise ayırt eden geçerlik ve kapsam geçerliğı kullanılmıştır. Norm çalışması ise ölçek geliştirme çalışmasında rastlanmıştır. Bu analizlerin hangi ölçeklerde yapıldığı Tablo 5.2'de ayrııntılı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 5.1. Türk Psikiyatri Dergisi Özgün (Telif) Ölçek Geliştirme Süreci

No	Ölçek Adı	Telif çalışmalar		Teorik yapı İncelemesi- Betimsel anket çalışması yapılmış mı	Maddeler nasıl seçildi	Madde seçimi için pilot uygulama	Örneklem
		Özgün kuramsal ve yöntemsel temelli	Alternatif telif çalışmaları				
1	A Tipi Kişilik Ölçeği		x	Teorik yapı incelemesi	Rathus ve Nevid (1989) tarafından bireylerin A tipi kişilik özelliklerine sahip olup olmadıklarını belirlemek için oluşturulmuş kaynaktan esinlenerek araştırmacılar tarafından maddeler geliştirilmiştir.	-	Çalışanlar
2	Akatizi Şiddetini Değerlendirme Ölçeği	x		İlgili literatür ve çalışmalar incelenmiş	Tanı ölçütleri için belirtiler tespit edildikten sonra soruşturma, gözlem ve muayene yollarını birleştiren yarı yapılandırılmış görüşme olarak biçimlendirilmiş.	Asıl çalışmaya başlanmadan önce çalışma ekibi konuyla ilgili kuramsal ve uygulamaya yönelik tartışmalar yapmış bir grup hastaya ölçeği uygulayarak ölçek maddelerine açıklık getirmişlerdir.	Tanı almış grup
3	Bipolar Bozuklukta İşlevsellik Ölçeği	x		İlgili literatür ve önceki çalışmalar incelenmiş	Yazarlardan birisi hastalarla ve aileleriyle odak grup görüşmeleri yapmıştır. Daha sonra uzman görüşü alınarak alanlar belirleniyor ve başka bir ölçekten de yararlanılarak 58 maddeli ölçek oluşturuluyor.	Oluşturulan 58 maddelik ölçek alanda uzaman 22 kişiye gönderilerek düzeltmeler ve gözden geçirilmelerle son halini almıştır. Böylece yüzey geçerliği elde edilmiştir. Güvenirlik katsayıları düşük çıkan 6 madde ölçekten çıkarılıyor.	Tanı almış grup

Tablo 5.1. Türk Psikiyatri Dergisi Özgün (telif) Ölçek Geliştirme Süreci (Devam)

No	Ölçek Adı	Telif çalışmalar		Teorik yapı İncelemesi- Betimsel anket çalışması yapılmış mı	Maddeler nasıl seçildi	Madde seçimi için pilot uygulama	Örneklem
		Özgün kuramsal ve yöntemsel temelli	Alternatif telif çalışmalar 1				
4	Boratav Depresyon Tarama Ölçeği	x		İlgili literatür ve çalışmalar incelenmiş	Tanı almış polikliniğe başvuran hastaların en sık kullandıkları cümleler ve sorunlar not ediliyor. 2 psikologun uygun gördüğü 22 soru maddesi seçiliyor	40 kişiye uygulan pilot çalışmada 22 madde 16'ya indirilmiştir. 16 madde üzerinden yapılan madde analizi .51 .79	Tanı almış grup
5	Çok Boyutlu Öfke Ölçeği	x		Literatür taraması Betimsel anket çalışması	60 kişiye 13 sorudan oluşan mülakat formu uygulanıyor. İçerik analizi ile 341 ifade elde edilmiş. Başka öfke (8 gelişim ölçeği Türkçe'ye çevriliyor ve ortak maddeler alınıyor) ölçeklerinden de maddeler eklenerek 429 madde elde ediliyor	429 maddelik ölçek 148 kişiye uygulanıyor. Çeşitli madde ayıklama yöntemleri (belirtilmemiş) ile 158 maddeye indirgeniyor.	Raslantısal örneklem
6	Gelişim Tarama Envanteri	x		Literatür taraması, betimsel anket çalışması	40 anneyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak, içerik analizi sonrasında maddeler yazılmış.	Benzer testlerden ve yapılan görüşmelerden elde edilen 218 madde 66 anne ve çocuklarına uygulanıyor. Anne ve çocuk formları ayrı ayrı hazırlanıyor. Yapılan madde analiziyle madde sayısı 168' iniyor.	0-6 yaş çocuklar

Tablo 5.1. Türk Psikiyatri Dergisi Özgün (telif) Ölçek Geliştirme Süreci (Devam)

No	Ölçek Adı	Telif çalışmalar		Teorik yapı İncelemesi- Betimsel anket çalışması yapılmış mı	Maddeler nasıl seçildi	Madde seçimi için pilot uygulama	Örneklem
		Özgün kuramsal ve yöntemsel temelli	Alternatif telif çalışmaları				
7	İş Doyumu Ölçeği		x	Literatür taraması	Araştırmacılar tarafından konu ile ilgili çeşitli literatür ve listelerin taranması yoluyla 32 madde hazırlanmış	-	Çalışanlar
8	Marmara Tedaviyi Değerlendirme Aile Formu	x		Literatür taraması	Yapılan klinik görüşmeler ve teyp kayıtlı gruplarla hastalara ilişkin değerlendirme alanları belirlenerek yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanıyor.	Pilot uygulama 15 kişiye uygulanıyor. Yapılan düzenlemelerle görüşme formu ve değerlendirme ölçeği oluşturuluyor.	Hasta yakınları
9	Yeniden Uçucu Madde Kullanım Şiddetini Değerlendirme Ölçeği	x		Teorik yapı incelemesi	Uçucu madde kullanan ergenlerle çalışan uzmanlardan ve uçucu madde kullanan ergenlerle görüşülerek madde kullanım şiddetini belirleyen etmenler belirlenmeye çalışılıyor. Bu etmenler ölçek yapısına uygun sorulara dönüştürülüyor.	Alanda çalışan 6 kişiye taslaktaki sorular soruluyor ve madde kullanım şiddetinin ne oranda belirleneceği tartışılıyor. Hazırlanan maddeler 2 psikolog tarafından 9 uçucu madde kullanıcısına sorularak gerekli değişiklikler yapılmış ve ölçek 21 soruluk ilk halini almıştır.	Uçucu madde kullanan ergenler

Tablo 5.2. Türk Psikiyatri Dergisi Özgün Ölçek Çalışmaları Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

No	Ölçek Adı	Güvenirliği				Geçerliği			Norm
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	Madde Toplam Puan	Diğer	Yapı	Ölçüt	Diğer	
1	A Tipi Kişilik Ölçeği		N=426 .86 N=94 .90	N=426 .20 .69 N=94 .22 .62	İki Yarım .83 .72	Faktör Analizi N=426	x		-
2	Akatizi Şiddetini Değerlendirme Ölçeği		Puanlayıcılar arası güvenilirlik Lineer kappa .87			-	-	-	-
3	Bipolar Bozuklukta İşlevsellik Ölçeği	.82	N=470 .90			Faktör Analizi		Ayırt eden	-
4	Boratav Depresyon Tarama Ölçeği		N=60 .90			x	.81 .76		-
5	Çok Boyutlu Öfke Ölçeği		N=756 .64 .95			Faktör analizi	Eş zaman		-
6	İş Doyumu Ölçeği		N=426 .94 N=94 .96	.28 .79 .20 .67		Faktör Analizi N=426	x		-
7	Gelişim Tarama Envanteri		.88 .98			-	-	-	-
8	Marmara Tedaviyi Değerlendirme Aile Formu	.16 .01	N=30 .88 .90	Puanlayıcılar arası güvenilirlik Kappa .62 .84		-	-	-	-
9	Yeniden Uçucu Madde Kullanım Şiddetini Değerlendirme Ölçeği	N=50 .84	N=50 .84	Puanlayıcılar arası güvenilirlik .94		x		Kapsam .72	

5.3.3.2. Türk Psikiyatri Dergisi Uyarlama Çalışmaların Niteliği İle İlgili İstatistikler

5.3.3.2.1. Ölçeğin Çeviri Süreci

Tablo 5.3. ve Tablo 5.4'de Türk Psikiyatri Dergisi'nde uyarlanan ölçek çalışmalarının çeviri süreci ayrıntılı olarak incelenebilir. Dilsel uyarlama aşamasında ilk olarak ölçeğin hangi dilden Türkçe'ye çevrilmiş olduğuna baktığımızda Türk Psikoloji Yazıları ve Türk Psikoloji Dergisi'nde olduğu gibi yayınlanan Türk Psikiyatri Dergisi'ndeki 55 uyarlama çalışmasının da İngilizce'den çevrilmiş olduğu görülmüştür.

Kullanılan teknikler: Ölçek çevirisi sırasında Tek Yönlü Çeviri tekniği 19 (%35) ölçek çevirisinde, Çeviri-Geri Çeviri tekniği ise 23 (%42) çalışmada kullanılmıştır. 10 (%18) ölçek daha önceden uyarlandığı için önceki çevirileri uyarlama çalışmasında kullanılmış olup, 3 (%5) ölçek çalışmasının çeviri sürecinden bahsedilmemiştir.

Dilsel eşdeğerlik: Tablo 5.4'te de görüleceği gibi ölçek çevirisi sonrasında yapılan çalışmalara bakıldığında 4 (%7) ölçek çevirisi için sadece uzman görüşüne başvurulmuş, 11 (%20) ölçekte sadece pilot çalışma yapılmış, 2 (%4) ölçek çeviri sürecinde ise hem uzman görüşüne hem de pilot çalışmaya başvurulmuştur. 1 (%2) ölçek çevirisin de ise pilot uygulama ve dilsel eşdeğerlik çalışması birlikte yapılmıştır. 10 (%18) ölçek ise daha önceden çevrildiği için böyle bir çalışma yapılmamış olup 26 (% 47) ölçek çevirisinde ise böyle bir girimde bulunulmamıştır.

Karşılaşılan sorunlar: Çeviri sırasında çevrilemeyen kavramlar gibi sorunlara değinilip değinilmediğine bakıldığında 2 (%3) ölçeğin çeviri sürecinde bu tür sorunlara değinildiği tespit edilmiştir.

Türkçe'ye çevrilirken farklılık yapıp yapılmadığı: 55 uyarlama çalışmasının çeviri süreçleri incelendiğinde 11 ölçek çevirisi sırasında farklılıklar yapılmıştır.

Yönergenin çevirisi hakkında bilgi olup olmadığına bakıldığında sadece 2 (%4) çeviride ölçeğin yönergesi hakkında bilgi verilmiştir.

Ölçeğin cevap formatı: Sadece 5 (%9) ölçeğin cevap formatı sürecinden bahsedilmiş, ölçeğin cevap formatının belirtilmiş olması aynen alındığı olarak varsayılmıştır.

El kitabı: Türk Psikiyatri Dergisi'nde yapılan ölçek uyarlama çalışmalarının 2 (%4)'sinde kullanıcılar için bir el kitabı hazırlanmıştır.

Tablo 5.3 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Çeviri sürecinde bahsedilmiş mi	Evet	Hayır
1	Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği	İng	2 akademisyen	1 akademisyen	(a-b)	Evet		x
2	Aysenck Kişilik Anketi- Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu	İng	3 araştırmacı tarafından bağımsız olarak	Her iki dili iyi bilen 1 kişi	(a-b)	Evet		x
3	Belirti Yorumlama Ölçeği	İng	Bağımsız 3 çevirmen	-	-	Evet		x
4	Beyaz Ayı Süpresyon Envanteri	İng	Bağımsız 2 çevirmen	-	-	Evet		x
5	Büyüsel Düşünce Ölçeği	İng	4 öğretim üyesi	Her iki dile hakim 2 kişi	(a-b)	Evet		x
6	Calgary Depresyon Ölçeği	İng	2 araştırmacı tarafından bağımsız olarak	1 psikiyatrist	(a-b)	Evet		x
7	Cornell Demansta Depresyon Ölçeği	İng	1 psikiyatrist	Farklı 1 psikiyatrist	(a-b)	Kısaca		x
8	Corners Kısa Form Ana-Baba Derecelendirme Ölçeği(CADÖ-48)	İng	Araştırmacılar tarafından	x	(a-b)	Hayır		x

Tablo 5.3 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I (Devam)

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Çeviri sürecinde bahsedilmiş mi	Evet	Hayır
9	Corners Kısa Form Öğretmen Derecelendirme Ölçeği(CÖDÖ-28)	İng	Araştırmacılar tarafından	x	(a-b)	Hayır		x
10	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği		Ölçeğin çevirisi hakkında bilgi verilmemiş	-	-	-	-	-
11	Çocuklar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği-13-18 Yaş Ergen Formu	İng	2 araştırma görevlisi-1 öğretim üyesi	1 araştırma görevlisi	(a-b)	Evet		x
12	Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği		Ölçeğin çevirisi hakkında bilgi verilmemiş	-	-	-	-	-
13	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği	İng	Araştırmacı tarafından	1 psikolog	(a-b)	Evet		x
14	Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği	İng	1 uzman 1 araştırma görevlisi	1 öğretim görevlisi		Evet		x
15	Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	İng	2 sosyal psikolog 1 dil uzmanı	-	-	Evet		x
16	Duygudurum Bozuklukları Ölçeği	İng	2 psikiyatrist	Çevirmenler	(a-b)	Evet		x

Tablo 5.3 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I (Devam)

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Çeviri sürecinde bahsedilmiş mi	Evet	Hayır
17	Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi	İng	Yazarlardan ikisi tarafından		a	Hayır		x
18	Eksiklik Sendromu Çizelgesi	İng	1. Araştırmacı	2. Araştırmacı	(a-b)	Evet		x
19	El Tercih Anketi	İng	Belirtilmemiş			Hayır		x
20	Endicott İşte Üretkenlik Ölçeği	İng	1 dil uzmanı	1 farklı dil uzmanı	(a-b)	Evet		x
21	Epworth Uykululuk Ölçeği	İng	2 uzman bağımsız olarak	-	a	Evet		x
22	Genel Sağlık Anketi	İng	2 uzman	Araştırmacı	(a-b)	Hayır		x
23	Golombok- Rust Cinsel Doyum Ölçeği	İng	4 klinik psikolog	-	a	Evet		x
24	Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği	İng	Belirtilmemiş			Hayır		x
25	Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği	İng	3 psikiyatrist 1 aile hekimi bağımsız olarak	1 psikiyatrist 1 çevirmen	(a-b)	Evet		x
26	Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği	İng	1 uzman	Başka 1 uzman	(a-b)	Hayır		x

Tablo 5.3 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I (Devam)

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Çeviri sürecinde bahsedilmiş mi	Evet	Hayır
27	Korku Tarama Ölçeği Çocuk Formu	İng	Araştırmacı tarafından	-	a	Evet		x
28	Montgomery-Asberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği	İng	Yazarlardan 2'si bağımsız olarak	1 İngilizce öğretmeni	(a-b)	Evet		x
29	Ölüme İlişkin Depresyon Ölçeği		10 uzmana bağımsız olarak		a	Hayır		x
30	Panik ve Agorafobi Ölçeği	İng	2 öğretim üyesi	3 öğretim üyesi	(a-b)	Evet		x
31	Pedua Envanteri	İng	2 çevirmen bağımsız olarak	-	-	Evet		x
32	Pedua Envanteri Kısa Formu	İng	2 çevirmen bağımsız olarak	-	-	Evet		x
33	Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi	İng	3 uzman – bağımsız olarak	-		Evet		x
34	Rockland Simpson Geç Diskinezi Değerlendirme Ölçeği	İng	a	b	(a-b)	Hayır		x
35	Ruhsal Esenlik Anketi 12	İng	3 öğretim üyesi	1 öğretim üyesi	(a-b)	Evet		x
36	Ruhsal Hastalıkların İçselleştirilmiş Damgalanması Ölçeği	İng	2 psikiyatrist 1 klinik psikolog bağımsız olarak	-	-	Evet		x

Tablo 5.3 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-I (Devam)

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Çeviri sürecinden bahsedilmiş mi	Evet	Hayır
37	Sabahçıl-Akşamcıl Anketi	İng	4 öğretim üyesi bağımsız olarak	-	-	Evet		x
38	Savunma Biçimleri Testi	İng	Ölçeğin başka bir araştırmacı tarafından yaptığı uzun formundaki dilsel eşdeğerliğin aynen alındığı belirtiliyor			Hayır		x
39	South Oaks Kumar Tarama Testi	İng	3 psikiyatrist 1 psikolog doktor			Evet	x	
40	Standardize Mini Mental Test	İng	3 psikiyatrist			Hayır	x	
41	Sürücü Öfke İfadesi Envanteri	-	Çeviri sürecinden bahsedilmemiş					
42	Wender-Utah Derecelendirme Ölçeği	İng	Bağımsız 3 çevirmen	Bağımsız 3 çevirmen	(a-b)	Hayır		x
43	Yaşlılar İçin Depresyon Ölçeği	İng	2 psikiyatrist	2 psikiyatrist		Hayır		x
44	Yetiyitimi Değerlendirme Çizelgesi	İng	1 kişi		a	Hayır		x
45	Young Mani Derecelendirme Ölçeği	İng	3 kişilik bir ekip birlikte	1 psikiyatrist	(a-b)	Hayır		x

Tablo 5.3. Türk Psikiyatri Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Ölçek Adı	Ç. Dil	Çeviride Kullanılan Teknik				Çeviride karşılaşılan sorunlara değinilmiş mi	
			Tek yönlü çeviri (a)	Geri çeviri (b)	İki farklı yöntem	Diğer	Evet	Hayır
46	Bağımlılık Kabullenme Ölçeği	İng	Daha önceki çeviri aynen alınmış				-	-
47	Bağımlılık Potansiyeli Ölçeği	İng	Daha önceki çeviri aynen alınmış				-	-
48	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)	İng	Daha önceki çeviri aynen alınmış					x
49	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	İng	İlk uyarlamada işlemediği fark edilen alt ölçeklerden birindeki bazı kavram değişikliklerinin dışında çeviri aynen alındı.					x
50	Genel Sağlık Anketi-12	İng	Daha önceki çeviri aynen alınmış				-	-
51	Geriye Dönük Prementrüel Değerlendirme Formu	İng	Daha önceki çeviri aynen alınmış				-	-
52	Kısa Semptom Envanteri	İng	Daha önceki çeviri aynen alınmış				-	-
53	Mizaç ve Karakter Envanteri	İng	Daha önceki çeviri aynen alınmış				-	-
54	McAndrew Alkolizm Ölçeği-R	İng	Daha önceki çeviri aynen alınmış				-	-
55	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği	İng	Daha önceki çeviri aynen alınmış					x

Not: 46-55 numaraları arasındaki ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayrık uyarlama çalışmalarıdır.

Tablo 5.4 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarlama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1	Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği	Pilot çalışma			x		x		x		x
2	Aysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu		x		x		x	Aynen alınmış			x
3	Belirti Yorumlama Ölçeği		x	x			x	x			x
4	Beyaz Ayı Süpresyon Envanteri		x		x		x		x		x
5	Büyüsel Düşünce Ölçeği	Pilot çalışma-Uzman görüşü		x			x		x		x
6	Calgary Depresyon Ölçeği	Pilot çalışma-5 kişi			x		x		x		x
7	Cornell Demansta Depresyon Ölçeği		x		x		x		x		x
8	Corners Kısa Form Ana-Baba Derecelendirme Ölçeği (CADÖ-48)	Pilot çalışma		-	-		x		x		x

Tablo 5.4 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II (Devam)

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
9	Corners Kısa Form Öğretmen Derecelendirme Ölçeği (CÖDÖ-28)	Pilot çalışma		-	-		x		x		x
10	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Çocuklar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği-13-18 Yaş Ergen Formu	Uzman Görüşü Pilot çalışma (15 ergen ve ailesi)		x			x		x		x
12	Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği	Uzman görüşü- 5 kişi		x			x		x		x
14	Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği		x		x		x		x		x
15	Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	Uzman görüşü: 5 yargıcı			x		x		x		x

Tablo 5.4 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II (Devam)

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
16	Duygudurum Bozuklukları Ölçeği	Pilot uygulama-onay için yazara gönderilmiş		x		x		Aynen alınmış		x	
17	Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi		x		x		x		x		x
18	Eksiklik Sendromu Çizelgesi	Uzman görüşü			x		x		x		x
19	El Tercihi Anketi		x	x			x		x		x
20	Endicott İşte Üretkenlik Ölçeği	Uzman görüşü Pilot uygulama 20 kişi			x		x		x		x
21	Epworth Uykululuk Ölçeği	Pilot çalışma 21 kişi			x		x		x		x
22	Genel Sağlık Anketi		x		x		x		x		x
23	Golombok- Rust Cinsel Doyum Ölçeği	Pilot çalışma -30 kişi			x		x		x		x

Tablo 5.4 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II (Devam)

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
24	Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25	Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği	Eş değerlik sınaması-46 kişiye orijinal ölçek ve türkçe ölçek veriliyor. r=62 r=68		x			x		x		x
26	Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği		x		x		x		x		x
27	Korku Tarama Ölçeği Çocuk Formu		x	x			x		x		x
28	Montgomery-Asberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği		x		x		x		x		x
29	Ölüme İlişkin Depresyon Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30	Panik ve Agorafobi Ölçeği		x		x		x		x		x
31	Pedua Envanteri	Pilot uygulama 10 kişi			x		x		x		x

Tablo 5.4 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II (Devam)

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
32	Pedua Envanteri Kısa Formu	Pilot uygulama 10 kişi			x		x		x		x
33	Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi		x		x		x		x		x
34	Rockland Simpson Geç Diskinezi Değerlendirme Ölçeği	-	-	-	-	-	x		x		x
35	Ruhsal Esenlik Anketi 12		x		x		x		x		x
36	Ruhsal Hastalıkların İçselleştirilmiş Damgalanması Ölçeği		x		x		x		x		x
37	Sabahçıl-Akşamcıl Anketi	Pilot uygulama 15 kişi			x		x		x		x
38	Savunma Biçimleri Testi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
39	South Oaks Kumar Tarama Testi	Pilot çalışma 30 kişi		x			x		x		x

Tablo 5.4 Türk Psikiyatri Dergisi-Uyarılama Çalışmalarının Çeviri Süreci-II (Devam)

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişimi var mı		Türkçe'ye çevrilirken fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
40	Standardize Mini Mental Test		x	x		x		x		x	
41	Sürücü Öfke İfadesi Envanteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
42	Wender-Utah Derecelendirme Ölçeği	-			x		x		x		x
43	Yaşlılar İçin Depresyon Ölçeği		x		x		x		x		x
44	Yetiyitimi Değerlendirme Çizelgesi	Uzman görüşü 4 psikiyatrist			Bilgi yok		x		x		x
45	Young Mani Derecelendirme Ölçeği		x		x		x		x		x

Tablo 5.4. Türk Psikiyatri Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Ölçek Adı	Dilsel eşdeğerlik girişi var mı		Çeviride fark.gidilmiş mi?		Yönergenin çev. hak. bilgi var mı?		Ölç. Cevap formatının çev. Hak. Bil. var mı		El kitabı hazırlanmış mı	
		Evet (Pilot çalışma, uzman görüşü, eşdeğerlik sınaması)	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
46	Bağımlılık Kabullenme Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
47	Bağımlılık Potansiyeli Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
48	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
49	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği		-	x			x		x		x
50	Genel Sağlık Anketi-12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	--
51	Geriye Dönük Prementrüel Değerlendirme Formu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
52	Kısa Semptom Envanteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
53	McAndrew Alkolizm Ölçeği-R	-	-	-	-	-	-	-	-	-	--
54	Mizaç ve Karakter Envanteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
55	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği		-		-		-	x			

Not: 46-55 numaraları arasındaki ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayrıntılı uyarlama çalışmalarıdır.

5.3.3.2.2. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçekle İlgili Psikometrik Özellikler

Türk Psikiyatri Dergisi ölçekle ilgili psikometrik özelliklerin incelenmesi aşamasında;

Örneklem sayısı: Uyarlama çalışmasında kullanılan örneklem sayısı Tablo 5.5'te her ölçek için ayrı ayrı belirtilmiştir. 55 ölçek çalışmasında kullanılan toplam örneklem sayısı 16.266'dır. Ortalama ölçek uyarlaması başına düşen sayı ise 295'dir.

Örneklemin sınıflandırılması: Türk Psikiyatri Dergisi'nde 55 uyarlama çalışmasının %49'u tanı almış ve klinik grupla gerçekleştirilmiştir. Orijinal çalışmanın örneklem grubu ile uyarlama çalışmasında kullanılan örneklem grubunun birbirlerine benzerliğine bakıldığında 12 (%21) ölçek çalışmasında örneklemin birbirine benzerliği hakkında fikir edinilirken 5 (%9) çalışmada farklı örneklem kullanılmış olup, 38 (%69) çalışmada bu konuyla ilgili bilgi bulunamamıştır.

İzin alınma: Uyarlama çalışmasında kullanılacak ölçek için ölçeği geliştiren izin alındığına dair bilgi yalnızca 10 (%18) çalışmada verilmiştir. %81'lik bir oranla izin alma durumu hakkında bilgi verilmemiştir.

Güvenirliği: Türk Psikiyatri Dergisi'nde kullanılan güvenilirlik türlerini listeleyecek olursak:

- Cronbach Alfa: 44 (%80) çalışmada da Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının verilmiştir. Alfa değerleri Tablo 5.6'da belirtilmiştir.
- Test-tekrar test güvenilirliği: 30 (%54) çalışmada test-tekrar test güvenilirliği sınanmıştır.
- Madde Toplam Puan Korelasyonu: 18 (%32) çalışmada hesaplanmış.
- İki Yarım Tekniği: 11 (%20) çalışmada uygulanmıştır.
- Puanlayıcılar Arası Güvenirlik: 10 (%18) çalışmada
- 21 (%38) çalışmada 3 ve 3'den fazla güvenilirlik türü birlikte kullanılmıştır. Diğer çalışmalarda 2 ya da tek güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır.

Orijinal ölçeğin güvenirlik puanları ile uyarlama çalışmasında elde edilen güvenirlik puanlarının 28 (%51) çalışmada karşılaştırılırken, 27 (%49) çalışmada karşılaştırma yapılmamıştır. 8 çalışmada madde toplam korelasyon tablosu verilirken, orijinal çalışmadaki korelasyon eğilimleri ile uyarlama çalışmasında ortaya çıkan korelasyon tablosunun sözel ve istatistiksel olarak sadece 3 uyarlama çalışmasında karşılaştırıldığı analizden anlaşılmıştır (Tablo 5.6)

Geçerliliği: Türk Psikiyatri Dergisi'nde kullanılan geçerlik türleri;

- Yapı geçerliliği: 39 (%71) ölçek uyarlama çalışmasında yapı geçerliliği test edilmiştir. En çok kullanılan yapı geçerliliği tekniği Faktör Analizi (N=24, %44)'dir. Yapılan faktör analizlerinde genellikle Temel Bileşenler Analizi ve Varimax Rotasyonu uygulanmıştır.
- Ölçüt geçerliliği 31 (%56) çalışmada kullanılmıştır.
- Kapsam 3, ayırt eden 6, birleşen geçerlik ise 1 çalışmada kullanılmıştır.

Yapılan faktör analizlerinde orijinal çalışmayla aynı sayıda faktör yapısı elde edilip edilmediği bakıldığında 8 çalışmanın faktör analizi orijinaliyle aynı yapıda çıkmıştır. Madde yükleri 8 ölçekte yalnızca yüklendiği faktörlerin dışında tüm faktörler için gösterilmiştir.

Çalışma sonunda varılan temel yargı: 51 ölçek çalışmasında yapılan analizler sonucunda ölçeğin örneklem için “geçerli ve güvenilir bir araç” olduğu temel yargısına varılmıştır. Yanlıca 4 çalışmada “her ne kadar geçerli ve güvenilir bir ölçekse de ileriki çalışmalara ihtiyaç vardır” ifadesi kullanılmıştır (Tablo 5.7)

Norm: Uyarlama çalışmasının norm çalışması içerip içermediğine bakıldığında 55 uyarlama ölçek için sadece 11 (%20) çalışmada norm değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 5.5. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama İlk Analizler

No	Ölçek Adı	Uyarlamada kullanılan örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
1	Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği	N=547	Üniv. Öğrencisi		x		
2	Aysenck Kişilik Anketi- Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu	N=756	Üniv. Öğrencisi		x	x	
3	Belirti Yorumlama Ölçeği	N=150	Tanı almış ve normal grup		x		x
4	Beyaz Ayı Süpresyon Envanteri	N=77	Tanı almış ve normal grup		x		x
5	Büyüsel Düşünce Ölçeği	N=332	Üniv. öğrencileri	Aynı			x
6	Calgary Depresyon Ölçeği	N=73	Tanı almış grup	Aynı			x
7	Cornell Demansta Depresyon Ölçeği	N=80	Yaşlılar	Aynı			x
8	Corners Kısa Form Ana-Baba Derecelendirme Ölçeği (CADÖ-48)	N= 954 N=270	İlkokul Öğrencisi Klinik örneklem		x		x
9	Corners Kısa Form Öğretmen Derecelendirme Ölçeği (CÖDÖ-28)	N=1539 N=270	İlkokul Öğrencisi Klinik örneklem		x		x
10	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	N=432	Öğrenciler		x		x
11	Çocuklar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği-13-18 Yaş Ergen Formu	N= 460	Ergenler ve anne babalar	Aynı		x	

Tablo 5.5. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama İlk Analizler (Devam)

No	Ölçek Adı	Uyarlamada kullanılan örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
12	Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği	N=109	Normal öğrenciler ve klinik grup		x		x
13	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği	N=744	Üniv öğrencisi	Farklı		x	
14	Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği	N=538	Çocuklar		x	x	
15	Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	N=480	Üniv. Öğrencisi	Aynı			x
16	Duygudurum Bozuklukları Ölçeği	N=309	Tanı almış grup	Hayır		x	
17	Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi	N=30	Tanı almış		x		x
18	Eksiklik Sendromu Çizelgesi	N=30	Tanı almış grup	Aynı		x	
19	El Tercihi Anketi	N=449	Üniv. Öğrencisi		x		x
20	Endicott İşte Üretkenlik Ölçeği	N=181	Tanı almış ve normal grup	Aynı			x
21	Epworth Uykululuk Ölçeği	N=81	Tanı almış ve normal grup		x		x
22	Genel Sağlık Anketi	N=86	Hastalar		x		x
23	Golombok- Rust Cinsel Doyum Ölçeği	N=243	Tanı almış ve normal grup		x		x

Tablo 5.5. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama İlk Analizler (Devam)

No	Ölçek Adı	Uyarlamada kullanılan örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
24	Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği	N=20	Tanı almış		x		x
25	Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği	N=349	Tanı almış ve normal grup		x		x
26	Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği	N=65	İşkence mağduru		x		x
27	Korku Tarama Ölçeği Çocuk Formu	N= 1237	9-13 yaş arası çocuklar		x		x
28	Montgomery-Asberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği	N=30	Tanı almış kişiler		x		x
29	Ölüme İlişkin Depresyon Ölçeği	N=100	Üniv. Öğrencisi		x		
30	Panik ve Agorafobi Ölçeği	N=194	Tanı almış ve normal grup		x	x	
31	Pedua Envanteri	N=360	Tanı almış, sağlıklı grup ve öğrenciler	Hayır			x
32	Pedua Envanteri Kısa Formu	N=360	Tanı almış, sağlıklı grup ve öğrenciler	Aynı			x
33	Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi	N=114	Tanı almış ve normal grup		x		x
34	Rockland Simpson Geç Diskinezi Değerlendirme Ölçeği	N=27	Tanı almış	Aynı		x	

Tablo 5.5. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama İlk Analizler (Devam)

No	Ölçek Adı	Uyarlamada kullanılan örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
35	Ruhsal Esenlik Anketi 12	N=60	Tanı almış		x		x
36	Ruhsal Hastalıkların İyileştirilmiş Damgalanması Ölçeği	N=203	Tanı almış grup		x		x
37	Sabahçıl-Akşamcıl Anketi	N=618	Üniv. öğrencisi ve çalışanlar		x		x
38	Savunma Biçimleri Testi	N= 190	Normal ve klinik örn	Aynı			x
39	South Oaks Kumar Tarama Testi	N=59 N=73	Tanı almış ve normal grup	Aynı		x	
40	Standardize Mini Mental Test	N=212	Tanı almış kişiler		x		x
41	Sürücü Öfke İfadesi Envanteri	N=220	Sürücüler		x		x
42	Wender-Utah Derecelendirme Ölçeği	N=300	Tanı almış ve sağlıklı örneklem	Aynı		x	
43	Yaşlılar İçin Depresyon Ölçeği	N=92	Yaşlılar		x		x
44	Yetiyitimi Değerlendirme Çizelgesi	N=90	Tanı almış ve normal örneklem	Farklı			x
45	Young Mani Derecelendirme Ölçeği	N=30	Tanı almış grup		x		x

Tablo 5.5 Türk Psikiyatri Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Ölçek Adı	Uyarlamada kullanılan örneklem sayısı	Örneklemin sınıflandırılması	Orijinal veya daha önceki uyarlama ölçekle örneklem aynımı		Ölçeği geliştirenden izin alınmış mı?	
				Bilgi var	Bilgi yok	İzin alınmış	Bilgi yok
46	Bağımlılık Kabullenme Ölçeği	N=120	Klinik grup ve sağlıklı grup		x		x
47	Bağımlılık Potansiyeli Ölçeği	N=120	Klinik grup ve sağlıklı grup		x		x
48	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)	N=99 N=532	Üniv. öğrencileri	Farklı			x
49	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	N=150	Tanı almış ve normal grup	Farklı			x
50	Genel Sağlık Anketi-12	N=170	Üniv. Öğrencileri	Hayır			x
51	Geriye Dönük Prementrüel Değerlendirme Formu	N=205	Lise öğrencisi		x		x
52	Kısa Semptom Envanteri	N=559	Ergenler	Farklı			x
53	McAndrew Alkolizm Ölçeği-R	N=120	Klinik grup ve sağlıklı grup		x		x
54	Mizaç ve Karakter Envanteri	N=1014	Klinik grup ve sağlıklı grup		x		x
55	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği	N=99 N=532	Üniv. öğrencileri		x		x

Not: 46-55 numaraları arasındaki ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayırık uyarlama çalışmalarıdır.

Tablo 5.6. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Güvenirlik Analizleri

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1	Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği	N=106 .90 .89	Anne .87 Baba .89		.70 .64				x		x		x
2	Aysenck Kişilik Anketi- Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu	N=21 .69 .84		.42 .78					x				x
3	Belirti Yorumlama Ölçeği		N=150 .87				.34 .65				x	x	
4	Beyaz Ayı Süpresyon Envanteri	N=77 .92	N=77 .92				.39 .81		x	x			x
5	Büyüsel Düşünce Ölçeği	N=43 .84	N=332 .78				.21 .47		x		x		x
6	Calgary Depresyon Ölçeği	N=14 .95	N=73 .90	Puanlayıcılar arası Kappa .87				x					
7	Cornell Demansta Depresyon Ölçeği	N=27 .93	N=80 .86					x					

Tablo 5.6. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Güvenirlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
8	Corners Kısa Form Ana-Baba Derecelendirme Ölçeği(CADÖ-48)		.90					x					
9	Corners Kısa Form Öğretmen Derecelendirme Ölçeği(CÖDÖ-28)		.95					x					
10	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	N=380 .80	N=432 .77						x				
11	Çocuklar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği-13-18 Yaş Ergen Formu		N=460 .82 .87			.20 .71	x			x		x	
12	Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği		N=59 .90 N=50 .88		.89 .87	.40 .74		x		x			x
13	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği		N=744 .96		.96			x					

Tablo 5.6. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Güvenirlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
14	Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği	.87	N=538 .82 .79				.23 .60	x		x		x	
15	Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	N=117 .80	N=480 .81		.83			x					
16	Duygudurum Bozuklukları Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi	N=30 .65 .91	N=30 .55 .96	Puanlayıcılar arası güvenirlik .94 .99				x					
18	Eksiklik Sendromu Çizelgesi		N=30 .85	Puanlayıcılar arası Kappa .88-.93				x					
19	El Tercih Anketi	N=43 .99	N=449 .97				.49 .93	x		x			x

Tablo 5.6. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Güvenirlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
20	Endicott İşte Üretkenlik Ölçeği	N=30 .76	n=107 .92 n=74 .90					x		x			x
21	Epworth Uykululuk Ölçeği	.97	N=81 .80						x				
22	Genel Sağlık Anketi	N=50 .84 .70	N=121 .78 .84		.81 .67			x					
23	Golombok- Rust Cinsel Doyum Ölçeği		N=243 .92 .91		.90 .91				x				
24	Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği			Puanlayıcılar arası güvenirlik .94				x					
25	Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği	.72 .76	N=136 .85 .77		.85 .80		.73 .85	x			x	x	

Tablo 5.6. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Güvenirlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
26	Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği		N=65 .91	Puanlayıcılar arası güvenirlik .82 .99			.58 .76		x		x		x
27	Korku Tarama Ölçeği Çocuk Formu	N=40 .88	N=1237 .96				.12 .61		x		x		x
28	Montgomery-Asberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği		N=30 .74 .84	Puanlayıcılar arası güvenirlik .92				x					
29	Ölüme İlişkin Depresyon Ölçeği	N=31 .79	N=100 .74		.54				x				
30	Panik ve Agorafobi Ölçeği	.82 .70	N=119 Göz. .88 Hasta .86	Puanlayıcılar arası güvenirlik .88			.65 .83		x	x			
31	Pedua Envanteri	N=190 .81 .92	N=360 .96						x				
32	Pedua Envanteri Kısa Formu	N=190 .92	N=360 .95						x				

Tablo 5.6. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Güvenirlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı		
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	
33	Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi	N=114 .98	N=114 .80				.22	.77		x		x		x
34	Rockland Simpson Geç Diskinezi Değerlendirme Ölçeği			Puanlayıcılar arası güvenirlik Kappa .81					x					
35	Ruhsal Esenlik Anketi 12	.80	N=60 .87				.28	.59		x	x			x
36	Ruhsal Hastalıkların İçselleştirilmiş Damgalanması Ölçeği		N=203 .93		N=203 .89				x		-	-	-	-
37	Sabahçıl-Akşamcıl Anketi	.78	.81				.13	.62	x		x			x
38	Savunma Biçimleri Testi	N=40 .75	.88	N=190 .61	.83		.60	.82	.23	.70	x		x	x
39	South Oaks Kumar Tarama Testi	N=38 .95	N= .87							x				

Tablo 5.6. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Güvenirlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal-uyarlama ölçekteki güvenirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal-uyarlama ölçekte korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
40	Standardize Mini Mental Test			Puanlayıcılar arası r=.99 Kappa .92				x					
41	Sürücü Öfke İfadesi Envanteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
42	Wender-Utah Derecelendirme Ölçeği	N=63 .81	N=300 .93				.31 .75	x			x		x
43	Yaşlılar İçin Depresyon Ölçeği	N=21 .87	N=92 .72		.79		.64		x		x		x
44	Yetiyitimi Değerlendirme Çizelgesi	N=30 .94	N=90 .92					x					
45	Young Mani Derecelendirme Ölçeği		N=30 .79	Puanlayıcılar arası .64 .93				x					

Tablo5.6 Türk Psikiyatri Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal ve daha önceki uyarlama çalışmalarındaki güvenilirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal(önceki uyarlamalarla) ölçekle korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
46	Bağımlılık Kabullenme Ölçeği			N=120 .61					x				
47	Bağımlılık Potansiyeli Ölçeği			N=120 .73					x				
48	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)	N=99 .65 .90	.97					x					
49	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği		N=150 .80 .95					x					
50	Genel Sağlık Anketi-12 (üniv. öğrencileri için)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
51	Geriye Dönük Prementrüel Değerlendirme Formu		N=205 .97				.13 .76	x			x		x

Tablo 5.6 Türk Psikiyatri Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler (Devam)

No	Testin Adı	Güvenirliği						Orijinal ve daha önceki uyarlama çalışmalarındaki güvenilirlik puanları karşılaştırılmış mı		Madde toplam ölçek korelasyon tablosu verilmiş mi		Orijinal(önceki uyarlamalarla) ölçekle korelasyon eğilimleri karşılaştırılmış mı	
		Test Tekrar Test	Cron. Alfa	KR-20	İki-Yarım	Paralel Form	Madde Toplam Puan	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
52	Kısa Semptom Envanteri		N=559 .70 .88					x					
53	McAndrew Alkolizm Ölçeği-R			N=120 .80					x				
54	Mizaç ve Karakter Envanteri		N=1014 .55 .84						x		x		x
55	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği	N=99 .80	N=99 .85 N=532 .78					x					

Not: 46-55 numaraları arasındaki ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayrı uyarlama çalışmalarıdır.

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Geçerlik Analizleri

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
1	Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği	Faktör Analizi N=44	Eş zaman		x				x	x		Geçerliği ve güvenilirliği genel olarak doyurucudur	-
2	Aysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu	Faktör Analizi	Eş zaman		x			x		x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
3	Belirti Yorumlama Ölçeği	Faktör Analizi	x		x						x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
4	Beyaz Ayı Süpresyon Envanteri	N=77 .59 .45										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
5	Büyüsel Düşünce Ölçeği		N=96 .61									Güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir	-
6	Calgary Depresyon Ölçeği	Faktör Analizi	.76 .84		x					x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
7	Cornell Demansta Depresyon Ölçeği	x										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
8	Corners Kısa Form Ana-Baba Derecelendirme Ölçeği(CADÖ-48)	Faktör Analizi	x		x			x		x		Örneklem için uygulanabilir düzeydedir.	-
9	Corners Kısa Form Öğretmen Derecelendirme Ölçeği(CÖDÖ-28)	Faktör Analizi	x					x				Örneklem için uygulanabilir düzeydedir.	-
10	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	x										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=432
11	Çocuklar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği-13-18 Yaş Ergen Formu	x		ayır eden - birleşen								Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
12	Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği	x	.61 .67									Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=109

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak. Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
13	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği	x Faktör Analizi	x			x				x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=744
14	Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği	Faktör Analizi	Eş zaman .50 .77		Asıl ölçekte geçerlik çalışması yapılmamış						x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=538
15	Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	Faktör Analizi	Eş zaman -.41 .69		Asıl ölçekte fak. analizi yapılmamış						x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=480
16	Duygudurum Bozuklukları Ölçeği		Eş zaman - Roc analizi ile kesim noktası bulunmuş									Yeterli düzeyde geçerlilik göstermektedir	-
17	Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Güvenirlilik verileri kabul edilir düzeydedir.	-
18	Eksiklik Sendromu Çizelgesi	x	Eş zaman									Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
19	El Tercihi Anketi	Faktör Analizi	-.40 -.55							x		Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
20	Endicott İşte Üretkenlik Ölçeği	x	Eş zaman									Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
21	Epworth Uykululuk Ölçeği	x										Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
22	Genel Sağlık Anketi			Yordam geçerliği .41 .92								Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
23	Golombok- Rust Cinsel Doyum Ölçeği	x Faktör Analizi				x			x		x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
24	Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği		.67									Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
25	Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği	Faktör Analizi	.75 .72		-	-	-	-	-	x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarılama Çalışmaları Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarılama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
26	Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği		.63 .77									Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
27	Korku Tarama Ölçeği Çocuk Formu	Faktör Analizi	x		-	-	-	-	-	-	x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=1237
28	Montgomery-Asberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği		.64 .68									Geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
29	Ölüme İlişkin Depresyon Ölçeği	Faktör Analizi	.39 .77			x			x	x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
30	Panik ve Agorafobi Ölçeği	Faktör Analizi	.82 .70			x					x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
31	Pedua Envanari	Faktör Analizi	Eş zaman	ayrıt eden		x					x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarılama Çalışmaları Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak. Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarılama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
32	Pedua Envanteri Kısa Formu	Faktör Analizi	Eş zaman	ayırt eden	x						x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
33	Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi	x										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
34	Rockland Simpson Geç Diskinezi Değerlendirme Ölçeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Örneklem için güvenilir bir ölçektir	-
35	Ruhsal Esenlik Anketi 12	x	Roc analizi ile kesim noktası bulunmuş									Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
36	Ruhsal Hastalıkların İçselleştirilmiş Damgalanması Ölçeği		Eş zaman	Birleşen geç.								Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=203

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarılama Çalışmaları Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddelere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarılama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
37	Sabahçıl-Akşamcıl Anketi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Tekrarlayan ölçümler için güvenilirliği düşünülse de geç. ve güv. kararı için ileriki çalışmalara ihtiyaç vardır.	-
38	Savunma Biçimleri Testi		Eş zaman									Psikometrik özellikleri kabul edilebilir düzeydedir	-
39	South Oaks Kumar Tarama Testi	x										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
40	Standardize Mini Mental Test	.95		Yordam Geç. .90 .95								Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=212

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Geçerlik Analizleri (Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak. Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	Ç	H	E	H		
41	Sürücü Öfke İfadesi Envanteri	Faktör Analizi	Eş zaman		x			x			x	Ülkemizde geçerli ve güvenilir olarak kullanılabilir bir ölçektir	N=220
42	Wender-Utah Derecelendirme Ölçeği	Faktör Analizi			Asıl ölçekte fak. analizi yapılmamış						x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
43	Yaşlılar İçin Depresyon Ölçeği	.93		Yordam geç. .83 .99								Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
44	Yetiyitimi Değerlendirme Çizelgesi	x										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
45	Young Mani Derecelendirme Ölçeği		.72 .71									Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu	
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	k	H	E	H			
46	Bağımlılık Kabullenme Ölçeği			ayırt eden .90								Her ne kadar geç. ve güvenilirse de ileriki çalışmalara ihtiyaç vardır.		
47	Bağımlılık Potansiyeli Ölçeği			ayırt eden .62								Her ne kadar geçerli ve güvenilir olsada ileriki çalışmalara ihtiyaç vardır.	-	
48	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)	Faktör Analizi N=532 .79 .88		ayırt eden-birleşen geç.						x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-	
49	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Faktör Analizi	Eş zaman		x					x		Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir		
50	Genel Sağlık Anketi-12	Üniversite öğrencilerinde depresyon saptamada GSA'nın geçerliği ve kesme noktası hesaplanmış. Kesme noktası örneklem için 8/9'dur											Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir.	-

Tablo 5.7. Türk Psikiyatri Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler(Devam)

No	Testin Adı	Geçerliği			Fak.Analizinde asıl ölçekle aynı sayıda mı faktör elde edilmiş		Maddeler faktörlere asıl ölçekteki gibi mi yüklenmiş			Madde yükleri tüm faktörler için gösterilmiş mi		Uyarlama sonunda varılan temel yargı	Norm çalışması içeriyor mu
		Yapı	Ölçüt	Diğer	E	H	E	k	H	E	H		
51	Geriye Dönük Prementriyel Değerlendirme Formu	x										Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-
52	Kısa Semptom Envanteri	Faktör Analizi	Eş zaman -.45 .71		x			x			x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	N=559
53	McAndrew Alkolizm Ölçeği-R			ayırt eden .82								Her ne kadar geç. ve güv. olsada ileriki çalışmalara ihtiyaç vardır.	-
54	Mizaç ve Karakter Envanteri	Faktör Analizi		ayırt eden	x				x	x		Tatmin edici psikometrik özel. sahip olduğu görülmüştür.	N=1014
55	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği	Faktör Analizi N=532	-.29 -.28			x			x		x	Örneklem için geçerli ve güvenilir bir ölçektir	-

Not: 46-55 numaraları arasındaki ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayırık uyarlama çalışmalarıdır.

5.3.3.2.3. Türk Psikiyatri Dergisi Ölçekle İlgili Kültürel Uyarlama

Türk Psikiyatri Dergisi'nde yapılan 55 uyarlama çalışmasının kültürel analizine bakacak olursak;

Türk Psikoloji Yazıları ve Türk Psikoloji Dergisi'nde olduğu gibi yeni bir test geliştirmenin mi yoksa var olan testi uyarlamanın mı daha kullanışlı olacağına dair bir tartışma savunma veya açıklama Türk Psikiyatri Dergisi'nde yapılan uyarlama çalışmalarında da yapılmamıştır. Testi uyarlama nedenleri sadece 6 çalışmada belirtilmemiş, diğer 49 çalışmalarda belirtilmiş olup bu nedenlerin içinde en sık kullanılanlardan bazılarına bakacak olursak;

- Yurt dışında yaygın olarak kullanılan ölçeğin ülkemizde geçerlik güvenirlik çalışmasını yapmak (N=12, %22)
- Konuyla ilgili Türk toplumuna uyarlanmış mevcut bir ölçeğin olmaması (N=9, %16)
- Alanda duyulan ihtiyaç (alanda duyulan eksikliğin giderilmesi)(N=8,%15)
- Ölçeğin toplumumuz için geçerli ve güvenilir bir ölçek olup olmadığını saptamak(N=8, %15)

Özgün ölçek maddelerinden bağımsız olarak madde sayısının artırıldığı Türkçe özgün madde eklenen 1 ölçek çalışması, uyarlanan ölçeğin maddelerinin anlaşılabilirliğini, okunabilirliğini veya kültürel geçerliğini arttırmak için değişiklikler kavram ve madde düzeyinde toplam 14 çalışmada yapılmıştır.

Ölçmesi hedeflenen kavramın kültürel geçerliği konusunda 5 çalışmada yüzeysel olarak değinilmiş, 14 çalışmada ise alanda bu konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalara örnekler verilmiştir.

Ölçmesi hedeflenen kavramla ilgili yapılan kültürlerarası çalışmalara 13 çalışma da atıfta bulunulmuş, uyarlanan ölçeğin farklı kültür veya alt-kültürel

gruaplarda yapılan ölçek uyarlama çalışmasıyla ilgili (aynı ölçeğin diğer uyarlamaları) bilgi 18 çalışmada verilirken, ölçeğin uyarlamasının yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği (ülke bağlamında farklı kültürel gruplar) üzerine yapılan yorum veya yargı Türk Psikoloji Dergisi'nde olduğu gibi "farklı örneklem üzerinde geçerliği ve güvenilirliği sınıandıktan sonra kullanılmalıdır" şeklinde 17 (%31) çalışmada görülmektedir.

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Kültürel Analiz

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamanın kullanılmasına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı		
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	
1	Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği		x	x		Hayır		x	x		x		x		x		x		
2	Aysenck Kişilik Anketi- Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu		x	x		Hayır		x	x		x			x	x		x		
3	Belirti Yorumlama Ölçeği		x	x		Evet	x		x		x			x		x		x	
4	Beyaz Ayı Süpresyon Envanteri		x		x	Hayır		x		x		x		x		x		x	
5	Büyüsel Düşünce Ölçeği		x		x	Hayır	x			x	x		x			x		x	
6	Calgary Depresyon Ölçeği		x		x	Hayır		x		x		x		x			x		x
7	Cornell Demansta Depresyon Ölçeği		x	x		Hayır		x	x		x			x		x		x	

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamanın kullanımına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamanın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
8	Corners Kısa Form Ana-Baba Derecelendirme Ölçeği(CADÖ-48)		x	x		Evet	x			x		x	x			x		x
9	Corners Kısa Form Öğretmen Derecelendirme Ölçeği(CÖDÖ-28)		x	x		Hayır		x		x		x	x			x	x	
10	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x
11	Çocuklar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği-13-18 Yaş Ergen Formu		x	x		Hayır	x		x		x		x		x	x		
12	Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamanın kullanımına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamanın yapıldığı örneklemden dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı		
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	
13	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği		x		x	Hayır	x		x			x		x	x				x
14	Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği		x		x			x		x		x		x		x		x	
15	Çok Boyutlu İlişki Ölçeği		x	x		Hayır	x		x			x		x		x			x
16	Duygudurum Bozuklukları Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x	x			x			x
17	Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi		x	x		Hayır		x		x		x		x		x			x
18	Eksiklik Sendromu Çizelgesi		x	x		Hayır		x		x		x		x		x			x

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamasının kullanımına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
19	El Tercihi Anketi		x	x		Hayır	x			x		x		x		x		x
20	Endicott İşte Üretkenlik Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x
21	Epworth Uykululuk Ölçeği		x	x		Hayır		x		x	x		x		x		x	x
22	Genel Sağlık Anketi		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x
23	Golombok- Rust Cinsel Doyum Ölçeği		x	x		Hayır		x	x			x		x		x		x
24	Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x
25	Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği		x	x		Hayır	x			x	x		x		x		x	x

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamasının kullanımına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
26	Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği		x	x		Hayır		x	x			x		x		x	x	
27	Korku Tarama Ölçeği Çocuk Formu		x	x		Evet	x		x			x		x	x			x
28	Montgomery-Asberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x	x			x		x
29	Ölüme İlişkin Depresyon Ölçeği		x	x		Hayır		x	x			x		x		x	x	
30	Panik ve Agorafobi Ölçeği		x	x		Hayır		x	x			x		x		x		x
31	Pedua Envanteri		x	x		Hayır		x		x		x	x			x		x
32	Pedua Envanteri-Kısa Formu		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamamanın kullanılmasına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamanın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
33	Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x
34	Rockland Simpson Geç Diskinezi Değerlendirme Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x
35	Ruhsal Esenlik Anketi 12		x		x	Hayır		x	x		x		x		x		x	x
36	Ruhsal Hastalıkların İçselleştirilmiş Damgalanması Ölçeği		x	x		Hayır		x	x		x		x		x		x	x
37	Sabahçıl-Akşamcıl Anketi		x	x		Hayır		x		x	x		x			x	x	
38	Savunma Biçimleri Testi		x	x		Hayır		x		x		x	x			x		x
39	South Oaks Kumar Tarama Testi		x	x		Evet	x		x		x		x			x	x	

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi Ayrık Uyarlama Çalışmaları Kültürel Analiz (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamasının kullanımına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalarda atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
40	Standardize Mini Mental Test		x	x		Hayır	x		x		x	x			x		x	
41	Sürücü Öfke İfadesi Envanteri		x	x		Hayır	x		x		x		x	x		x		
42	Wender-Utah Derecelendirme Ölçeği		x	x		Hayır		x		x	x		x		x		x	
43	Yaşlılar İçin Depresyon Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x	x	
44	Yetiyitimi Değerlendirme Çizelgesi		x	x		Hayır		x	x		x		x		x		x	
45	Young Mani Derecelendirme Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x	x	

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamanın kullanılışlığına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalara atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
46	Bağımlılık Kabulme Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x
47	Bağımlılık Potansiyeli Ölçeği		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x
48	Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)		x	x		Hayır		x		x		x		x		x	x	
49	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği		x	x		Hayır	x		x		x		x	x		x		x
50	Genel Sağlık Anketi-12	-	-	x	-	-	-	-	-		-	-	x			x		x
51	Geriye Dönük Prementriyel Değerlendirme Formu		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x

Tablo 5.8. Türk Psikiyatri Dergisi -Farklı Uyarlamaları Olan Ölçekler (Devam)

No	Testin Adı	Test geliştirme yerine uyarlamanın kullanışlılığına dair tartışma var mı		Testi uyarlama nedeni belirtilmiş mi		Asıl ölçekten bağımsız Türkçe özgün madde eklenmiş mi	Madde anlaşılabilirliği okunabilirliği Kültürel geçerliği için değişiklik yapılmış mı		Ölçülen kavramın kültürel geçerliği konusunda tartışma var mı		Ölçülen kavramla ilgili kültürlerarası çalışmalarda atıfta bulunulmuş mu		Farklı kültürel uyarlamaları hak. Bilgi var mı		Geçerli ve güvenilir yargısına varılırken kültürel özelliklere değinilmiş mi		Uyarlamamın yapıldığı örneklem dışında kullanılabilirliği hak. Yorum veya yargı var mı	
		E	H	E	H		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
52	Kısa Semptom Envanteri		x	x		Hayır		x	x			x	x		x		x	
53	McAndrew Alkolizm Ölçeği-R		x	x		Hayır		x		x		x		x		x		x
54	Mizaç ve Karakter Envanteri		x	x		Hayır		x		x	x		x			x		x
55	Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği		x	x		Hayır	x			x	x			x	x			x

Not: 46-55 numaraları arasındaki ölçekler daha önceden uyarlamaları yapılmış, ancak derginin 1990-2007 yılları arasında yeniden gözden geçirilen ayrık uyarlama çalışmalarıdır.

BÖLÜM VI

TARTIŞMA VE SONUÇ

Hem ülkemizde hem de diğer ülkelerdeki psikolojik temelli çalışmalarda test ve ölçek kullanımının oldukça yaygın olduğunu görmekteyiz. Ülkemizde geliştirilen ve uyarlanan ölçeklerin psikometrik özellikleri konusunda inceleme ve kuramsal tartışmalar kısıtlı sayıdadır. Çalışmamızda genellikle yurtdışında geliştirilen ve ülkemizde uyarlama çalışmaları yapılarak araştırmalarda ve klinik uygulamalarda kullanılan psikolojik test ve ölçeklerin psikometrik özelliklerinin hangi yöntem, teknik ve istatistiksel analizleri kapsayarak incelenmesi gerektiğini, bazı genel standartlar ortaya koyarak incelemeyi hedefledik. Böylece ülkemizdeki test uyarlama ve uygulamalarının genel durumunu ortaya koyabileceğimizi düşündük. Ülkemizde kullanılan psikolojik test ve ölçeklerle ilgili kapsamlı çalışmalar Özge (1982), Ramazan (1987) ve Öner (1994)'in yaptığı çalışmalarda görülmektedir. Çalışmalarımızın sonuçları ilgili literatür bilgilerine göre karşılaştırılmıştır.

Ülkemizde psikolojik test ve ölçekler ağırlıklı bir şekilde başka ülkelerde geliştirilen test ve ölçeklerin Türkçe'ye çevirisi ve uyarlanmasına (geçerlilik ve güvenilirlik) dayanmaktadır. Bu testler bilimsel çalışmalarda ve uygulama da önemli bir yer teşkil etmektedir. Daha da önemlisi hem ölçek geliştirme hem de ölçek uyarlama konusunda izlenmesi gereken yöntem, teknik ve istatistiksel analizler konusunda izlenmesi gereken adımlar veya standartların belirlenmesi konusunda ciddi eksikler söz konusudur.

Çalışmamızda ülkemizde psikolojik test ve ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmalarının en çok yayınlandığı 3 derginin 1990-2007 yılları arasındaki sayılarını kapsayan (Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisi) çalışmalarda kullanılan ölçekler bazı temel ölçütler kullanılarak incelenmiştir. Analiz ölçütleri ağırlıklı olarak ITC (Hambleton ve Patsula, 1999, Hambleton,2005) ve kültürlerarası ölçek uyarlamasının kültürler-İçi ölçek uyarlama ile tartışmalar,

ilkeler, yöntemler ve rehberleri bağlamında oluşturulmuştur. Bu amaçla dergiler temelinde yapılacak sınıflandırma 3 temel kısımdan oluşmaktadır. İlk analizimiz olan dergilerdeki taranan tüm makalelerle ilgili betimsel analizlere bakacak olursak, ilgili üç dergideki taranan 958 makalenin %57.8'si görgül, %33'ü kuramsal ve % 9.2'si vaka çalışmalarını oluşturmaktadır. Görgül çalışmaların en fazla yayınlandığı dergi Türk Psikiyatri Dergisi'dir (N=358, %37). Görgül çalışmalar içinde en çok %74'lük oranla ölçek çalışmaları yer almaktadır. Bu bulgu, Türkiye bağlamında yürütülen çalışmalarda psikolojik test ve ölçeklerin niteliğinin önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Elimizdeki bu verileri karşılaştırabileceğimiz diğer ülke verilerine ulaşamamıştır. Diğer batılı ülkelerde de taradığımız dergiler gibi bir çok alanı kapsayan “genel” dergiler olmasına rağmen (örn., “Psychological Review”) ülkemizden farklı olarak; diğer bir çok batılı ülkede dergiler hem psikolojinin alt alanları (sosyal, klinik, duygu, vb.) hem de yöntemsel önceliklere göre (deneysel-niteliksel, vb.) farklılaşmaktadır.

Dergilerde yayınlanan ölçek uyarlama çalışmaları ve telif çalışmalara bakacak olursak Türk Psikoloji Yazılarında yapılan ölçek çalışmalarının %83'ü ölçek uyarlama çalışmasıdır. Türk Psikoloji Dergisinde 126 ölçek çalışmasından %27'si ölçek uyarlama iken %7'sinin telif çalışmalar olduğu, aynı şekilde Türk Psikiyatri Dergisinde %19 uyarlama, %3 oranında telif çalışma olduğu dikkat çekmektedir. Türk Psikoloji Dergisi'ndeki ölçek çalışmalarının Psikolojinin alt alanlarına göre dağılımına baktığımızda en çok psikometri (%36.3) alanında çalışmalar yayınlandığı, ikinci sırada ise %22.6'lık dilimle klinik psikoloji ve onu %12 ile sosyal psikoloji yayınları takip etmektedir. Türk Psikiyatri Dergisi'nde ise %77 oranda klinik-psikiyatri alanında yayınlar ağırlık göstermektedir. %22 oranında ise uyarlama ve telif çalışmaların temel alındığı psikometri çalışmaları ikinci sıradadır. Bu da Psikiyatri Dergisinde klinik-psikiyatri yayınlarına daha çok ağırlık verildiğini, Psikoloji Dergisinde ise psikometrinin ön planda olmasıyla birlikte diğer alanlar da da (gelişim,sosyal, endüstri) ilgili çalışmalara ağırlık verildiği anlaşılmaktadır.

Dergilerle ilgili ölçek çalışmaları ile ilgili betimsel analiz bulgularına bakacak olursak Türk Psikoloji Dergisinde Psikolojik Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren

çalışmalarda kullanılan 153 farklı ölçek tespit edilmiştir. Bunlardan 25 (%16)'inin telif, 26 (%17)'sının ise çeviri olduğu geriye kalan 102 (%67) ölçeğin ise uyarlama olduğu bulunmuştur. Türk Psikiyatri Dergisi'nde Ölçek Temelli ve Ölçek İçeren çalışmalarda 152 farklı ölçek kullanıldığı 11 (%14)'ünün telif, 22 (%14) tanesinin çeviri, 119 (%78)'unun ise uyarlama olduğu görülmektedir.

Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikiyatri Dergisinde yayınlanan ayırık telif ve uyarlama çalışmalarında kullanılan test ve ölçekler, telif ve uyarlama testlerin geçerliğini sınamak için kullanılan testler ve psikolojik ölçek temelli ve ölçek içeren çalışmalarda kullanılan ölçekler birleştirildiğinde dergilerde kullanılan aynı ölçeklerin sıklık düzeyleri göz önüne alınmadan bakıldığında toplam 389 farklı ölçek kullanıldığı analiz sonuçlarında tespit edilmiştir. Her üç dergide kullanılan toplam 389 ölçeğin 49 (%13) telif, 47(%12)'si çeviri, 293 (%75)'ü uyarlama test ve ölçekler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu Öner (2006)'in *Türkiye'de kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı* adlı kitabının genişletilmiş ikinci baskısında yapılan tez ve yayın taramaları sonunda 2005 yılı itibarıyla araştırma veya yayın amaçlı kullanılan 350 adet psikolojik testin 88 (%25)'i telif, 196 (%56)'sı uyarlama ve 66 (%19)'sının çeviri olduğuna dair verileriyle benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmanın temel verilerinden biri olan Türkiyede kullanılan ölçeklerin ağırlıklı bir şekilde Batı kaynaklı ölçeklere dayanması (uyarlama veya yalnızca çeviri) bu konudaki önceki çalışma veri ve yorumlarıyla örtüşmektedir (Çukur, 1999, 2007; Kağıtçıbaşı ve Savaşır, 1988; Öner, 2006; Öngel ve Smith, 1994; Savaşır, 1994). Bu çalışma verileri alanda yaygın olan yorum ve kanıtları daha sistematik bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan önemli bir bilgide yeni geliştirilen özgün ölçek çalışmalarında veya test uyarlama çalışmalarında ağırlıklı bir şekilde önceden uyarlanmış testlerin kullanılmasıdır. Buda Türkiye bağlamında azımsanmayacak oranda bir ölçek ve test havuzunun geliştiğinin göstergesi olarak görülebilir. Ancak, aşağıda daha detaylı bir şekilde ortaya konulacağı gibi uyarlama çalışmalarında gerekli çeviri ve kültürel duyarlılığın fazlaca gelişmemiş olması tüm bu sürecin hangi ölçüde sağlıklı bir gelişim sergilediğini sorusunu da beraberinde

getirmektedir. Belki bu konudaki en önemli eksik bir defa uyarlaması yapılmış psikolojik testin “geçerli ve güvenilir” olduğu varsayımından yola çıkarak; tekrar uyarlama çalışma evrelerin uygulanmamasıdır. Özgün bir ölçek geliştirme de olduğu gibi, ölçek uyarlamada süreklilik gerektiren bir bilimsel girişim olmalıdır.

Her üç dergide yayınlanan bağımsız olarak ölçek geliştirme çalışmalarının ve uyarlama çalışmalarının yapıldığı yayınlar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu incelemelerde; çeviri süreci, ölçeğin psikometrik özellikleri ve kültürel eşdeğerliğine ilişkin analizler 3 grupta toplanmıştır. Dergilerin üçünde de kullanılan çeviri teknikleri arasında Türk Psikoloji Yazıları uyarlama çalışmalarında %67, Türk Psikoloji Dergisinde %38, Türk Psikiyatri Dergisinde ise %35 oranında sadece Tek Yönlü Çeviri Tekniği kullanılmıştır. Çeviri-Geri Çeviri Tekniğinin kullanım yüzdeliği ise Türk Psikoloji Yazıları’nda %33, Türk Psikoloji Dergisinde %35, Türk Psikiyatri Dergisinde ise %35 oranındadır. Bu oranlar uyarlama çalışmalarının çeviri sürecinde Tek Yönlü Çevirinin daha sık kullanıldığı yönündedir. Şeker ve Gençdoğan’ın (2006) vurguladığı gibi çeviri-geri çeviri tekniği daha titiz bir çevirinin varlığına işaret edebilir. Daha da önemlisi, kültürel çalışmalar bu tekniğin bile, özelliklere kültürel denklik açısından, sınırlılıklarına gönderme yaparak farklı çeviri teknikleri geliştirmekte ve çeviride uygulamaktadır (bkz., Hambleton ve Patsula, 1999; van de Vijver ve Leung, 1997).

Türkçe’ye çeviri sürecinde dilsel eşdeğerlilik çalışmaları bakıldığında; Türk Psikoloji Yazıları (%40) ve Türk Psikoloji Dergisinde (%29) en sık uzman görüşüne başvurulurken, Türk Psikiyatri Dergisinde ise %20 oranında en sık pilot uygulama yapılmıştır. Türk Psikiyatri Dergisindeki uyarlama çalışmalarının %47’sinde dilsel eşdeğerlik çalışması yapılmadığı görülmüştür. Kullanıcılar için bir el kitabı Türk Psikoloji Yazıları’ndaki uyarlama çalışmalarında hazırlanmamış olup, Türk Psikoloji Dergisinde 4 (%11) ölçek uyarlama çalışmasında hazırlandığı, Türk Psikiyatri Dergisinde ise 2 (%4) çalışmada el kitabı hazırlandığı görülmüştür. Öner (2006)’in çalışmasında da 179 testten yayınlanmış el kitabı olan test sayısı 18 (% 10.2) bulunmuştur. Hem şimdiki çalışma hem de Öner’in yaptığı çalışmadan da anlaşılacağı gibi uyarlaması yapılan test ve ölçeklerin el kitabının hazırlanmaması bu

alandaki kullanıcılar için büyük kısıtlılıklar getirmekle birlikte farklı uygulamalara yol açacağı da gözden kaçırılmamalıdır.

Ölçeklerin psikometrik özellikleri incelendiğinde ölçek çalışması başına Türk Psikoloji Yazılarında düşen örneklem sayısı 420, Türk Psikoloji Dergisinde 381, Türk Psikiyatri Dergisinde ise bu sayı 295'tir. Örneklem sınıflandırılması ise Türk Psikoloji Yazıları ve Türk Psikoloji Dergilerinde %40 ve %47 oranında üniversite öğrencisi ağırlıklıyken, Türk Psikiyatri Dergisinde ise %49 oranında tanı almış ve klinik örneklem kullanılmıştır. Yurt dışında geliştirilen ölçeğin ülkemize uyarlanması yapılırken ölçeğin orijinal yazarından izin alınıp alınmadığına bakıldığında Türk Psikoloji Yazılarında 3 (%20), Türk Psikoloji Dergisinde yalnızca 1 (%2.9) ve Türk Psikiyatri Dergisinde ise 10 (%18) çalışmada asıl yazarlardan izin alındığına dair bilgi verilmiştir. Bu veriler, Uluslararası Test Komisyonunun (ITC) ölçek uyarlama sürecinde izlenmesi gereken önemli adımlardan birinin yerine getirilmediğinin önemli bir işaretidir. Bu konunun getirebileceği etik tartışmaların ötesinde; ölçek çeviri sürecinin niteliğini de sorunlu hale getirebilir.

Testlerin psikometrik niteliklerinin hangi düzeyde olduğu yalnızca telif ve uyarlama testlerde saptanabilmiştir. Ölçek uyarlama çalışmalarının güvenilirlik ve geçerlik analizlerinde; Türk Psikoloji Yazılarında yapılan uyarlama çalışmalarının hepsinde Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı verilmiştir, Test-tekrar Test güvenilirliği ise %53.3 oranında sınınmıştır. Türk Psikoloji Dergisinde Cronbach Alfa (%68) ve Test-tekrar Test güvenilirliği %50 iken, Türk Psikiyatri Dergisinde de Cronbach Alfa (%80) ve Test-tekrar Test güvenilirliği (%54) en sık kullanılan güvenilirlik teknikleridir. Geçerlik analizlerinde ise Türk Psikoloji Yazılarında yapılan uyarlama çalışmalarının hepsinde Yapı Geçerliği test edilmiştir. Türk Psikoloji (%79) ve Türk Psikiyatri Dergilerinde (%71) de en sık kullanılan geçerlik tekniği yapı geçerliğidir. İkinci sırayı ölçüt geçerliği almaktadır. Psikoloji Dergisinde (%83), Psikiyatri Dergisinde ise %56 oranında kullanılmıştır. Bu verilerden, ölçeğin kültürel yapı veya ölçüt geçerliğini sınamak için alternatif yöntem veya istatistiksel tekniklerin de (madde-tepki kuramı, yapısal eşitlik modelleri, kültürler-arası çalışmalar, vb.) kullanılmadığı sonucunu çıkarabiliriz (bkz., Çukur, 2007).

Uyarlama çalışmalarının norm çalışması içerip içermediğine bakıldığında Türk Psikoloji Yazılarında 8 (%53) çalışmada norm değerleri hesaplanmış, Türk Psikoloji Dergisinde 12 (%35) çalışmada, Türk Psikiyatri Dergisinde ise 11 (%20) ölçek çalışmasında norm değerleri hesaplanmıştır. Öner'in(1994b) 170 test üzerinden yaptığı çalışmada testlerin 90 tanesinde (% 50.3) güvenilirlik; 92 tanesinde (% 51.4) geçerlik sınaması yapılmış olup, 65 tanesinde (%36.3) az da olsa normatif verilere rastlanmaktadır. Güvenirlik ve geçerlik çalışmalarının her ikisinin de birden gerçekleştirildiği 70 (%39.1) tane test; güvenilirlik, geçerlik ve normatif verilerin üçünün birden gerçekleştirildiği 45 (%25) tane test bulunmaktadır. Bu çalışmada, çevrilen veya uyarlanan özgün ölçeğin kendisinin norm çalışmasının yapıp yapılmadığı bilgisine ulaşılamadığı için, ortaya çıkan bu düşük norm oranların hangi ölçüde sorun yarattığı tam ortaya konulamamaktadır. Ayrıca, ilgili ölçeklerin farklı uygulamalarda bireysel değerlendirme temelli kullanılıp-kullanılmadığı ayrı bir araştırmanın konusu olabilir.

Araştırmamızda da ortaya çıktığı gibi uyarlama çalışmalarının ülkemizde sıklıkla kullanılıyor olması ölçeklerin psikometrik özelliklerinin sınanmasının yanında kültürel uyarlama çalışmalarının da bunlara ek olarak ağırlık kazanması gerekliliğini düşündürmektedir. Kültürel çalışmalar test uyarlama sürecinde orijinal testin ilgili dile çevirisinin denkliğinin ötesinde; testin yerel kültürel denkliği veya uygunluğu konusunda önem kazanmaktadır. Bu amaçla çalışmamızda oluşturduğumuz standartlar kapsamında uyarlama çalışmalarında kültürel süreçlere ne oranda yer verildiği araştırılmıştır.

İlgili dergilerde yeni bir test geliştirmenin mi yoksa var olan testi uyarlamanın mı daha kullanışlı olacağına dair bir tartışma, savunma veya açıklama olup olmadığına baktığımızda hiçbir çalışmada bu konuya değinilmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Testi uyarlama amacı ise genel olarak her üç dergide de; alanda duyulan ihtiyaç, yurt dışında yaygın olarak kullanılan ölçeğin ülkemizde geçerlik güvenilirlik çalışmasını yapmak, konuyla ilgili Türk toplumuna uyarlanmış mevcut bir ölçeğin olmaması şeklinde sıralanabilir. Bu veri ITC' nin önerisinin tersine; özgün bir ölçek

geliştirme yerine ölçek uyarlama tercihinin yaygın bir norm olduğunu ortaya koymaktadır. Bu alandaki bir çoğunun tartıştığı gibi (Çukur, 2007; Savaşır, 1994; Şahin, 1994) bu “normun” Türkiye’deki psikoloji biliminin bağlamında anlamını tartışılması ve ortaya konulması gerekmektedir.

Uyarlanan ölçeklerin maddelerin anlaşılabilirliğini, okunabilirliğini veya kültürel geçerliğini arttırmak için ne tür değişiklikler yapıldığına baktığımızda kavramsal ve madde düzeyinde yapılan değişiklikler ön plana çıkmaktadır. Türk Psikoloji Yazılarında %33, Türk Psikoloji Dergisinde %18, Türk Psikiyatri Dergisinde ise %25 oranında kavram ve madde düzeyinde değişiklikler gerçekleştirildiği, 3 dergideki toplam ölçek uyarlama çalışmalarına bakıldığında ise %25 oranını görmekteyiz. Bu oranı her üç dergideki tüm ölçek çalışmalarında kullanılan uyarlama oranının %75 olduğu düşünülerek karşılaştırıldığında uyarlama çalışmaları sırasında Türk kültürüne uygun kavram ve maddelerin kullanım sıklığını arttırmakla ölçeklerin asıl amaçlarına daha iyi hizmet edebilecekleri düşünülmektedir. Uyarlaması yapılan ölçeklerin farklı kültürel uyarlamalarının yapıp yapılmadığına dair verilen bilgiler incelendiğinde Türk Psikoloji Yazılarında 3 ölçekte, Türk Psikoloji Dergisinde 6 ölçekte, Türk Psikiyatri Dergisinde 18 ölçekte sunulmuştur. Uyarlanan ölçeğin farklı kültür veya alt-kültürel gruplarda yapılan ölçek uyarlama çalışmalarının sunulmuş olması yapılan çalışmanın hem araştırmacı için hem de ölçeği kullananlar için kültürlerarası karşılaştırma olanağı sunmaktadır. Her üç dergide de geçerlik güvenirlik yargısına varılırken kültürel özelliklere çok az değinildiği tespit edilmiştir. Belirli bir dil ve kültürde geliştirilmiş ölçeğin ülkemizde uyarlama çalışması yapılırken kendi kültürümüze uygunluğu tartışılmalı ve bu uyarlama çalışmalarının zaman içerisinde yeniden gözden geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Çalışmanın verilerinin özellikle ölçek uyarlama sürecinde çeviri (dilsel eşdeğerlilik) ve kültürel veya emik unsurlara (kültürel eşdeğerlilik) verilen önem açısından değerlendirdiğimizde; Türkiye’deki psikolojik görgül çalışmaların temel dayanağı durumunda olan uyarlanmış ölçeklerin niteliği istenilir düzeyde olmanın oldukça uzağındadır. Örneğin, ITC tarafından ölçek uyarlama için ortaya konulan temel bir çok kriter, Türkiye bağlamında yürütülen çalışmalarda takip

edilmemektedir. Tabii ki sonuçlar bu çalışmanın en önemli kısıtlılığı bağlamında değerlendirilmelidir. Gerek kullanılan ölçekler gerekse ölçek uyarlama veya çeviri süreci hakkındaki bilgiler yalnızca ilgili yazılı makalelerde sunulan bilgiyle sınırlıdır; ilgili çalışmanın araştırmacı ile bir görüşme yapılmamıştır. Örneğin, ölçek uyarlama çalışmalarının çeviri sürecinde karşılanan sorunlar (ve bu sorunların nasıl giderildiği) konusunda nerdeyse hiç bilgi verilmemiştir. Benzer şekilde, ölçeğin Türkiye kültürel bağlamında veya kültürler-arası bağlamında denkliğinin çalışmalarda fazla sorgulanmadığını görmekteyiz. Ancak çalışmacıların bunları rapor etmemesi, bu süreçleri hiç uygulamadıkları (sorunla karşılaşmama, ilgili kültürel çalışmaları araştırmadıkları, vb.) anlamına gelmeyebilir. Bu sorun aynı zamanda ölçek uyarlama çalışmalarının veya çalışmada kullanılan ölçekler hakkında nasıl bilimsel makalelerde raporlaştırılacağı konusunda APA'nın önerileri ötesinde bir ölçütün olmadığına da işaret eder. Bu yüzden, bu konudaki çalışmalarının niteliğini artırmak için önemli adımlardan birisi bilimsel dergilerin bu çalışmaların nasıl raporlaştırılacağı konusunda ITC önerileri bağlamında standartlar geliştirmesi olabilir.

Gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de kültüre özgü değerlendirme araçlarının geliştirilmesi psikoloji alanının en büyük gereksinimlerinden birisidir. Kendi kültürel özelliklerimizin ön planda tutulduğu ölçeklerin geliştirilmesi yerli psikoloji çalışmalarını arttıracak bu da kendi kültürümüze özgü psikolojik test ve ölçeklerle daha nitelikli ölçümler yapmamızı sağlayacaktır. Bu alandaki telif ölçeklerin sayısının artmasının yanında; Batıda geliştirilen ölçeklerin uyarlama çalışmasının sınırlı geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının ötesine geçerek kültürel ve dilsel denkliğine ilişkin daha standart ve nesnel süreçleri takip edilmesi; Türkiye'deki hem bilimsel çalışmaların hem de psikolojik uygulamaların gelişmesinde önemli bir yer teşkil edebilir.

KAYNAKLAR:

- Aksayan, S., Gözüm, S. (2002). Kültürlerarası ölçek uyarlama için rehber I. Hemşirelikte Araştırma Dergisi, 4 (1), 9-14.
- Amerikan Eğitim Araştırmaları Birliği, Amerikan Psikoloji Birliği ve Eğitim Ölçümleri Uluslararası Konseyi. (1998). *Eğitimde ve psikolojide ölçme standartları* (1. Baskı). (S. Hovardaoğlu, N. Sezgin, Çev.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.(Orijinal çalışma basım tarihi1985)
- Anastasi, A. (1982). *Psychological testing*. (5th ed.). New York: MacMillan Publishing Co. Inc.
- Anastasi, A. (1988). *Psychological testing*. (6 th ed.). New York: MacMillan Publishing Co. Inc.
- Arkar, H. ve Şafak, C. (2004). Klinik bir örnekleme beck depresyon envanterinin boyutlarının araştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (53), 117-123.
- Berry, J. W., Poortinga, Y. P., Segal, M. H., & Dasen, P. R. (1992). *Cross-cultural psychology. Research and applications*. New York: Cambridge University Press.
- Brislin, R. W. (1986). The wording and translation of research instruments. In W. J. Lonner & J. W. Berry (Eds.). *Fieldmethods in cross-cultural research* (Vol. 8, pp.137-164). Beverly Hills, CA: Sage.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü* (1. Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

- Cansever, G. (1982). *Klinik psikolojide değerlendirme yöntemleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. Gözlem Matbaacılık Koll. Şti.
- Corlson, E. D. (2000). A case study in translation methodology using the health – promotion lifestyle profile II, *Public Health Nursing*, 17(1), 61-70.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing*. (3 rd ed.). NY: Harper&Row.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5 th ed.). New York: HarperCollinsPublishers.
- Çukur, C. Ş. (1999). Kültürün psikoloji bilimindeki yeri üzerine görüşler. *Türk Psikoloji Yazıları*, 1(3), 1-16.
- Çukur, C. Ş. (2007). Kültürel süreçleri nitelenmek, ölçmek ve ilişkilendirmek: Karşılaştırmalı kültürel yaklaşımlar. R. Erdem ve C. Ş. Çukur (Eds.), *Kültürel bağlamda yönetsel-örgütsel davranış* (sf., 33-88). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Dağ, İ. (2005). Psikolojik test ve ölçeklerde geçerlik ve güvenilirlik. *3P: Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi*, 13 (ek 4), 17- 23.
- Deniz, K. Z. (2007). Psikolojik ölçme aracı uyarlama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40 (1), 1-16.
- Erkuş, A. (2000a). Bazı psikometrik terimlerin Türkçe karşılıklarında yaşanan sorunlar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 31-40.

- Erkuş, A. (2000b). Sık kullanılan bazı psikolojik ölçeklerin güvenilirliklerinin irdelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 3-17.
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar*. (1. Baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Fraenkel, R. J. ve Wallen, E. N. (1993). *How to Design and Evaluate Research in Education*. McGraw-Hill Inc.USA.
- French, D. (1963). The relationship of anthropology to studies in perception and cognition. In S. Koch (Ed.), *Psychology: A study of science* (Vol. 6). New York: McGraw Hill.
- Geertz, C. (1973). Person, time, and conduct in Bali. In C. Geertz. *The Interpretation of Cultures* (360-411). Newyork: Basic Boks.
- Gözüm, S. ve Aksayan, S. (2003). Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 5(1), 3-14.
- Gülgöz, S. (1994). Test kullanımında temel konular. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (33), 1-8.
- Gültekin, Z. ve Sayıl M. (2005). Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(15), 47-61.
- Güven, K. (1999). Testler ve kültür. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(1), 17-50.
- Hambleton, R.K. & Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology*, 1(1), 1-30.

- Hambleton, R. K. (2005). Issues, desings, and technical guidelines for adapting tests into multiple languages and cultures. R.K. Hambleton, P.F. Merenda, C.D. Spielberger, (Eds.). *Adapting educational and psychological test for cross-cultural assesment*. (3-38). London: LEA. Publishers.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1991). *İnsan, aile, kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel psikoloji, kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *Yeni insan ve insanlar*. (10.Baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi* (8. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kim, U., & Berry, J. (1993). *Indigenous psychologies: Research and experience in cultural context*. Newbury, CA: Sage.
- Kutlu, A. (1987). *Düşünme gücü ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliğine ilişkin bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lonner, W. J., & Adamopoulos, J. (1997). Culture as antecedent to behavior. In J. W. Berry, Y. H. Poortinga, & J. Pandey (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology: Teory and method*. (Vol. 1, pp. 43-83). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- March, E. G. (1996). Frenchay afazi tarama testi: Türk nöroloji hastaları için bir standardizasyon çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(38), 56-63.
- Micheels, W.J. ve Karnes (1968). *Eğitimde başarının ölçülmesi*. (İ. Yurt, Çev.). Ankara: MEB Mesleki ve Teknik Öğretim.

- Moghaddam, F. M. (1987). Psychology in the three worlds: As reflected by the crisis in social psychology and move toward indigenous third-world psychology. *American Psychologist*, 42, 912-920.
- Oakland, T., Poortinga, Y. H., Schlegel, J. & Hambleton, R. K. (2001). International test commission: Its history, current status, and future directions. *International Journal Of Testing*, 1(1), 3-32.
- Öner, N. (1987). Kültürlerarası ölçek uyarlamasında bir yöntembilim modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 6 (21), 80-83.
- Öner, N. (1994a). *Türkiye' de kullanılan psikolojik testlerden örnekler: Bir başvuru kaynağı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Öner, N. (1994b). Güvenirliği ve/veya geçerliği sınanmış psikolojik testler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(33), 9-18.
- Öner, N. (2006). *Türkiye' de kullanılan psikolojik testlerden örnekler: Bir başvuru kaynağı* (Genişletilmiş 2. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Öngel, Ü. ve Smith, P. B. (1994). Who are we and where are we going? JCCP approaches its 100th issue. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 25, 25-53.
- Özçelik, D. A. (1981). *Okullarda ölçme ve değerlendirme*. Ankara: ÜSYM Eğitim Yayınları.
- Özge, S. (1981). *Psychological tests used in turkey: A preliminary survey*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
- Özgüven, İ. E. (2004). *Psikolojik testler* (6. Baskı). Ankara: Pdrem Yayınları.

- Pierce, A. G. (1995). *Measurement, Principles and Practice of Nursing Research*. (Ed. Laura A. Talbot). St. Louis, Mosby-Year Book, Inc, 265-290.
- Pike, K. L. (1954). Emic and etic standpoints for description of behaviour. In K. L. Pike, *Language in relation to unified theory of the structure of human behaviour*. Glendale, CA: Summer Institute of Linguistics.
- Poortinga, Y. H. (1997). Towards convergence? In J. W. Berry, Y. H. Poortinga, & J. Pandey, (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology: Theory and method* (Vol. 1 pp. 347-387). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Ramazan, O. (1988). *Survey for a source book on psychological tests used in turkey*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği:Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47-58.
- Sargut, A. S. (2001). *Kültürler arası farklılaşma ve yönetim*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Savaşır, I., Sezgin, N. ve Erol, N. (1992). 0-6 yaş çocukları için gelişim tarama envanteri geliştirilmesi: Ön çalışmalar. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 33-42.
- Savaşır, I. (1994). Ölçek uyarlamasındaki sorunlar ve bazı çözüm yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(33), 27-32.
- Schaffer, B. S. & Riordan, C. M. (2003). A review of cross-cultural methodologies for organizational research: A best-practice approach. *Organizational Research Methods*, 6, 169-215.
- Smith, P. B., & Bond, M. H. (1999). *Social psychology: Across cultures*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

- Spielberger, C. D. & Sharma, S. (1976). Cross-cultural measurement of anxiety. C.D. Spielberger & R. Diaz-Guerrero (Eds.), *Cross-Cultural Research on Anxiety*. Washington D.C.:Hempshere, Wiley.
- Şahin, N. (1994). Psikoloji araştırmalarında ölçek kullanımı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (33), 19-26.
- Şeker, H. ve Gençdoğan, B. (2006). *Psikolojide ve eğitimde ölçme aracı geliştirme* (1.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tezbaşaran, A. (1996). Türkiye’de kullanılan psikolojik testler. *Türk Psikoloji Bülteni*, 2 (4), 58-60.
- Tezbaşaran, A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu* (2. Baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Triandis, H. C. (1972). *The analysis of subjective cultures*. New York: John Wiley.
- Ulu, İ.P. ve Fışıloğlu, H. (2004). Çocukların evlilik çatışmasını algılaması ölçeği’nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7 (14), 61-75.
- Van de Vijver, F. J. R., & Leung, K. (1997). Methods and data analysis of comparative research. In J. W. Berry, Y. H. Poortinga, & J. Pandey (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology: Theory and method* (Vol 1). MA: Allyn and Bacon.
- Van de Vijver, F. J. R., & Poortinga, Y. H. (2002). Structural equivalence in multilevel research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, 141-156.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Emel Medine DOĞAN

Doğum Yeri : Kırıkkale

Doğum Yılı : 15.01.1980

Medeni Hali : Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1994-1995 : Yüce Fen Lisesi

1996 : Açık Öğretim Lisesi

Lisans 1998-2002 : Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Yabancı Dil : İngilizce.

MESLEKİ BİLGİLER

2002-2003 : Ankara Özdecan Özel Eğitim Merkezi

2003- 2006: Kırşehir E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

2006-2007: Dalaman Tarım Açık Ceza İnfaz Kurumu.

2008- : Elazığ Çocuk Eğitimevi